

YENİ KREDİLİ SİSTEME UYGUN
DERS NOTU

**CEZA
[MUHAKEMESİ]**

İÇİNDEKİLER

1. ÜNİTE: Ceza Muhakemesine ilişkin Temel Bilgiler	1
2. ÜNİTE: Ceza Muhakemesi adli Teşkilatı ve Muhakeme süreçleri	7
3. ÜNİTE: ispat vasıtaları: deliller	23
4. ÜNİTE: koruma Tedbirleri-I	31
5. ÜNİTE: koruma Tedbirleri-II	39
6. ÜNİTE: soruşturma ve soruşturma sonucu çıkarılması	53
7. ÜNİTE: dar anlamda kovuşturma	58
8. ÜNİTE: kanun yolları	65

CEZA MUHALEMESİ

1. Ceza Muhakemesine İlişkin Temel Bilgiler

CEZA MUHALEMESİNİN TANIMI

Ceza muhakemesi hukuku, muhakeme hukukunun bir dalıdır ve kamu hukukuna dahildir. Ceza muhakemesi hukukunda, bir kişinin bir suçu işleyip işlemediğinin belirlenmesi sürecinde, kimlerin rol alacağı, bu kişilerin yetki ve yükümlülükleri, yapılacak işlemlerin özellikleri ele alınır.

Ceza muhakemesi, suç işlendiği şüphesi üzerine başlar ve bu şüphenin kesin bir hükümle yenilmesine kadar devam eder. Bu süreçte, iddia (tez), savunma (antitez) ve yargılama (sentez) olmak üzere üç temel faaliyet söz konusu olur. iddia makamını oluşturan savcılık, iddia faaliyeti çerçevesinde, kamu adına bir kişinin kural olarak bir suçu işlediğini ileri sürer. savunma makamını oluşturan şüpheli (sanık) ve müdafisi ise bu iddiaya cevap verir. Türk Milleti adına yargılama yapan ve yargılama makamını oluşturan mahkeme/hakim de, iddia ve savunma makamlarının görüşlerinin bir sentezini yaparak suçun işlenip işlenmediği konusunda vicdani bir kanaate (maddi gerçeğe) ulaşır ve kanaatine uygun olarak hüküm kurar.

CEZA MUHALEMESİNİN YÜRÜYÜŞÜ

Ceza muhakemesi, 1) soruşturma evresi, 2) iddianamenin değerlendirilmesi (ara muhakeme) ve 3) kovuşturma evresi olmak üzere üç aşamada tamamlanır.

soruşturma evresinde, suç işlendiğinden haberdar olan soruşturma makamları suça ilişkin delilleri ve fail ya da faileri araştırır. yasa'ya, göre, Cumhuriyet savcısı, ihbar veya başka bir suretle bir suçun işlendiği izlenimini veren bir hali öğrenir öğrenmez, kamu davasını açmaya yer olup olmadığına karar vermek üzere, hemen işin gerçeğini araştırmaya başlar (CMk 160); delil toplar, koruma altına alır ve iddiayı oluşturur. savcılık, soruşturma evresinin sonunda elde edilen delillere göre ya kamu davasının açılması talebiyle iddianame düzenler ya da kamu davası açılması için gerekli koşullar oluşmamışsa kovuşturmayaya yer olmadığına karar verir. Bu evrede, suç isnadı ile ilgili olarak ortaya çıkan uyuşmazlık kesin olarak çözülecek değildir. suçun şüpheli tarafından işlendiği konusundaki şüphe yeterli dereceye ulaşır, iddianame hazırlanır. savcının iddianamedeki görüşü, değişebilir niteliktedir. savcılık kovuşturma evresinde yani olay iddianame kabul edilerek mahkemenin önüne taşındıktan sonra bu görüşünü değiştirebilir ve mahkemeden sanığın beraatini talep edebilir. yasa koyucu, iddia makamının iddianame ile somutlaşan görüşüne bağlayıcılık tanımamıştır. savcılık (iddia makamı), ceza uyuşmazlığını kendisi açısından ve o an itibarıyla çözümlenmiştir. yasa, bu görüşün (iddianın) bağımsız, tarafsız başka bir süje yani hakim önünde savunma ile birlikte yeniden tartışılmasını emretmiştir. yasa koyucu, hakim bu tartışma sonucunda ulaşacağı kanaatle (hükümle) ceza uyuşmazlığının çözülmüş sayılacağını ve kanun yollarından sonra bunun bağlayıcı olacağını kabul etmiştir. kesin hüküm, istisnalar dışında değişmez ve herkesi bağlar, derhal yerine getirilmesi gerekir. Bu nedenle, iddia faaliyeti ile yargı faaliyeti birbirinden farklı niteliktedir. savcının faaliyeti soruşturma, mahkemenin faaliyeti ise kovuşturma faaliyetidir.

iddianamenin değerlendirilmesi (ara muhakeme) devresi, iddianamenin yetkili ve görevli mahkemenin ilgili defterlerine kaydı ile başlar ve iddianamenin kabulü kararı ile sona erer. iddianamenin kabulü kararı hem ara muhakemenin hem de soruşturma evresinin son işlemidir. Bu işlemle kamu davası açılmış olur (CMk m.175).

CEZA MUHALEMESİNİN KAYNAKLARI

Anayasa

2004 Tarih ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi kanunu

uluslararası sözleşmeler

CEZA MUHALEMESİNE HAKİM OLAN İLKE VE HAKLAR

Ceza muhakemesinin tüm evre ve devreleri bakımından anlam ifade eden en önemli hak ve ilkeler şunlardır;

Ceza muhakemesinin kamusalılığı ilkesi: ilke, suç iddiasının kamu adına devlet tarafından hazırlanması ve yargılanmasını ifade eder.

Masumluk karinesinden yararlanma-lekelenmeme ilkesi: ilke, adli makamların kişiyi kesin bir mahkûmiyet kararı bulunmadan suçlu olarak ilan edememesini ifade eder.

kendisini ve yakınlarını suçlayıcı beyanda bulunmaya ve delil göstermeye zorlanamama (nemo tenetur) ilkesi: ilke kişinin kendisine karşı yapılan suçlama nedeniyle konuşmaya ve delil göstermeye zorlanamayacağını; adli makamların ikrar elde etmek için şüpheliye işkence ve kötü muamele yapmasının yasak olduğunu ifade etmektedir. aynı korumadan suçlanan kişinin yakınları da yararlanır.

Makul sürede yargılanma ilkesi: ilke, yargılama süresinin gereğinden fazla uzamamasını ifade eder. işlemler olağan hayatın akışına uygun bir sürede bitirilmelidir. Bu sürenin belirlenmesinde, davanın kapsamı ve ağırlığı dikkate alınır. ancak mahkemeler önündeki dava sayısının fazlalığı veya hakim açığının bulunması yargılama süresinin uzamasını haklı gösterecek nedenler değildir.

şüpheden sanık yararlanır ilkesi: ilke, delillerin duruşmada tartışılması sonucunda sanığın suçluluğu veya suçsuzluğu yönünde hakimde vicdani kanaat uyanmaması halinde, bu durumdan sanığın yararlandırılması ve beraat kararı verilmesi gerektiğini ifade eder.

yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı ilkesi: ilke, mahkemelerin yürütmenin ve davanın taraflarının kontrolünde olmamasını ifade eder.

doğal (tabi) hakim ilkesi: ilke, kişinin kendisine isnat edilen suç tarihinden önce ve kanunla kurulmuş bir mahkeme önünde yargılanma hakkını ifade eder.

çelişmeli muhakeme ilkesi: ilke, muhakemenin bütün sùjelerinin (iddia, yargılama ve savunma) birbirlerinin işlemlerinden haberdar olmalarını ve bu işlemlere karşı diyeceklerini (savunma veya iddialarını) hazırlamak için gerekli zamana sahip olmalarını ifade eder.

soruşturmanın ve kamu davasının mecburiliğı (kanuniliğı) ilkesi: ilke, suçun işlendiğıine dair basit şùphe üzerine soruşturma adli makamlarca başlatılması veya soruşturma sonunda suçun işlendiğıine dair yeterli şùphe üzerine iddianamenin düzenlenmesi zorunluluğunu ifade eder.

davasız yargılama olmaz ilkesi: ilke, mahkemelerin iddia makamının iddianamesinde belirttiğıi kişi ve olayla bağılı olarak karar verme mecburiyetini ifade eder. Bu ilkeye göre iddia ve talep yoksa yargılamada yok demektir.

delilerin doğrudan doğruyalığı ilkesi: ilke, suçluluk konusunda karar verecek olan mahkemenin araya başka bir makam girmeden delillerle doğrudan doğruya temasa geçmesini ifade eder. Bu ilke gereğince hakim, kural olarak hükmünü duruşmada, önünde tartışılan delillere dayandırmalıdır.

duruşmanın sözlülüğü ilkesi: ilke, delillerin doğrudan doğruyalığı ile yakından ilgili bir ilkedir ve dosyadaki tüm delillerin duruşmada dinlenmesini, okunmasını ve tartışılmasını ifade eder. Bu nedenle tanıklar duruşmada kural olarak dinlenir; tanıklık edecekleri olaya ilişkin yazılı açıklamada bulunamazlar.

CEZA MUHALEMESİ

kendisine yapılan isnadı ve haklarını öğrenme hakkı: kişi neyle suçlandığını ve bu suçlamalarla ilgili ne gibi haklara sahip olduğunu bilmelidir. aksi takdirde bireysel savunma hakkı kullanılamaz. savunma hakkının kullanılabilmesinin önkoşulu hakkındaki iddiayı öğrenmektir.

adil yargılanma hakkı: Tarafsızlığı ve bağımsızlığı teminat altına alınmış ve kanunla kurulmuş bir mahkeme önünde, aleni duruşmada hakkaniyete uygun olarak yargılanmayı ifade eder.

CEZA MUHALEMESİ KURALLARININ UYGULAMA ALANI

Ceza Muhakemesi Kurallarının Zaman Yönünden Uygulanması Derhal Uygulanma İlkesi

Muhakeme yasalarının zaman bakımından uygulanmasında, kural olarak derhal uygulanma ilkesi geçerlidir. Bir muhakeme işlemi, o işlemin yapılacağı tarihte yürürlükte olan yasa hükümlerine göre yerine getirilir.

Derhal Uygulanma İlkesinin Sonuçları

derhal uygulanma ilkesinin sonuçları şunlardır:

- Muhakeme işlemleri, daima o işlemin yapılacağı anda yürürlükte olan yasaya göre yapılmalıdır. suçun işlendiği tarihin muhakeme yasalarının uygulanması bakımından bir önemi yoktur.
- yeni muhakeme kuralının uygulanmasında o kuralın sanığın lehinde veya aleyhinde olması herhangi bir rol oynamaz. Ceza muhakemesine ilişkin yasa sanığın aleyhinde olsa da, hemen uygulanmaya başlanır. çünkü bu alandaki her yeni yasanın, bir öncekine oranla daha iyi ve amaca daha uygun olduğu kabul edilir.
- yürürlükteki yasaya uygun olarak bir kez yapılmış olan işlemler, sonradan yasa değişse de geçersiz olmaz. Örneğin, üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yapılan soruşturma ve kovuşturmada müdafî mecburiyeti getirilmiş olması (CMk m. 150), CMk'nın yürürlüğe girme tarihinden önceki işlemlerin geçersiz olması ve tekrarlanması sonucunu doğurmamıştır.
- eski yasaya göre henüz yapılmamış işlemler, artık yeni yasaya göre yapılır. Örneğin, üst sınırı en az beş yıl hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yargılananlara yeni yasanın yürürlüğe girdiği tarihten sonra yapılacak işlemler için zorunlu müdafî tayin edilmiş, ancak, daha önce yapılmış olan işlemler tekrarlanmamıştır.

Derhal Uygulanma İlkesinin İstisnası

Ceza muhakemesinin yapılabilmesi bazen şikâyet edilmesi, izin veya talepte bulunulması gibi koşullara bağlanır. işte bu koşulları değiştiren yasalar açısından da derhal uygulanma kuralı geçerlidir. Örneğin, re'sen kovuşturulan suç daha sonra şikâyetle ya da izne bağlı olarak kovuşturulabilir suç haline getirilirse, buna derhal uyulması gerekir. ancak suçun, örneğin şikâyet üzerine değil de, re'sen kovuşturulabilir bir suç olduğuna güvenerek hareketsiz kalmış olan mağdurun zarara uğramaması için, durum kendisine bildirilerek, isterse şikâyet etmesine olanak tanınmalıdır. şikâyet süresi muhakeme normunu içeren yasanın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren işlemeye başlar.

Muhakeme koşuluna bağlı bir suç re'sen takip edilebilir hale getirilmişse, o zaman sanık açısından aleyhte bir değişiklik söz konusu demektir. şikâyet süresi dolmuş ve şikâyet hakkı kullanılmamış ise o suçun takibine ilişkin usul eski norm zamanında tamamlanmış demektir. artık re'sen dava açılmaz. aksi takdirde, yeni norm geçmişe uygulanmış olur. Bu durum, muhakeme

CEZA MUHADEMESİ

hukukunda geçerli olan derhal uygulama ilkesine ters düşer. ancak, şikâyet süresi dolmamışsa, suçun takibine ilişkin usul henüz tamamlanmadığından, derhal uygulanma ilkesi uyarınca, savcılık re'sen soruşturma işlemlerine başlar.

Ceza Muhakemesi Kurallarının Yer Yönünden Uygulanması

Ceza muhakemesi yasalarının yer yönünden uygulanmasında benimsenen ilke, ülkesellik (mülkilik) ilkesidir. Buna göre Türk mahkemelerinin bir suçta yargılama konusunda milli yargı yetkisinin bulunduğu hallerde (TCK m.8,10,11,12,13), Türk yasalarına göre yargılama yapılır. Başka bir anlatımla, Türkiye'de yapılacak muhakeme işlemleri, Türk Ceza Muhakemesi kanunu hükümlerine göre yürütülür.

Ceza Muhakemesi Kurallarının Kişi Yönünden Uygulanması

Ceza muhakemesi yasaları, yürürlükte bulundukları sürece bir suçun soruşturma ve kovuşturması ile ilgili olan tüm kişilere (şüpheli/sanık, tanık, bilirkişi, mağdur) uygulanır. Bu kişilerin vatandaş veya yabancı olmasının bir önemi bulunmaz. ancak, yaptıkları görev nedeniyle bazı kişiler açısından istisnalar söz konusu olabilir. Bu kişiler, Türk hukukunda cumhurbaşkanı, milletvekilleri, diplomasi ajanları ve uluslararası sözleşmelerle belirlenen görevli kişilerdir.

MUHADEME ŞARTLARI

Muhakeme Şartı Kavramı

suç haberinin alınmasıyla birlikte, soruşturmanın mecburiliği (kanuniliği) ilkesi uyarınca soruşturma re'sen başlatılır.

Bazı hallerde ise soruşturmanın veya kovuşturmanın başlatılması (veya yürütülmesi) belli koşulların gerçekleşmesine veya engellerin bulunmamasına bağlı tutulmuş olabilir. Bunlara, muhakeme şartları denir. Muhakemenin yapılabilmesi için bulunması gereken şartlara, olumlu muhakeme şartları denir. Buna örnek olarak, şikâyet edilmesi ve izin verilmesi gösterilebilir. Muhakemenin yapılabilmesi için bulunmaması gereken şartlara ise olumsuz muhakeme şartları veya muhakeme engelleri denir. Örneğin, sanığın akıl hastası olmaması, zamanaşımının geçmemesi ve aynı konuda verilmiş bir hükmün olmaması, sanığın gaip olmaması gibi.

Muhakeme Şartlarının Bulunmamasının Sonuçları

Muhakeme şartlarının varlığı veya yokluğu, soruşturmanın başlamasından hükmün kesinleşmesine kadar muhakemenin her aşamasında re'sen araştırılır. soruşturma evresinde, olumlu muhakeme şartlarının gerçekleşme veya engelin kalkma ihtimali yoksa kovuşturma olanağının bulunmaması nedeniyle kovuşturmaya yer olmadığına karar verilecektir. kovuşturma evresinde şartların gerçekleşip gerçekleşmeme ve engelin kalkıp kalkmama ihtimaline göre, mahkemenin ne tür karar verebileceği yasa'da açıkça gösterilmiştir.

Muhakemenin yapılması şarta bağlı tutulmuş olup bu şartın gerçekleşme ihtimalinin bulunmadığının anlaşılması halinde, davanın düşmesine karar verilir. Buna karşılık şartın henüz gerçekleşmediği, ancak gerçekleşme ihtimalinin bulunduğu anlaşıldığı hallerde ise şartın gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir.

Bazı Muhakeme Şartları

- şikâyetin gerçekleşmiş olması
- şikâyetten Feragat edilmemiş veya vazgeçilmemiş olması

CEZA MUHAKEMESİ

- kusur yeteneğinin Bulunması
- dokunulmazlığın Bulunmaması
- diğer Bazı Muhakeme şartları

görülmede olan dava bulunmaması, kesin hüküm bulunmaması, suçun zamanaşımına uğramamış olması, yargılanacak kişinin hayatta olması, talep, mütalaa, izin, karar, aynı konuda aynı fail hakkında açılmış dava bulunması, ön ödemenin yerine getirilmesi, uzlaşma, af, diğer bazı muhakeme şartlarıdır.

CEZA MUHADEMESİ

2. Ceza Muhakemesi Adli Teşkilatı ve Muhakeme Süjeleri

BAŞSAVCILIK TEŞKİLATI

Başsavcılık teşkilatı, ilk derece adliye mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri ve yargıtay nezdinde görev yapmak üzere kurulur.

adli yargı ilk derece mahkemeleri, bölge adliye mahkemeleri ve yargıtay nezdinde görev yapan başsavcılık teşkilatları arasında astlık-üstlük veya denetim ve gözetim ilişkisi yoktur.

İlk Derece Başsavcılık Teşkilatı ve Görevi

Cumhuriyet başsavcılıkları mahkemelerin kuruluşuna paralel olarak kurulurlar. Mahkeme kuruluşu bulunan her il merkezi ve ilçede, o il veya ilçenin adı ile anılan bir Cumhuriyet başsavcılığı kurulur.Örneğin İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı, kadıköy Cumhuriyet Başsavcılığı gibi.

Cumhuriyet başsavcılığının görevleri şunlardır (5235 sayılı Teşkilat k. m.18/1):
kamu davasının açılmasına yer olup olmadığına karar vermek üzere soruşturma yapmak veya (kolluğa) yaptırmak.

kanun hükümlerine göre, yargılama faaliyetlerini kamu adına izlemek, bunlara katılmak ve gerektiğinde kanun yollarına başvurmak,

kesinleşen mahkeme kararlarının yerine getirilmesi ile ilgili işlemleri yapmak ve izlemek (infaz işlemlerini yapmak ve infazı izlemek) (Cgik m.5)

kanunlarla verilen diğer görevleri yapmak. Örneğin Cumhuriyet savcılıklarının yaş ve isim kayıtlarının düzeltilmesine ilişkin hukuk davalarını açma görev ve yetkisi vardır (nüfus hizmetleri k. m.36, hMk m.70).

sulh ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda Cumhuriyet savcısı hazır bulunmaz (CMk m. 188/2). 1.1.2014 tarihine kadar, asliye ceza mahkemelerinde yapılan duruşmalarda da Cumhuriyet savcısı bulunmaz ve katılma hususunda Cumhuriyet savcısının görüşü alınmaz. ancak, verilen hükümler ile tutuklamaya veya salıverilmeye ilişkin kararlara karşı Cumhuriyet savcısının kanun yoluna başvurabilmesi amacıyla dosya Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir (CMk yürürlük k. geç. m.3).

Başsavcılıklar, bir mahkemenin nezdinde görev yaparlar (CMk m.161/1) ve nezdinde görev yaptıkları mahkemelerin yargı çevresinde yetkilidirler (5235 sayılı Teşkilat k. m.21). Bu nedenle savcılar da bir suçun soruşturulması evresinde yetkisizlik kararı ile dosyayı yetkili gördükleri başsavcılığa gönderirler.

Ceza Muhakemesi kanunu m.161/7'de başsavcılıklar arasında çıkacak olan olumsuz yetki uyuşmazlıklarının çözüm tarzı gösterilmiştir. Bu hükme göre, yetkisizlik kararı ile gelen bir soruşturmada Cumhuriyet savcısı kendi başsavcılığının da yetkisiz olduğu kanaatine varırsa yetkisizlik kararı verir ve yetkili başsavcılığın belirlenmesi için soruşturma dosyasını, yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine gönderir. Mahkemece bu konuda verilen karar kesindir.

Cumhuriyet savcıları görevsizlik kararı da verebilirler. çünkü bazı suçların soruşturulmasında belirli savcılıklar görevlidir. Örneğin bölge ağır ceza mahkemelerinde görülecek suçlar bölge ağır ceza mahkemesi nezdinde çalışan savcılar tarafından takip edilir.

İkinci Derece Başsavcılık Teşkilatı ve Görevi

ikinci derece yargılama ve denetim (istinaf incelemesi) yapan bölge adliye (istinaf) mahkemeleri nezdinde çalışmak üzere bir başsavcılık teşkilatı kurulur. her bölge adliye (istinaf) mahkemesinde bir Cumhuriyet başsavcılığı bulunur. Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığı, Cumhuriyet başsavcısı ve

yeteri kadar Cumhuriyet savcısından oluşur (5235 sayılı Teşkilat k. m.30). Bölge adliye (istinaf) mahkemesi Cumhuriyet başsavcısının görevleri şunlardır: 1) Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet başsavcılığını temsil etmek, 2) Bölge adliye mahkemesine gelen ceza davalarına ilişkin hüküm ve kararlara ait dosyaların incelenerek yazılı düşünce ile birlikte ilgili daireye gönderilmelerini ve duruşmalara katılmayı sağlamak, 3) Bölge adliye mahkemesinin ceza dairelerinin kararlarına karşı gerektiğinde kanun yollarına başvurmak, 4) dairelerin benzer olaylarda kesin olarak verdikleri kararlar arasındaki uyumsuzluğun giderilmesi için başkanlar kuruluna başvurmak, 5) Bölge adliye mahkemesi Cumhuriyet savcıları üzerinde gözetim ve denetim yetkisini kullanmak (5235 sayılı Teşkilat k. m.40).

Üçüncü Derece Başsavcılık Teşkilatı ve Görevi

yargıtay, adliye mahkemelerince yani ilk derece ceza mahkemelerince ve bölge adliye mahkemelerince verilen ve kanunun başka bir adli yargı merciine bırakmadığı karar ve hükümlerin son inceleme mercii olup, Türkiye Cumhuriyeti anayasası ile bu yargıtay kanunu ve diğer kanunların hükümlerine göre görev yapan bağımsız bir yüksek mahkemedir (yargıtay k. m. 1). yargıtay; Birinci Başkanlıktan, (hukuk ve ceza) dairelerinden, yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı ile bürolar ve idari birimlerden oluşur (yargıtay k. m.2).

yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı; Cumhuriyet Başsavcısı, Cumhuriyet Başsavcı vekili, Cumhuriyet Başsavcı Başyardımcısı ile Cumhuriyet Başsavcı yardımcılarında oluşur (yargıtay k. m.6). yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın başlıca görevleri, Cumhuriyet Başsavcılığı'nı temsil etmek, anayasa Mahkemesi'nde Cumhuriyet savcılığı görevini yapmak, Ceza genel kurulu'nda görülen davaların duruşmalarına katılmak, siyasi partilerin kuruluşlarının hukuka uygunluğunu ve faaliyetlerini denetlemek, siyasi partilerin kapatılması hakkında dava açmak, yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın verimli ve düzenli bir şekilde çalışmasını sağlamak ve bu yolda uygun göreceği her türlü tedbiri almaktır (yargıtay k. m.27). yargıtay Cumhuriyet Başsavcı yardımcıları, kendilerine verilen dosyaların tebliğnamelerini, karar düzeltme ve itiraz yoluna başvurma işlemlerini yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı adına düzenler ve onun yerine imza ederler (yargıtay k. m.28/2).

Savcılık Faaliyetinin ve Savcılık Makamının Hukuki Statüsü

ilk derece muhakemesinde savcı, iddia faaliyetini yürütür. yani delil araştırır ve suçun işlendiğini iddia eder.

Savcının Yardımcısı Olarak Kolluk

Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinde soruşturma işlemlerini kendisi ya yapar ya da kolluğa yaptırır. Cumhuriyet savcısı soruşturmanın beyni, kolluk ise bu beynin yönettiği elleri oluşturur. ülke çapında teşkilatlanmış olan kolluk teşkilatını polis ve jandarma oluşturur. jandarma, jandarma Teşkilatı, görev ve yetkileri kanunu'na; polis, emniyet Teşkilatı kanunu ile polis vazife ve salâhiyet kanunu'na tâbidir. polis ve jandarma genel kolluğu oluşturur. genel kolluğun yanı sıra özel bir yasayla belirli bir bölgede veya belirli bir konuda faaliyette bulunmak üzere kurulmuş özel kolluk birimleri de bulunur. Örneğin, köy korucuları, orman kolluğu, gümrük kolluğu, sahil güvenlik gibi.

devlet adına, genel kolluk olarak görev yapan polis, belediye sınırları içinde görevlidir. Belediye sınırları dışında kalan yerlerde ise genel kolluk hizmetleri jandarma tarafından yürütülür.

CEZA MUHALEMESİ

kolluğun temel olarak önleyici (idari) ve adli olmak üzere iki tür görevi vardır. kolluğun suçun önünü almaya, kişilerin canına ve malına yönelik tehlikeyi bertaraf etmeye yönelik faaliyetleri önleyici faaliyetlerdir. suç işlendikten sonra, CMk ve pvs ek m.6 hükümleri gereğince fiilin ve failin aydınlatılmasına yönelik faaliyetler ise adli faaliyetlerdir. kolluk (polis), ister önleyici ister adli görev yapsın özlük hakları bakımından vali ve kaymakam aracılığıyla içişleri Bakanlığı'na bağlıdır.

Özetlemek gerekirse, fiilin ve failin ortaya çıkartılmasını amaçlayan işlemler adli, bir tehlikenin önlenmesini amaçlayan işlemler ise idaridir.

soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılır. adli kolluk görevlileri, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin emirlerini yerine getirir (CMk m. 164/2). gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi halinde, diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür.

Cumhuriyet savcısı, adli kolluk görevlilerine emirleri yazılı; acele hallerde, sözlü olarak verir. sözlü emir, en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir (CMkm.161/3).

YARGI TEŞKİLATI

İlk Derece Adli Yargı Ceza Mahkemeleri İlk Derece Adli Yargı Ceza Mahkemelerinin Güncel Örgütlenmesi

genel yetkili ilk derece adli yargı ceza mahkemeleri, sulh ceza, asliye ceza ve ağır ceza mahkemesi olarak görev yapar (5235 sayılı Teşkilat k. m.8).

Coğrafi durum ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak bir ceza mahkemesinin kaldırılmasına veya yargı çevresinin değiştirilmesine, özel kanunlarında yargı çevresi belirtilmemiş olan diğer ceza mahkemelerinin yargı çevresinin belirlenmesine, adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine hakimler ve savcılar yüksek kurulu 'nca karar verilir (5235 sayılı Teşkilat k. m.15). kural olarak her mahkeme kendi yargı çevresinde işlenen suçları yargılamakla görevlidir.

sulh ceza ve asliye ceza mahkemeleri tek hakimlidir. ağır ceza mahkemesi toplu mahkemedir; bu mahkemede bir başkan ile yeteri kadar üye bulunur ve mahkeme bir başkan ve iki üye ile toplanır.

İlk Derece Adli Yargı Ceza Mahkemelerinin Madde İtibariyle Yetkisi (Görev Alanı)

Mahkemenin madde itibariyle yetkisi yani yasa'nın ifadesiyle görevi, hangi mahkemenin hangi suçları yargılayacağı sorunu ile ilgilidir. Mahkemelerin görevleri kanunla belirlenir (CMk m.3/1). Ceza mahkemelerinin madde itibariyle yetkisi yani görev alanı da adli yargı ilk derece Mahkemeleri ile Bölge adliye Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkileri hakkında kanunla belirlenmiştir.

ağır ceza mahkemesinin görevi, kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, Türk Ceza yasası'nda yer alan yağma (m. 148), irtikâp (m. 250/1 ve 2), resmi belgede sahtecilik (m.204/2), nitelikli dolandırıcılık (m. 158), hileli iflâs (m. 161) suçları ile ağırlaştırılmış müebbet hapis, müebbet hapis ve on yıldan fazla hapis cezalarını gerektiren suçlarla ilgili dava ve işlere bakmaktır.

asliye ceza mahkemesinin görevi, kanunların ayrıca görevli kıldığı haller saklı kalmak üzere, sulh ceza ve ağır ceza mahkemelerinin görevleri dışında kalan dava ve işlere bakmaktır.

Bir suçun hangi mahkemede yargılanacağı belirlenirken, faile isnat edilen suçun cezasının üst sınırı göz önünde bulundurulur. suça ilişkin ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenler dikkate alınmaz. (5235 sayılı Teşkilat k. m.14). Bu

CEZA MUHAKEMESİ

husus nitelikli hallerin suçun basit şeklinin cezasına oransal olarak etki ettirildiği haller için geçerlidir. ancak belirtelim ki, suçun ağırlaştırıcı veya hafifletici nedenleri içeren şekli için bağımsız bir ceza gösterilmiş ise bu halde suçun nitelikli haline göre yetkili (görevli) mahkeme belirlenmelidir.

Barış zamanında, asker olmayan kişilerin askeri Ceza kanunu'nda veya diğer kanunlarda yer alan askeri mahkemelerin yargı yetkisine tabi bir suçu tek başına veya asker kişilerle iştirak halinde işlemesi durumunda asker olmayan kişilerin soruşturmaları Cumhuriyet savcıları, kovuşturmaları adli yargı mahkemeleri tarafından yapılır (CMk m.3/2).

Madde (Görev) Yönünden Yetkinin İstisnaları

görev (madde itibarıyla yetki), kurallarının birinci istisnasını yüksek görevli bir mahkemede açılmış ve görülmekte olan bir davanın, asıl görevli olan alt dereceli mahkemeye gönderilememesi oluşturur. duruşmada suçun hukuki niteliğinin değiştiğinden bahisle görevsizlik kararı verilerek dosya alt dereceli mahkemeye gönderilemez (CMk m.6). Bu halde üst dereceli mahkeme aslında kendi görev alanına girmeyen, alt dereceli bir mahkemenin görevine giren davaya bakmış olur. Bu kural ağır suça bakabilen mahkemenin daha hafif nitelikteki suçla öncelikle bakabileceği düşüncesine dayanır.

İlk Derece Adli Yargı Ceza Mahkemelerinin Yer Yönünden Yetkisi**Türkiye'de İşlenen Suçlarda Yer Yönünden Yetki Kuralları**

Ana kural: suç, kural olarak suçun işlendiği yer mahkemesinde yargılanır.

Teşebbüste son icra hareketinin yapıldığı, kesintisiz suçlarda kesintinin gerçekleştiği ve zincirleme suçlarda son suçun işlendiği yer mahkemesi yetkilidir. (CMk m.12/2).

yedek kurallar (özel yetki kuralları): suçun işlendiği yer belli değilse, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, yakalanmamışsa yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir.

Yabancı Ülkede İşlenen Suçlarda Yer Yönünden Yetki

yurt dışında işlenen suçta, şüpheli veya sanığın yakalandığı yer, Türkiye'de yakalanmamışsa Türkiye'deki yerleşim yeri mahkemesi yetkilidir. şüpheli veya sanığın Türkiye'de yerleşim yeri yoksa Türkiye 'de en son adresinin bulunduğu yer mahkemesi yetkilidir (CMk m.14,13/2). Bu gibi suçlarda şüpheli veya sanık Türkiye'de yakalanmamış, yerleşmemiş veya Türkiye'de bir adresi yoksa; yetkili mahkeme, adalet Bakanı'nın istemi ve yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın başvurusu üzerine yargıtay tarafından belirlenir (CMk m.14/3).

yabancı ülkelerde bulunup da diplomatik bağışlıktan yararlanan Türk kamu görevlilerinin işledikleri suçlardan dolayı ankara mahkemeleri yetkilidir (CMk m. 14/4).

deniz, hava ve demiryolu Taşıtlarında veya Bu Taşıtlarla işlenen suçlarda yer yönünden yetki

ülke içerisinde seyreden araçlar hangi ülke bayrağını taşırlarsa taşırsınlar yetki kuralı şu şekildedir: ülke içerisinde deniz, hava veya demiryolu taşıtlarında ya da bu taşıtlarla işlenen suçlarda, suçun işlendiği yer mahkemelerinin yanı sıra bunların ilk ulaştığı yer mahkemesi de yetkilidir (CMk m.15/3). suçun işlendiği yerin yanı sıra bu taşıtların ilk ulaştığı yer mahkemeleri de bu taşıtlarla ya da bu taşıtlarda işlenen suçla yargılamaya yetkilidir.

CEZA MUHALEMESİ

Yer Yönünden Yetkisizlik İddiası, Yetkisiz Mahkemenin İşlemleri ve Yetki Uyuşmazlıkları

sanık, yetkisizlik iddiasını, ilk derece mahkemelerinde duruşmada sorgusundan, bölge adliye mahkemelerinde incelemenin başlamasından ve duruşmalı işlerde inceleme raporunun okunmasından önce bildirir (CMk m. 18/1). Mahkeme de kendiliğinden, talep olmaksızın (re'sen) yetki konusunu inceler. Mahkeme yetkisizlik iddiasına ilişkin kararı, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusundan önce, bölge adliye mahkemelerinde duruşmasız işlerde incelemenin hemen başlangıcında, duruşmalı işlerde inceleme raporu okunmadan önce verir. Bu aşamalardan sonra yetkisizlik iddiasında bulunulamayacağı gibi mahkemeler de bu konuyu kendiliğinden ele alıp karar veremez. yetkisizlik kararlarına karşı itiraz yoluna gidilebilir (CMk m.18/2-3).

Birden fazla mahkemenin kendisini aynı anda aynı suçun yargılamasında yer yönünden yetkili sayması halinde olumlu yetki uyuşmazlığı; iki veya daha fazla farklı yargı çevresindeki mahkemenin kendilerini yer yönünden yetkisiz sayması halinde ise olumsuz yetki uyuşmazlığı çıkar.

İlk Derece Mahkemelerinin Görev Yönünden Yetkisi

görev yönünden yetki kuralları, hakimler arasında yapılan iş bölümü esasına dayanır. hakimler arasında çeşitli işbölümleri vardır. Örneğin, adli yargıda ve adli yargı dışında (askeri, idari yargı gibi) görev yapma gibi. adli yargıda çalışanlar arasında ise hukuk-ticaret-ceza mahkemelerinde ya da sulh-asliye ceza mahkemelerinde görev yapma şeklinde işbölümü de vardır.

görev yönünden iş bölümünün istisnasını niyabet oluşturur. niyabet, bir muhakeme işleminin yapılmasının toplu mahkemelerde, kurul adına üyelerden birine devredilmesini ifade eder. naip hakim denilen bu hakim, işlemi kurul adına yapar. niyabet, yasa'da bir kurum olarak düzenlenmemiş; sadece bazı işlemlerin niyabet yolu ile de yapılabileceği belirtilmiştir. Örneğin, mahkemeye gelemeyen hasta tanığın bulunduğu yerde dinlenmesi gibi (CMk m.60/2,83/1, 180/1,209,244/3268/2-d,320/1-2).

Adli Yargı Mahkemelerinin Kişi Yönünden Yetkisi

kişi yönünden yetki kuralları, hangi mahkemenin, hangi kişileri, hangi suçlarından dolayı yargılama yetkisine sahip olduğunu gösteren kurallardır. Başka bir anlatımla, belli kişiler, belli suçlarından dolayı, belli mahkemelerin yargı yetkisine tabi tutulabilir. Bu kişilerin, özellikle görevleriyle ilgili suçlarında genel madde (görev) ve yer yönünden yetki kurallarından ayrılır.

söz konusu kişilerden başlıcaları şunlardır: Cumhurbaşkanı, Başbakan, bakanlar ile yüksek mahkeme başkan ve üyeleri. Bu kişileri kural olarak anayasa Mahkemesi, yüce divan sıfatıyla yargılar ve yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı soruşturmayı yapıp iddianameyi düzenler.

Adliye Dışı Özel Yetkili Mahkemeler

Genel Olarak

- anayasa Mahkemesi
- Bölge ağır Ceza Mahkemeleri (TMk m.10)
- çocuk Mahkemeleri ve çocuk ağır Ceza Mahkemeleri

Yetki Kurallarının İstinası Olarak Bağlantı ve Sonuçları Dar Bağlantının Tanımı ve Sonucu

Farklı muhakemelerin konusu olabilecek uyumsuzluklar arasında, bu uyumsuzlukları birbirine yaklaştıran ve birbirine bağlayan ortak noktalar bulunabilir. Bu ortak noktaya bağlantı, uyumsuzluklara da bağlantılı uyumsuzluklar denir.

yasa koyucunun, ceza uyumsuzlukları arasındaki ortak noktayı (bağlantıyı) somut olarak tanımladığı hallerde, dar bağlantıdan söz edilir. yasa koyucunun belirlediği bağlantı noktaları şunlardır: -Bir kişinin birden fazla suçtan sanık olması (bağlantı noktası sanıktır),

Bir suçta her ne sıfatla olursa olsun birden fazla sanık bulunursa (bağlantı noktası fiildir).

suçun işlenmesinden sonra suçluyu kayırma, suç delillerini yok etme, gizleme veya değiştirme fiilleri de önsuçla bağlantılı suç sayılır (bağlantı noktası önsuçun delilleri ve failidir). Bağlantılı uyumsuzlukların tümü ceza uyumsuzluğu olduğundan bu tür bağlantıya tek yönlü bağlantı da denilmektedir.

Bu tür bağlantının sonucu davaların birleştirilmesidir. aralarında bu tür bağlantı bulunan uyumsuzluklar, ya soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tarafından birleştirilerek soruşturulur ve tek bir iddianameyle ceza davasına konu yapılır ya da ayrı iddianamelerle davaları açıldıktan sonra birleştirilir.

Geniş Bağlantının Tanımı ve Sonucu

Bir ceza mahkemesinin bakmakta olduğu davalar arasında, yasa'da belirtilenler dışında bir bağlantı söz konusu ise bu tür bağlantıya geniş bağlantı denir. geniş bağlantı, aynı mahkemenin yetkili olduğu farklı işler arasında kabul edilmektedir. Mahkeme, bakmakta olduğu birden çok dava arasında bağlantı görürse, bu bağlantı yasa koyucunun gösterdiği türden olmasa bile, bu davalara birlikte bakmak ve hükme bağlamak üzere bu davaların birleştirilmesine karar verebilir.

dar ve geniş bağlantılı davaların birleştirilebilmesinin koşulları şunlardır: 1) davaların birleştirilmesinde fayda ve olanak bulunmalıdır. Örneğin uyumsuzluklar muhakemenin aynı veya birbirine yakın aşamalarında olmalıdır. Bir dava hüküm aşamasına gelmiş diğeri henüz duruşmanın başında ise bu davaları birleştirmekte fayda yoktur. 2) Birleştirme yasağı bulunmamalıdır. Örneğin karayolları Trafik kanunu'na göre görülen davalarda diğeri kanunlara göre görülen davalarla birleştirilemez (karayolları Tk m. 112). yine, icra mahkemelerinin yetkisine giren ceza davaları, diğeri ceza davalarıyla birleştirilemez (iik m.346).

Özel mahkemelerde görülen işler de diğeri mahkemelerin görevine giren uyumsuzluklarla bağlantı nedeniyle birleştirilemez. Bu ihtisaslasmayı sağlama amacının doğal bir sonucudur.

Karışık (Çok Yönlü) Bağlantı ve sonucu

Tanım

aralarında bağlantı bulunan uyumsuzlukların tümünün konusu aynı ise yani aralarında bağlantı bulunan uyumsuzlukların tümü ceza uyumsuzluğu ise tek yönlü bağlantıdan, uyumsuzlukların konuları farklı ise karışık (çok yönlü) bağlantıdan söz edilir.

CEZA MUHALEMESİ

Nispi Yargılama ve Bekletici Sorun Yapma

yasa'ya göre suçun ispatı, ceza mahkemelerinden başka bir mahkemenin görev alanına giren bir sorunun çözümüne bağlı ise ceza mahkemesi iki türlü davranabilir: ilk seçenek, ceza mahkemesinin diğer uyuşmazlığı kendisinin çözmesidir. Buna nispi yargılama denir. nispi yargılamanın özelliği, ceza mahkemesinin, ceza uyuşmazlığı için önsorun teşkil eden ikincil nitelikteki farklı bir disipline ait uyuşmazlığı, kendi uyuşmazlığı açısından ve Ceza Muhakemesi yasası'nın hükümlerine göre çözmesidir (CMk m.218/1).

ikinci seçenek ise ceza mahkemesinin, kendi uyuşmazlığıyla ilgili olan bu tür önsorunları, bu sorunların görevli mahkemesinde sonuçlanması için bekletici sorun yapmasıdır (CMk m.218/1).

İkinci Derece Adli Yargı Ceza Mahkemeleri: Bölge Adliye Mahkemeleri

5235 sayılı adli yargı ilk derece Mahkemeleri ile Bölge adliye Mahkemelerinin kuruluş, görev ve yetkileri hakkında kanun ile Bölge adliye Mahkemelerinin 1 nisan 2005 tarihi itibarıyla iki yıl içinde kuruluşunun tamamlanması öngörülmüştür. ancak hala bölge adliye mahkemelerinin kuruluşu tamamlanamamıştır.

Bölge adliye mahkemeleri, bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluğu göz önünde tutularak belirlenen yerlerde, hakimler ve savcılar yüksek kurulu'nun olumlu görüşü alınarak adalet Bakanlığı'nca kurulur. Bölge adliye mahkemelerinin yargı çevrelerinin belirlenmesine, değiştirilmesine veya bu mahkemelerin kaldırılmasına adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine hakimler ve savcılar yüksek kurulu'nca karar verilir (5235 sayılı Teşkilat k. m.25). Bölge adliye mahkemeleri, hukuk ve ceza dairelerinden oluşur. her bölge adliye mahkemesinde en az iki ceza dairesi bulunur. gerekli hallerde dairelerin sayısı, adalet Bakanlığı'nın önerisi üzerine hakimler ve savcılar yüksek kurulu'nca artırılıp azaltılabilir.

Üçüncü Derece Ceza Mahkemesi: Yargıtay

yargıtay, anayasal bir kurumdur; kuruluş ve işleyişi 2797 sayılı yargıtay kanunu'yla düzenlenmiştir. yargıtay'da 15 tane ceza dairesi bulunmaktadır. Bu dairelerin sayısı ihtiyaca göre artırılabilir. daireler arasında işbölümü vardır. yargıtay, bölge adliye mahkemelerinden verilen son kararları hukuki yönden inceleyerek ülkede uygulama birliğini sağlar.

Yargı Makamını Temsil Eden Kişi Olarak Hakim

Hakimin Görevden Alınmasını Gerektiren Nedenler

hakimin tarafsızlığını güvence altına alan kurumlar hakimin reddi ve çekinmesidir. Bu iki halde de hakim davaya bakmaz. hakimin reddini veya çekinmesini gerektiren nedenler 1)hakimin davaya bakamayacağı haller ile 2) yasaklı olduğu haller ve 3)tarafsızlığını şüpheye düşüren nedenlerdir.

hakimin davaya bakamayacağı haller, yasa'da sayılarak sınırlandırılmıştır, genişletilemez. hakim bu hallerde hiçbir muhakeme işlemi yapamaz. davadan yasaklıdır. hakim şu hallerde davaya bakamaz: 1) suçtan kendisi zarar görmüşse, 2) sonradan kalksa bile şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlilik, vesayet veya kayımlık ilişkisi bulunmuşsa, 3) şüpheli, sanık veya mağdurun kan veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoyundan biri ise, 4) şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında evlat edinme bağı varsa, 5) şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında üçüncü derece dahil kan hısımlığı varsa, 6) evlilik sona ermiş olsa bile, şüpheli, sanık veya mağdur ile aralarında

CEZA MUHAKEMESİ

ikinci derece dahil kayın hısımlığı varsa, 7) aynı davada Cumhuriyet savcılığı, adli kolluk görevi, şüpheli veya sanık müdafiliği veya mağdur vekilliği yapmışsa, 8) aynı davada tanık veya bilirkişi sıfatıyla dinlenmişse (CMk m.22). Belirtelim ki, duruşmada dinlenmemiş olan hakimin sadece tanık olarak adlandırılması onun yasaklılık nedeni değildir. Bu hal hakimin tarafsızlığından şüpheye düşülen bir neden sayılabilir.

Belirli yargılama işlemlerini yapmış olmak da yasaklılık nedenidir (CMk m.23). şu işlemleri yapmış olan hakim yasaklıdır: 1) Bir karar veya hükme katılan hakim, yüksek görevli mahkemece bu hükme ilişkin olarak verilecek karar veya hükme katılamaz. Bu yasak kanun yolu yargılaması ile ilgilidir. 2) aynı işte soruşturma evresinde görev yapmış bulunan hakim, kovuşturma evresinde yargılama işlemi yapamaz. Belirtelim ki bu yasak, soruşturma evresinde zorunlu savcılık yapan hakim açısından geçerlidir (CMk yürürlük k.m.11; CMk m.163). 3) yargılamanın yenilenmesi halinde, önceki yargılamada görev yapan hakim, yargılamanın yenilenmesi aşamasında görev alamaz (CMk m.23).

hakimlik görevini yapmaktan yasa uyarınca yasaklanmış hakimin hükme katılması, hükmün kesin hukuka aykırı sayılmasına sebep olur (CMk m.280/1-b, 289/1-b). ancak, bu nedenle hükmün bozulabilmesi için hükmün temyiz edilmiş olması gerekir. hüküm, temyiz edilmez ise yasaklı olan hakimin katıldığı hüküm hukuken sonuç doğurur.

hakimin tarafsızlığını şüpheye düşüren nedenler ise yasa'da ayrıca ve tek tek sayılmamıştır. hakimin davranışının veya kararının her somut olayda ayrı ayrı değerlendirilmesi gerekir.

hakimlerin (ve savcılarının) bir soruşturma, kovuşturma veya davayla ilgili olarak yaptıkları işlem, yürüttükleri faaliyet veya verdikleri herhangi bir karar nedeniyle haklarında kişisel kusur, haksız fiil veya diğer sorumluluk sebeplerine dayanılarak da olsa tazminat davası açılamaz. ancak hakimlerin (ve savcılarının) işlem, faaliyet ve kararları nedeniyle devlet aleyhine tazminat davası açılabilir. devlet aleyhine tazminat davası, soruşturma sonucunda verilen kovuşturmayaya yer olmadığına dair kararın veya kamu davası açılmış ise kovuşturma sonucunda verilen hükmün, kesinleştiği tarihten itibaren bir yıl içinde açılabilir (hsk m.93/a).

hakim ve savcılarının meslekte yükselmesini yargıtay'ın not vermesine bağlı kılan terfi sisteminden dolayı, hakim ve savcılar uygulamada yargıtay'dan farklı yorum yapamaz hale gelmiş, diğer bir söyleyişle içtihatlar fiilen bağlayıcı etki göstermiştir. hakimi hakime karşı korumak için hakim ve savcılar k. m.28'de öngörülen bu terfi sistemine hüküm yürürlükten kaldırılarak son verilmiştir.

Hakimin Reddi

hakimin reddi, hakimin davaya bakamayacağı ve yasaklı olduğu hallerde istenebileceği gibi tarafsızlığını şüpheye düşürecek diğer sebeplerden dolayı da istenebilir (CMk m.24/1).

CEZA MUHALEMESİ

red sebeplerinin varlığı halinde, Cumhuriyet savcısı, şüpheli, sanık veya bunların müdafii, katılan veya vekili hakim reddi isteminde bulunabilirler (CMk m.24/2). hakim reddi davasını açmaya yetkili bu kişiler istedikleri takdirde, karar veya hükme katılacak olan hakimlerin isimleri kendilerine bildirilir (CMk m.24/3).

hakim reddi, mensup olduğu mahkemeye verilecek bir dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır. red isteminde bulunan, red dilekçesinde, öğrendiği red sebeplerinin tümünü bir defada açıklamakla yükümlüdür. red isteminde bulunan, iddiasını ispatla yükümlüdür. reddi istenen hakim, red sebepleri hakkındaki görüşlerini yazılı olarak bildirir (CMk m.26).

soruşturma evresinde karar verecek olan veya işlem yapacak olan sulh ceza hakiminde reddedilmesi mümkündür. kovuşturma evresinde toplu mahkemelerde mahkemenin topluca reddedilmesi mümkündür. ancak, toplu mahkemelerde hakimler tek tek belirtilerek reddedilebilir.

Tarafsızlığını şüpheyne düşürecek sebeplerden dolayı bir hakim reddi, ilk derece mahkemelerinde sanığın sorgusu başlayınca; duruşmalı işlerde bölge adliye mahkemelerinde inceleme raporu ve yargıtay'da, görevlendirilen üye veya tetkik hakim tarafından yazılmış olan rapor üyelere açıklanmaya kadar istenebilir. duruşmasız diğer işlerde, inceleme başlayınca kadar hakim reddedilebilir (CMk m.25/1). sonradan ortaya çıkan veya önceden mevcut olmakla beraber sonradan öğrenilen tarafsızlığı şüpheyne düşürecek sebeplerde duruşma veya inceleme bitinceye kadar da hakim reddi istenebilir. ancak bu istemin, red sebebinin öğrenilmesinden itibaren yedi gün içinde yapılması şarttır (CMk m.25/2).

hakimin davaya bakamayacağı ve yasaklı olduğu haller nedeniyle açılacak olan hakim reddi davası bir süreye bağlanmamıştır.

Ret İsteminin İncelenmesi

hakim reddi, mensup olduğu mahkemeye verilecek bir dilekçeyle veya bu hususta zabıt kâtibine bir tutanak düzenlenmesi için başvurulması suretiyle yapılır. red istemi, önce usul yönünden incelenir. reddedilen hakim mahkemesi, kovuşturma evresinde ileri sürülen hakim reddi istemini şu hallerde geri çevirir: 1) red isteminin süresinde yapılmamış olması, 2) red sebebi ve delil gösterilmemiş olması, 3) red isteminin duruşmayı uzatmak amacıyla yapıldığının anlaşılması (CMk m.31).

Bu hallerde red istemi, toplu mahkemelerde reddedilen hakim müzakereye katılmasıyla, tek hakimli mahkemelerde de reddedilen hakim kendisi tarafından geri çevrilir. Bu konudaki kararlara karşı itiraz yoluna başvurulabilir (CMk m.31).

red istemi süresinde yapılmış, red sebebi ve delili gösterilmiş ve red isteminin duruşmayı uzatmak amacıyla yapılmadığına karar verilmişse, red isteminin esastan incelenmesine geçilir.

hakim reddi istemini esastan inceleyecek makam da yine reddedilen hakim mensubu olduğu mahkemedir. ancak, reddi istenen hakim müzakereye katılamaz. yedek hakim bulunmadığı için mahkeme teşekkül edemezse, incelemeyi şu merciler yapar: 1) reddi istenen hakim asliye ceza mahkemesine mensup ise bu mahkemenin yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesi, 2) reddi istenen hakim ağır ceza mahkemesine mensup ise o yerde ağır ceza mahkemesinin birden fazla dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen daire, son numaralı daire için (1) numaralı daire; o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi bulunması halinde ise en

CEZA MUHAKEMESİ

yakın ağır ceza mahkemesi. Ret istemi sulh ceza hakimine karşı ise, yargı çevresi içinde bulunduğu asliye ceza mahkemesi karar verir. ancak sulh ve asliye ceza hakiminin aynı hakim olması halinde o yargı çevresi içerisinde bulunan ağır ceza mahkemesi karar verir (CMk m.27).

Hakimin Çekinmesi

yargılamanın tarafsız hakimlerce yapılmasını sağlayan diğer bir yol hakimin çekinmesidir. reddini gerektirecek nedenlerin bulunduğunu gören hakimin bunu ileri sürmesine, çekinme denir. çekinme, bir anlamda hakimin kendi kendini reddetmesidir.

hakim, reddini haklı gösterecek bir neden bulunup bulunmadığını bizzat kendisi takdir etmelidir. hakim çekinme isteğini, red talebini incelemeye yetkili olan mercie yapmalıdır. çünkü çekinme isteğini inceleme mercii, red talebini incelemeye yetkili mercidir (CMk m.27,30).

hakim, davaya bakamayacağı hallere veya yasaklılık hallerine dayanarak çekindiğinde; merci, bir başka hakimi veya mahkemeyi davaya bakmakla görevlendirir. Belirtelim ki, merci bu halde sadece davaya bakmayı engelleyen ve yasaklılığı gerektiren sebeplerin varlığını kontrol eder; yerindelik denetimi yapmaz. hakim, tarafsızlığını şüpheye düşürecek sebepler ileri sürerek çekindiğinde, merci ileri sürülen sebeplerin hakimin tarafsızlığını etkileyip etkilemediğine karar verir. çekinmenin uygun bulunması halinde, davaya bakmakla bir başka hakim veya mahkeme görevlendirilir (CMk m.30).

Red ve Çekinme Yoluyla Görevden Ayrılan Hakimin Yapabileceği İşlemler

davaya bakamayacak veya yasaklı hakim, hiçbir yargılama işlemini yapamaz. yapılan işlemlerin tekrarlanması gerekir. reddi istenen hakim, ret hakkında bir karar verilinceye kadar sadece gecikmesinde sakınca olan işlemleri yapar. hakim, oturum sırasında reddedilirse, bu konuda karar verilebilmesi için oturuma ara vermek gerekse bile, oturuma devam olunur. ancak, tarafların iddia ve sözlerinin dinlenmesine geçilemez ve ret konusunda bir karar verilmeden, reddedilen hakim tarafından veya onun katılımıyla bir sonraki oturuma başlanamaz. ret isteminin kabulüne karar verildiğinde, gecikmesinde sakınca bulunduğu için yapılmış olanlar dışındaki işlemler tekrarlanır (CMk m.29).

SAVUNMA MAKAMI

Şüpheli ve Sanık Şüpheli ve Sanık Kavramları

yetkili mercilerce suç şüphesinin öğrenilmesinden iddianamenin kabulüne kadar geçen evrede yani soruşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiye şüpheli denir. iddianamenin kabulüyle başlayıp, hükmün kesinleşmesine kadar geçen evrede yani kovuşturma evresinde suç şüphesi altında bulunan kişiye ise sanık denir (CMk m.2/1). hükmün kesinleşmesinden sonra sanık hükümlü sıfatını alır.

Şüpheli ve Sanığın Hakları

Kişî Güvenliği ile İlgili Haklar

Haklarını ve Yapılan isnadı Öğrenme Hakkı

her bireyin özgürlük ve güvenlik hakkı vardır. yasada gösterilen usuller dışında hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz, keyfi olarak tutulamaz, alıkonulamaz veya sürülemez.

amerikan yüksek Mahkemesi, 1966'da Miranda/arizona kararıyla, polise,

CEZA MUHALEMESİ

sanığı yakaladığında haklarını bildirme yükümlülüğü getirmiştir. Bu kararlar, susma ve müdafiden yararlanma hakları hatırlatılmadan elde edilecek sanık beyanının, muhakemede kullanılamayacağı içtihat edilmiştir.

yakalanan kişiye, suç ayırımı yapılmaksızın öncelikle, yakalanma nedeni, yani isnadın neden ibaret bulunduğu, susma hakkı, müdafiden yararlanma hakkı ve yakalamaya itiraz etme hakkı öğretilir. Bu haklarının kendisine öğretildiğini gösteren bir tutanak imzalatılır ve tutanağın bir sureti yakalanan kişiye verilir.

Kişi Güvenlikle İlgili Diğer Haklar

şüphelinin, yakınlarına haber verilmesini isteme hakkı (ay m. 19/5, CMk m.95, ygiy m.8) vardır. yakalanan veya tutuklanan kişinin durumu, suç ayırımı yapılmaksızın ve soruşturmanın açığa çıkmasında sakınca bulunup bulunmadığına bakılmaksızın, Cumhuriyet savcısının kararıyla derhal yakınlarına veya belirlediği bir kişiye bildirilir (ay m.19/5; CMk m.95; ygiy m.8; TMk m.10/3-d). ifade ve sorgu esnasında da, yakalama hali saklı kalmak koşuluyla, şüphelinin yakınlarına derhal haber verilir (CMk m.147/1-d).

Öte yandan, şüphelinin hakim veya bir adli makam önünü çıkma (habeas Corpus) hakkı bulunmaktadır. avrupa insan hakları sözleşmesi'ne göre, yakalanan veya tutuklanan herkesin hemen bir hakim veya adli görev yapmaya yasal olarak yetkili bulunan diğer bir memur önüne çıkarılmayı isteme hakkı vardır (aihs m.5/3). savcı da adli makamdır. habeas Corpus giderek, kişinin haksız yakalanması ile ilgili olarak ortaya çıkan tüm güvenceleri içeren bir hakka dönüşmüştür.

hakim veya bir adli makam önüne çıkma hakkı pasif bir haktır. Bu hak uyarınca, sistemin, yakalanan kişinin, derhal bir hakim veya adli makam önüne çıkartılacak şekilde yapılandırılması gerekir. hakim, önüne çıkarılan yakalananın tutuklanarak özgürlüğünün kısıtlanması halinin devamına karar verebilir ya da onu serbest bırakır. Bu hak, yakalamaya itirazdan farklıdır.

yakalama ve tutuklamaya itiraz etme (aihs m.5/4; iheB m.86; ay m. 19/6-7,36; CMk m.91/4,101/5), kefaletle salıverilmeyi isteme (aihs m.5/3; ay m.19/3,4,6; CMk m.109/3-f), haksız yakalama ve tutuklama halinde tazminat talep etme (aihs m.5/5; iheB m.8; ay m.36,19/8; CMk m.141-144) ve yakalama ile tutuklamaya karşı itiraz etme ve savunmasını hazırlayabilmesi için dosyadan örnek isteme hakları da kişi güvenliği ile ilgili haklardır.

Savunma Hakkı

savunma hakkı, birçok hakkı içerir. Bunlar arasında, müdafiden yararlanma, susma, soru sorma, kendi aleyhine işlemlere katılmama, tercümandan yararlanma, delillerin toplanmasını isteme, duruşmada hazır bulunma vd. sayılabilir.

Müdafiden yararlanma hakkı: sanığın muhakemenin her aşamasında, hatta infaz esnasında veya muhakemenin iadesi söz konusu olduğunda, kendi seçtiği veya adli yardım yoluyla atanan müdafiin ücretsiz yardımından yararlanma hakkı vardır (aihs m.6/3a; CMk m.149,150).

Susma hakkı: sanığın, kendisine isnat edilen fiil veya sorulan bazı sorular hakkında soruşturma ve kovuşturma evrelerinde kısmen veya tamamen susma

CEZA MUHALEMESİ

hakkı vardır (ay m.38/5; CMk m.147/1-e). Mahkeme, sanığın susmasından herhangi bir sonuç çıkartarak, bunu onun aleyhine yorumlayamaz. ancak, soruşturma evresinde, savcı susmadan şüphelenerek araştırmalarını genişletebilir. susma hakkının temelinde, sanığın kendi kendini suçlamaya ve kendisi aleyhine aktif olarak muhakemeye katılmaya zorlanamaması (nemo-tenetur se ipsum accusare) vardır. Bu hak, sanığın aktif olarak muhakemeye katılma hakkı kadar önemli bir haktır. sanığın kişilik hakkının bir ifade biçimidir. Bu hak, sanığın sadece kendisine isnat edilen fiil hakkında susmasına değil, tüm muhakeme işlemlerine katılmasına ilişkindir

Soru sorma hakkı: her sanık, iddia tanıklarının sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının ise davet edilerek dinlenmesini sağlamak hakkına sahiptir (aihs m.6/3d). Bu hak dolayısıyla duruşmada, doğrudan doğruyalık ilkesi uygulanmalı ve hakim delillerle temas ederek vicdani kanaatini oluşturmalıdır.

Bir olayın delilinin, bir tanığın kişisel bilgisinden ibaret olması durumunda, bu tanığın duruşmada dinlenmesi gerekir (CMk m.210). Tanığın daha önceki tanıklıklarına ilişkin tutanakların okunması, istisnalar dışında, sözlü tanıklık yerine geçmez.

Tercümandan yararlanma hakkı: duruşmada kullanılan dili anlamayan sanık, bir tercümanın yardımından ücretsiz (meccanen) yararlanmak hakkına sahiptir (aihs m.6/3c). 1412 sayılı Ceza Muhakemeleri usulü kanunu döneminde yargıtay tercüman masraflarının yargılama giderleri arasında sanığa yükletilmesinin aihs m.6/3c'ye aykırı olduğu görüşündeydi. 5271 sayılı CMk m.324/5'de ise Türkçe bilmeyen ya da engelli olan şüpheli, sanık, mağdur veya tanık için görevlendirilen tercüman giderlerinin yargılama gideri sayılamayacağı ve devlet hazinesince karşılanacağı hüküm altına alınmıştır.

Dosyayı inceleme ve örnek alma hakkı: kural olarak, yasanın başka türlü hükümler koyduğu haller saklı kalmak ve savunma hakkına zarar vermemek koşuluyla, soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. ancak, yasadışı ve yasakoyucunun başka hükümlerle belirli işlemlerde gizliliği kaldırmış olması mümkündür (CMk m. 157). Müdafie dosyayı inceleme ve örnek alma hakkı CMk m. 153 ile açıkça tanınmıştır. ancak şüphelinin müdafii olmayabilir veya şüpheli müdafii varsa bile ondan bağımsız olarak bireysel savunmasını hazırlayabilmesi için soruşturma evrakını görmeye ve örnek almaya ihtiyaç duyabilir. sanığın kovuşturma evresinde dosyayı görme (belgeleri inceleme) ve örnek alma hakkı düzenlenmemiştir.

Delillerin toplanmasını isteme hakkı: sanığın savunmasını hazırlayabilmek için gerekli zamana ve kolaylığa sahip olma hakkı, onun kendi lehine olan delillerin toplanmasını isteme hakkını da içermektedir.).

Duruşmada hazır bulunma hakkı: her sanık duruşmada hazır bulunma hakkına sahiptir (CMk m.193/1). Bu hak sanığın hem hakkı hem de yükümlülüğüdür.

Savunmaya ilişkin diğer haklar: her sanık savunmasını hazırlamak için gerekli zaman ve kolaylığa sahip olma (aihs m.6/3b; iheB m.10), kanun yoluna başvurma (CMk m.260), aynı fiilden tekrar yargılanmama (CMk m.223) ve çelişmeli muhakeme hakkı çerçevesinde isnadın tespiti açısından tam bir eşitlikle yargılanma hakkına sahiptir (iheB m.10). ayrıca her sanığın, iddia makamının delillerinden vaktinde haberdar olma hakkı vardır. Bu hak çerçevesinde iddia makamının tüm talepleri, duruşmada hazır olmayan sanığa bildirilmelidir. Bu hak ilgiliye, kendisine yapılan isnatla ilgili olarak söz söyleme, talepte bulunma, olaya ve hukuki konumuna göre tavır takınma olanağının tanınmasını gerektirir. Mahkeme, ilgili kişinin taleplerini dinlemeli ve değerlendirmeye almalıdır.

CEZA MUHALEMESİ**Şüpheli veya Sanığın Yükümlölükleri****Soruşturma İşlemlerine ve Koruma Tedbirlerine Katlanma Yükümlölüğü**

şüpheli veya sanık, yukarıda gösterildiğı gibi, kendi aleyhine başlatılmış olan bir muhakemeye aktif olarak katkıda bulunma yükümlölüğü altında tutulamaz. ancak, kendisine karşı yürütölen araştırmalara pasif kalarak boyun eğme ve katlanma yükümlölüğü vardır. şüpheli veya sanık, hukuka uygun koruma tedbirlerine ve hak kısıtlamalarına da karşı koyamaz.

Hazır Bulunma Yükümlölüğü**Zorla Getirme-İhzar**

hazır bulunmanın çifte işlevi bulunmaktadır. hazır bulunma, bir yandan savunma hakkının bir gereğı, diğör yandan ise muhakemenin sonuçlanabilmesi için bir yükümlölük teşkil eder.

soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısı, ifade; sulh ceza hakimi, sorgu; kovuşturma evresinde ise mahkeme sorgu adı altında şüpheli veya sanığı dinlemek isteyebilir.

Şüphelinin Kişİ Olarak Belirlenebilmesi İçin Fizik Kimliğinin Tespiti

şüphelinin fotoğrafı, beden ölçöleri, parmak ve avuç içi izi, bedeninde yer almış olup teşhisini kolaylaştıracak diğör özellikleri, sesi ve görüntöleri, teşhis yapmak veya olay mahallinde bulunan belirti delilleriyle karşılaştırmak amacıyla kayda alınabilir. Bu veriler soruşturma ve kovuşturma işlemlerine ilişkin dosyaya konulur. Fizik kimliğin tespiti şu şartlar altında mümkündür: 1) şüpheliye isnat edilen fiilin üst sınırının iki yıl veya daha fazla hapis cezasını gerektiren bir suç olması, 2) Cumhuriyet savcısının kolluğa fizik kimliğin tespiti için emir vermesi (CMk m.81).

Müdafİ

şüpheli veya sanığın ceza muhakemesinde savunmasını yapan avukata müdafİ denir (CMk m.2/1-c, ygiy m.4). şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafinin yardımından yararlanabilir.

Müdafİ Olabilmenin Koşulları

avukatlık sıfatının kazanılabilmesi için gerekli koşullar şunlardır: 1) Türk vatandaşı olmak, 2) hukuk öğrenimi görmüş olmak, 3) avukatlık stajını bitirmiş olmak, 4) avukatlık sınavını başarmış olmak, 5) baro bölgesinde ikametgâhı bulunmak, 6) avukatlığa engel bir durumu olmamak (av.k. m.3). avukatlık mesleğini yapmaya yetkili olan herkes müdafİ olarak ceza muhakemesinde görev alabilir.

Müdafilik Yapılamayan Haller

daha önceden davaya hakim, hakem, Cumhuriyet savcısı, bilirkişİ veya memur olarak elkoymuş kişİ, o davada müdafilik yapamaz. Bu tür bir işİ reddetmek zorundadır (av.k. m.38). Bir müdafİ, yararları birbirine uygun olan birden çok şüpheli veya sanığın savunmasını üstlenebilir (CMk m. 152). ancak, bunların çıkarları birbirine uygun olmalıdır. Örneğın, sanıklar birbirlerinin üstüne suç atıyorlarsa çıkarlar çatışıyor demektir. Bir avukat çıkarları çatışan birden fazla şüpheli veya sanığı savunamaz.

Müdafinin Görevlendirilmesi

Bir müdafİ iki şekilde görev yapabilir: ihtiyari müdafİ olarak veya zorunlu müdafİ olarak. Müdafİ aracılığıyla savunulma konusunda tercih yapma olanağının şüpheli veya sanığa bırakıldığı hallerde görev yapan müdafİe, ihtiyari müdafİ denir. şüpheli veya sanık, soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafinin yardımından yararlanabilir. yani kendisini savunmak üzere bir veya birden fazla müdafii görevlendirebilir. yasal temsilcisi varsa, o

da şüpheliye veya sanığa müdafii seçebilir (CMk m. 149/1). Bu halde seçilmiş ihtiyari müdafii söz konusudur. şüpheli, sanık veya yasal temsilcisi mali güçlerinin bulunmaması nedeniyle müdafii seçemiyorlarsa, şüpheli veya sanığın, müdafii seçebilecek durumda olmadığını beyan etmesi üzerine Baro tarafından bir müdafii görevlendirilir (CMk m. 150/1).

Müdafiiin Sayısı

Müdafii baro tarafından görevlendirilmişse, birden fazla olamaz (CMk m.150). Buna karşılık şüpheli veya sanık veya onun yasal temsilcisi soruşturma ve kovuşturmanın her aşamasında bir veya birden fazla müdafii seçebilir (CMk m.149/1,189). duruşmaya birden fazla müdafii aynı anda çıkabileceği gibi; aralarında işbölümü de yapabilirler (CMk m. 189). ancak yasa koyucu, soruşturma evresinde ifade almada müdafii sayısını "üç"le sınırlandırmıştır (CMk m.149/2). ifade alma dışındaki işlemlerde müdafii sayısına ilişkin bir sınırlama söz konusu değildir.

Müdafiiin Yetkileri

- dosyayı inceleme ve Örnek alma yetkisi
- şüpheli veya sanıkla görüşme ve yazışma yetkisi
- hazır Bulunma yetkisi
- doğrudan doğruya soru sorma yetkisi
- kanun yoluna Başvurma yetkisi

Müdafiiin Ödevleri

Müdafiiin Görevini Yerine Getirme Ödevi ve Bu Ödevi Yerine Getirmemesinin Sonuçları

Müdafii öncelikle, yüklendiği savunma görevini, bu görevin önemine yaraşır biçimde özen, doğruluk ve onur içinde yerine getirmek ve sıfatının gerektirdiği saygı ve güvene yakışır biçimde davranmakla yükümlüdür .

Baro tarafından görevlendirilen zorunlu veya ihtiyari müdafii, 1) duruşmada hazır bulunmaz veya 2) vakitsiz olarak duruşmadan çekilir veya 3) görevini yerine getirmekten kaçınırsa, hakim veya mahkeme derhal başka bir müdafii görevlendirilmesi için gerekli işlemi yapar (CMk m. 150). ancak belirtelim ki, müdafiiin duruşmaya gelmemesi geçici bir nedenden kaynaklanıyorsa, mahkemenin yeni bir müdafiiin görevlendirilmesi için işlem yapması yerine oturumu ertelemesi gerekir.

ayrıca, müdafiiin şu hallerde müdafilikten yasaklanması mümkündür: 1) avukatın, TCk m.220 ve 314'te sayılan suçlarla terör suçlarından tutuklu ve hükümlü olanların müdafiliğini üstlenmiş olması, 2) avukat hakkında aynı suçlardan dolayı kovuşturma açılması, 3) Cumhuriyet savcısının yasaklamaya ilişkin talepte bulunması. Bu haller gerçekleştiğinde, müdafii hakkında açılan kovuşturmanın yapıldığı mahkeme tarafından yasaklama kararı verilir (CMk m. 151). yasaklama kararına karşı itiraz edilebilir. itiraz sonucunda yasaklama kararının kaldırılması halinde avukat görevine devam eder. Müdafilik görevinden yasaklama kararı, kovuşturma konusu suçla sınırlı olmak üzere, bir yıl süreyle verilebilir. ancak, kovuşturmanın niteliğine göre süre, altı aydan fazla olmamak üzere en fazla iki kez uzatılabilir. kovuşturma sonunda mahkûmiyet dışında bir karar verilmesi halinde, kesinleşmesi beklenmeksizin yasaklama kararı kendiliğinden kalkar (CMk m.151/4).

Sır Saklama Ödevi

Müdafiler bu sıfatlarıyla şüpheli veya sanık veya yakınları hakkında öğrendiklerini saklamakla yükümlüdürler (av.k. m.36/1). Bu yükümlülüğün sonucu olarak müdafiler tanıklık yapmaya zorlanamazlar. sır sahibi izin verse dahi tanıklık yapmaktan çekinebilirler (CMk m.46/1)

CEZA MUHAKEMESİ**BİREYSEL İDDİA SÜJESİ OLARAK MAĞDUR****Mağdurun Hakları**

Mağdur, suçtan doğrudan doğruya zarar gören kişidir. Başka bir anlatımla mağdur, suçla korunan hak ve menfaati ihlal edilen kişidir. Bu kişilere, doğrudan doğruya zarar gören de denir. Örneğin, malı çalınan gibi. dolaylı olarak suçtan zarar gören, suçla korunan hak ve menfaatin dışında kalan hakları zarar gören kişidir. soruşturulması şikâyetle bağlı olan suçlarda zarar görenler, şikâyetçi sıfatını da kazanırlar.

Kamu Davasına Katılma

Mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesindeki kovuşturma evresinin her aşamasında yani iddianamenin kabul edilmesinden sonra hüküm verilinceye kadar şikâyetçi olduklarını bildirerek kamu davasına katılabilirler.

Katılanın Hakları

Mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, Baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteyebilir. Mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi için istem aranmaz (CMk m.239). ayrıca katılanın, hakimi reddetme (CMk m. 24/2), ara kararlara konu olan hususlarda görüş bildirme (CMk m. 3 3), delillerin tartışılmasına katılma yani tanıkların duruşmaya getirilme sini isteme (CMk m.234/1-b), savcı, sanık veya müdafii ile tutanakların okunmasına rıza gösterme (CMk m.211), sanık, tanık, bilirkişinin açıklamalarına karşı beyanda bulunma (CMk m.215), mahkeme başkanı aracılığıyla soru sorma (CMk m.201), belgenin okunmasından sonra belge içeriğine karşı açıklama yapma (CMk m.215), esas hakkında görüş bildirme (CMk m.216) hakkı vardır.

Katılmadan Önceki Kararlara İtiraz

katılmadan önce verilmiş olan kararlar katılana tebliğ edilmez. Bu kararlara karşı kanun yoluna başvurulabilmesi için Cumhuriyet savcısı için öngörülen sürenin geçmesiyle katılan da başvuru hakkını kaybeder (CMk m.241).

Katılanın Kanun Yoluna Başvurması ve Başvurusunu Geri Alması

katılan, Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurabilir. karar, katılanın başvurusu üzerine bozulursa, Cumhuriyet savcısı işi yeniden takip eder (CMk m.242).

katılanın avukat vekili de katılandan ayrı olarak kanun yollarına başvurabilir. kanun yoluna başvuru konusunda katılan ile vekilinin iradesi çeliştiğinde zorunlu vekillik halleri hariç, kanımızca katılanın iradesi üstün tutulmalıdır.

katılan, kanun yoluna başvuru süresi içinde hiç kanun yoluna başvurmayaacağını açıklayabilir yani kanun yolundan vazgeçebilir veya başvuru yapmışsa başvurusunu geri alabilir.

Katılmanın Hükümsüz Kalması

katılan, vazgeçerse veya ölürse katılma hükümsüz kalır. ancak mirasçılar, katılanın haklarını takip etmek üzere davaya devam edebilirler (CMk m.243).

CEZA MUHALEMESİ

3. İspat Vasıtaları: Deliller

BEYAN DELİLLERİ

Sanık Beyanı

şüphelinin beyanı, ifade ve sorgu olarak karşımıza çıkar. ifade ve sorgu, adli makamların suç işleme şüphesini bildirerek şüpheli veya sanıktan olaya ilişkin açıklama istemesidir. ifade alma, şüphelinin soruşturma evresinde kolluk görevlileri veya Cumhuriyet savcısı tarafından; sorgu ise şüpheli veya sanığın hakim veya mahkeme tarafından soruşturma veya kovuşturma konusu suçla ilgili olarak dinlenmesini ifade eder .

Bir kere kolluk tarafından ifade alındıktan sonra şüphelinin aynı olayla ilgili olarak yeniden ifadesinin alınması ihtiyacı ortaya çıktığında, bu işlem ancak Cumhuriyet savcısı tarafından yapılabilir (CMk m.148/5).

Bir suçun tespiti veya aydınlatılmasına yönelik olarak, müşteki ve suçtan zarar gören ile suç işleme şüphesi altında bulunmayan diğer kişilerin dinlenmesine ve tutanağa geçirilmesine, bilgi alma denir.

Mahkeme, sanığın kovuşturma evresinde mahkeme önünde gerçekleştirilen sorguda söylediklerini delil olarak hükmüne esas alabilir. duruşmanın doğrudan doğruyalığı gereğince mahkeme önündeki açıklamalar hükme esas alınabilir (CMk m.217). Cumhuriyet savcısı veya kolluk tarafından alınan ifadeye ilişkin tutanakların kovuşturma evresinde okunması istisnadır. kolluk tarafından tespit edilen ifade tutanaklarının belge delili olarak duruşmada okunabilmesi için şu koşullar gerçekleşmiş olmalıdır (CMk m.213): 1) kolluktaki ifadelerle mahkeme önünde yapılan sorgudaki beyanlar arasında çelişki ortaya çıkmalı, 2) kolluktaki ifadenin alınması esnasında müdafinin hazır bulunmuş olmalı, 3) şüphelinin beyanı özgür iradesine dayanmış olmalı. yasak usullerle elde edilen ifadeler, rıza ile verilmiş olsa da, delil olarak değerlendirilemez (CMk m. 148) yani çelişkiyi gidermek maksadıyla okunamaz ve hükme esas alınamaz.

İfade ve Sorgu İçin Davet ve İhzairen (Zorla) Getirme

ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişi önce davetiye ile çağrılır; çağırılma nedeni açıkça belirtilir; gelmezse zorla getirileceği yazılır. çağrıya uymayan şüpheli veya sanığın zorla getirilmesine karar verilebilir. hakkında tutuklama kararı verilmesi veya yakalama emri düzenlenmesi için yeterli nedenler bulunanlar hakkında davetiye çıkartılmadan zorla getirme kararı verilebilir. zorla getirme kararı, şüpheli veya sanığın açıkça kim olduğunu, kendisiyle ilgili suçu, gerektiğinde eşkâlini ve zorla getirilmesi nedenlerini içerir. zorla getirme kararının bir örneği şüpheli veya sanığa verilir. zorla getirme kararı ile çağrılan şüpheli veya sanık derhal, olanak bulunmadığında yol süresi hariç en geç yirmi dört saat içinde çağırılan hakim, mahkemenin veya Cumhuriyet savcısının önüne götürülür ve sorguya çekilir veya ifadesi alınır. zorla getirme, bunun için haklı görülecek bir zamanda başlar ve hakim, mahkeme veya Cumhuriyet savcısı tarafından, sorguya çekilmenin veya ifade almanın sonuna kadar devam eder. zorla getirme kararının yerine getirilememesinin nedenleri, köy veya mahalle muhtarı ile kolluk görevlisinin birlikte imzalayacakları bir tutanakla saptanır (CMk m.146).

Mahkeme, kovuşturma evresinde duruşmada, sanığın hazır bulunmasına ve zorla getirme kararı veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir (CMk m.199).

ihzar (zorla getirme) kararları, durdurma işlemi sonucunda yerine getirilebilir. polis zorla getirme kararı ile getirecek olanları ele geçirmek için kişileri ve araçları durdurarak kimlik sorar ve elektronik kayıt sisteminde durdurduğu kişinin ihzar kararı ile arandığı bilgisine rastladığında o kişiyi kendisi ile

gelmeye davet eder, gelmezse zor kullanarak çağırarak adli makamın önüne götürür (pvsk m.4/a).

İfade ve Sorgu Yöntemi

şüphelinin veya sanığın ifadesinin alınmasında veya sorguya çekilmesinde sırasıyla şu kurallara uyulur (CMk m.147):

şüpheli veya sanığın kimliği saptanır. şüpheli veya sanık, kimliğine ilişkin soruları doğru olarak cevaplandırmakla yükümlüdür.

şüpheli veya sanığa, kendisine yüklenen suç anlatılır.

yakalanan veya gözaltına alınanın durumunun yakınlarına bildirilmesine ilişkin hüküm (CMk m.95) saklı kalmak üzere, yakalanan kişinin yakınlarından istediğine yakalandığı derhal bildirilir.

şüpheli veya sanığa, müdafii seçme hakkının bulunduğu ve onun hukuki yardımından yararlanabileceği, müdafii ifade veya sorguda hazır bulunabileceği kendisine bildirilir. Müdafii seçecek durumda olmadığı ve bir müdafii yardımından faydalanmak istediği takdirde, kendisine baro tarafından bir müdafii görevlendirilir.

şüpheli veya sanığa, yüklenen suç hakkında açıklamada bulunmamasının yasal hakkı olduğu söylenir. şüpheli veya sanık, tamamen veya kısmen susma hakkını kullanabilir. susma veya (iftira oluşturmadığı sürece) yalan söyleme de bir savunma şeklidir. Belirtelim ki, susma, suçu kabul etme demek değildir. şüpheli veya sanık kendi aleyhine bir muhakemeyi başlatmak veya muhakemenin yürütülmesine aktif olarak katkıda bulunmak yükümlülüğü altında değildir. Bu ilke, kişiyi zorla kendi aleyhine konuşmaya mecbur etmemek için kabul edilmiştir.

şüpheli veya sanığa şüpheden kurtulması için somut delillerin toplanmasını isteyebileceği hatırlatılır, kendisi aleyhine var olan şüphe nedenlerini ortadan kaldırmak ve lehine olan hususları ileri sürmek olanağı tanınır.

şüpheli veya sanıktan kişisel ve ekonomik durumu hakkında bilgi alınır. Bu bilginin ona haklarının özellikle susma hakkının hatırlatılmasından sonra alınmasının öngörülmesi yerindedir. kişisel haller kapsamına, ileride cezanın hesaplanmasında etkili olabilecek hususlar da girer. Böylece şüpheli veya sanık kişisel ve ekonomik haklarına ilişkin olarak da susma hakkını kullanma imkânına sahip olur.

ifade veya sorgu bir tutanakla tespit edilir. Bu tutanakta şu hususlara yer verilir: 1) ifade alma veya sorguya çekme işleminin yapıldığı yer ve tarih, 2) ifade alma veya sorguya çekme sırasında hazır bulunan kişilerin isim ve sıfatları ile ifade veren veya sorguya çekilen kişinin açık kimliği, 3) ifade almanın veya sorgunun yapılmasında yukarıdaki işlemlerin yerine getirilip getirilmediği, bu işlemler yerine getirilmemiş ise nedenleri, 4) Tutanak içeriğinin ifade veren veya sorguya çekilen ile hazır olan müdafii tarafından okunduğu ve imzalarının alındığı, 5) imzadan çekinme halinde bunun nedenleri.

ifade ve sorgunun ses ve/veya görüntü bandına kaydedilmesi mümkündür (CMk m.147/1-h). Teknik araçların sağlamlığı ortaya konulmuş ve teknik aletlerle kayıt ifadesi alınan veya sorguya çekilen şüpheli veya sanığın fark edebileceği şekilde gerçekleştirilmişse, bant kaydı tutanak gibi geçerli olur.

Yasak İfade Alma ve Sorgu Yöntemleri

şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Özgür iradeyi engelleyici yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez (CMk m.148/3). Özgür iradeyi engelleyici yasak

CEZA MUHALEMESİ

yöntemler yasa'da 1) bedensel veya ruhsal müdahaleler, 2) yasaya aykırı bir yarar vaadi olarak belirtilmiştir. Bu yöntemlere ifade ve sorgu işlemini yapan adli makamların başvurusu yasaktır. ancak öğretide, bilirkişinin raporunu yazabilmek için şüpheli veya sanığa soru sorduğu hallerde de bu yöntemle başvuramayacağı kabul edilmektedir. Bu yöntemlerin tanığın dinlenmesinde uygulanması da yasaktır.

şüphelinin ve sanığın beyanı özgür iradesine dayanmalıdır. Özgür iradeyi engelleyici yasak yöntemlerle elde edilen ifadeler rıza ile verilmiş olsa da delil olarak değerlendirilemez.

Örnek olarak; kötü davranma, ilaç verme,yorma, aldatma,Cebir veya tehditte bulunma, hipnoz kullanılması yasak olan bir yöntemdir, sanığın aç bırakılması da, iradeyi bozan bir haldir.

Tanık Beyanı

kendisine karşı yürütülmeyen bir ceza soruşturmasında, olay hakkında beş duyusu ile edindiği bilgiyi, adli makamlar huzurunda ifadesi ile açığa vuran kimseye tanık denir.

Tanık, ispat konusu olayı beş duyusuyla algılamış olabileceği gibi; ispat konusu olaydan sonra olay mahalline gelmiş veya başka kişilerden olayı duymuş da olabilir. olayı dolaylı olarak anlatan kişilere, dolaylı tanık veya tanığın tanığı denilmektedir.

hakim olayın tanığı olmuş ise o davaya bakamaz (CMk m.22/1-h). Bu durumda hakim, ya kendisi davadan çekilir ya da red yoluyla davadan uzaklaştırılır (CMk m.24,30).

suç ortaklarının (şeriklerin) birbirleri hakkında tanıklık yapmaları mümkündür. ancak, bu durum failin bir anlamda kendisi için tanıklık yapması olur. Tanıklık ve sanıklık statülerinin hak ve yükümlülükleri ise birbiriyle çelişmektedir. kimse kendi aleyhine tanıklık yapmaya zorlanamaz.

Mağdur veya şikâyetçi de tanık olarak dinlenebilir. ancak, ceza uyuşmazlığının tarafı olduklarından, yeminsiz dinlenirler.

Tanığın Ödevleri

- hazır Bulunma
- Bildiklerini doğru olarak söyleme
- yemin etme

Tanığın Beyanda Bulunmaktan ve Yeminden Kaçınmasının Yaptırımı

yasal bir neden bulunmaksızın tanıklıktan veya yeminden çekinen tanık hakkında, bundan doğan giderlere hükmedilir. ayrıca, disiplin hapsine karar verilebilir. disiplin hapsinin amacı, tanığı tanıklığa veya yemine zorlamaktır. disiplin hapsine bir kez karar verilebilir ve süresi üç ayı geçemez. disiplin hapsi kararına itiraz edilebilir (CMk m.60). Bu tedbirleri almaya soruşturma evresinde sulh ceza hakimi, kovuşturma evresinde mahkeme yetkilidir.

Tanığın Hakları

Tanıklıktan Çekinme Hakkı

yasa'da tanıklıktan çekinme nedenleri üç grupta toplanmıştır. 1) şüpheli ve sanıkla belirli bir yakınlığa sahip olma, 2) Belirli mesleki faaliyetlerin söz konusu

olması, 3) devlet sırrı oluşturan konuların bulunması.

şüpheli ve sanıkla aralarında kanunda öngörülen derecede yakınlık bulunup da tanıklıktan çekinebilecek olan kişiler şunlardır (CMk m.45): 1) şüpheli veya sanığın nişanlısı, 2) evlilik bağı kalmasa bile şüpheli veya sanığın eşi, 3) şüpheli veya sanığın kan hısımlığından veya kayın hısımlığından üstsoy veya altsoy, 4) şüpheli veya sanığın üçüncü derece dahil kan veya ikinci derece dahil kayın hısımları, 5) şüpheli veya sanıkla aralarında evlatlık bağı bulunanlar. Tanıklıktan çekinebilecek olan bu kimselere, dinlenmeden önce tanıklıktan çekinebilecekleri bildirilir. Bu kimseler, dinlenirken de her zaman tanıklıktan çekinebilirler (CMk m.45/3).

yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya akıl zayıflığı nedeniyle tanıklıktan çekinmenin önemini anlayabilecek durumda olmayanlar, yasal temsilcilerinin rızalarıyla tanık olarak dinlenebilirler. yasal temsilcinin kendisi şüpheli veya sanık ise, bu kişilerin çekinmeleri konusunda karar veremez (CMk m.45/2).

Tanığın Dinlenme Usulü ve Tanığa Sorulacak Sorular

Tanığın dinlenme usulü kovuşturma evresinde duruşma esas alınarak belirtilmiştir. kovuşturma evresinde duruşmada, her tanık, ayrı ayrı ve sonraki tanıklar yanında bulunmaksızın dinlenir. Tanığa ilk önce kimliği ile ilgili bilgiler sorulur. gerekirse tanıklığına ne dereceye kadar güvenilebileceği hakkında hakimi aydınlatacak durumlara, özellikle şüpheli, sanık veya mağdur ile ilişkilerine dair sorular yöneltilir (CMk m.58/1).

Tanığın dinlenmesinden sonra, ilgililere beyana karşı diyecekleri olup olmadığı sorulur (CMk m.215). yasa'da belirtilen kişiler tanığa doğrudan doğruya soru sorma haklarını kullanabilirler (CMk m.59/2,201).

olanak varsa, tanıkların dinlenmesi sırasındaki görüntü veya sesler kayda alınabilir. ancak; 1) mağdur çocukların, 2) duruşmaya getirilmesi mümkün olmayan ve tanıklığı maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunlu olan kişilerin tanıklığını kayda alma zorunludur. Bu suretle elde edilen ses ve görüntü kayıtları, sadece ceza muhakemesinde kullanılır (CMk m.52). kayıt yapma yükümlülüğü CMk yürürlüğe girdikten sonra 1 Temmuz 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir (CMk yürürlük ve uygulama k.m.12/2).

Tanıkların Birbirleriyle ve Sanıkla Yüzleştirilmesi

yüzleştirme, ifadeleri birbirlerinininki ile çelişen kişileri karşı karşıya getirmedir. Bu yolla, ifade sahiplerinin ek açıklama yapmaları sağlanarak yeni ipuçları elde edilir ve beyanlardan hangisine itibar edilmesi gerektiğine karar verilir. yüzleştirme kovuşturma evresinde mahkeme huzurunda yapılması gereken bir işlemdir. ancak gecikmede tehlike olan hallerde, soruşturma evresinde tanıklar birbirleriyle ve sanıkla yüzleştirilebilirler (CMk m.52/1). kanaatimizce bu yüzleştirmeyi, tanık dinlemeye yetkili olan Cumhuriyet savcısı veya sulh ceza hakimi yapabilir. kolluğun yüzleştirme yapmaması gerekir.

BELGE DELİLLERİ

Ceza muhakemesinde, yargılama sırasında okunabilen ve uyuşmazlık konusu olayın ne şekilde gerçekleştiğini bir yönüyle temsil eden her şey belge delili olarak adlandırılır.

soruşturma evresinde belge delilleri, arama ve elkoyma koruma tedbirleri sonucunda veya Cumhuriyet savcısının idari makamlardan talep etmesi üzerine dosyaya girerler ve savcı tarafından değerlendirilir.

kovuşturma evresinde duruşmada ise dosyaya giren bütün belge delillerinin okunması ve hazır bulunanlarca tartışılması zorunludur (CMk m.215). hapis

CEZA MUHALEMESİ

cezasının alt sınırı beş yıl veya daha fazla olan suçlarla ilgili olarak içeriği devlet sırrı niteliğindeki belgelerin mahkemeye incelenmesi özel bir usule tâbi tutulmuştur. Bir suç olgusuna ilişkin bilgileri içeren belgeler, devlet sırrı olarak mahkemeye karşı gizli tutulamaz. devlet sırrı niteliğindeki bilgileri içeren belgeler, ancak mahkeme hakimi veya kurulu tarafından incelenebilir.

BELİRTİ DELİLLERİ

olaydan geriye kalan her türlü iz ve esere belirti denir. sanığın iradesi dışında olaydan geriye kalan iz ve eserlere ise tabii (doğal) belirti denilir. Örneğin, kan, parmak izi, tükürük, saç, elbise parçası, ayak izleri ve fren izleri tabii belirtilerdir. Fail, çoğu zaman bu belirtileri olay yerinde bıraktığının farkında olmaz. Failin iradesi ile veya bir insan tarafından belirli olayları temsil etmek üzere hazırlanmış olan nesnelere ise suni (yapay) belirti denir. olay yerinde bulunan düğme, tabanca, bıçak ve taşınan şapka gibi.

Belirti delillerine, soruşturma evresinde olay yeri incelemesi sonucunda veya arama ya da elkoyma koruma tedbirleri sonucunda ulaşılır ve bu deliller ya bilirkişi incelemesine ya da keşfe konu olurlar.

BİLİRKİŞİ İNCELEMESİ

çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren bir konuda, kural olarak kovuşturma evresinde mahkeme veya hakim, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının kararı ile görüşüne başvurulmuş kişiyi bilirkişi denir.

Bilirkişiyeye Başvurma Mecburiyetinin Bulunmaması

çözümü uzmanlığı, özel veya teknik bilgiyi gerektiren hallerde bilirkişinin görüşünün "alınmasına karar verilebilir" yasa koyucu, çözümü özel ve teknik bilgiyi gerektiren bazı konuları örneğin, para ve benzeri değerlerde sahteciliğin tespiti (CMk m.73), şüphelinin bilincinin incelenmesi (CMk m.74), vücudun muayenesi (CMk m. 86), otopsi (CMk m. 87) gibi, kendisi belirlemiş ve bu konularda, bilirkişi incelemesi yaptırmaya yetkili olan merciin, sorunun çözümünün özel ve teknik bilgiyi gerektirip gerektirmediği konusundaki takdir yetkisini ortadan kaldırmıştır.

İstisnai Olarak Bilirkişiyeye Başvurma Mecburiyetinin Bulunması

kural olarak ceza muhakemesinde bilirkişiyeye başvurma mecburiyeti bulunmamakla beraber, bazı hallerde kanunkoyucu bilirkişiyeye başvurmayı zorunlu kılmış olabilir. Örneğin para ve devlet tarafından çıkarılan tahvil ve hazine bonosu gibi değerler üzerinde işlenen sahtecilik suçları söz konusu olduğunda, elkonulan para ve değerlerin hepsinin, bunların asıllarını tedavüle çıkaran kurumların merkez veya taşra birimlerine incelettirilmesi zorunludur.

Önemli Bir Bilirkişi İncelemesi Olarak Ölünün Adli Muayenesi ve Otopsi

adli muayene, ölünün dıştan muayene edilmesini ifade eder. Bu muayenede tıbbi belirtiler, ölüm zamanı ile nedenini tespit etmek için dış bulgular araştırılır (CMk m.86/1). Bu işlem, Cumhuriyet savcısının önünde ve bir hekim görevlendirilerek yapılır (CMk m.86/3).

otopsi, ölüm nedenini belirlemek için, bir ölünün, uygun olduğu müddetçe baş, göğüs ve karnının açılması suretiyle yapılan incelemedir. otopsi, Cumhuriyet savcısının önünde biri adli tıp, diğeri patoloji uzmanı veya diğeri dallardan birisinin mensubu veya biri pratisyen iki hekim tarafından yapılır.

İnceleme Yapma ve Sonuçlarını Bildirme

Bilirkişi inceleme sonuçlarını görevlendirme kararında belirtilen süre içinde bilirkişi incelemesi talep eden makama bildirir. Bu süre üç ayı geçemez. Özel nedenlerle, bu süre bilirkişinin istemi üzerine kendisini atayan merciin gerekçeli kararıyla üç ay daha uzatılabilir (CMk m.66/1).

Bilirkişi görüşlerini rapor halinde açıklar. Belirlenen süre içinde raporunu vermeyen bilirkişi, hemen değiştirilebilir. Bu durumda bilirkişi, o ana kadar yaptığı işlemleri açıklayan bir rapor sunar ve görevi dolayısıyla kendisine teslim edilmiş olan eşya ve belgeleri hemen geri verir. Bu bilirkişi, adalet komisyonunca belirlenen listelerden çıkarılabileceği gibi; gecikme dolayısıyla uğranılmış zararları ödemesine de karar verilebilir.

incelemeleri sona erdiğinde bilirkişi yaptığı işlemleri ve vardığı sonuçları açıklayan bir raporu, kendisinden istenen incelemeleri yaptığını ayrıca belirterek, imzalayıp ilgili mercie verir veya gönderir. Birden çok atanmış bilirkişiler değişik görüşleri yansıtmışlarsa veya bunların ortak sonuçlar üzerinde farklı görüşleri varsa, bu durumu gerekçeleri ile birlikte rapora yazarlar (CMk m.67/1,2). Bilirkişi raporunda, hakim tarafından yapılması gereken hukuki değerlendirmelerde bulunamaz (CMk m.67/3).

Bilirkişinin Görevini Yapmamasının Yaptırımı

yöntemine uygun olarak çağrıldığı halde gelmeyen veya gelip de yeminden, oy ve görüş bildirmekten çekinen bilirkişiler hakkında bundan doğan giderlere hükmedilir. ayrıca, yeminin veya bilirkişiliğin gerçekleştirilmesi için dava hakkında hüküm verilinceye kadar ve her halde üç ayı geçmemek üzere disiplin hapsi uygulanabilir.

Bilirkişinin Bilirkişilikten Çekinme ve Ücret Alma Hakkı

Tanıklıktan çekinmeyi gerektiren nedenler, bilirkişiler hakkında da geçerlidir. ancak bilirkişi, geçerli herhangi bir nedenle de görüş bildirmekten çekinebilir (CMk m.70).

Bilirkişi, inceleme ve çalışmasıyla orantılı bir ücrete hak kazanır. yol giderleri de kendisine ödenir (CMk m.72).

Bilirkişinin Reddi

hakimin reddini gerektiren nedenler, bilirkişiler hakkında da geçerlidir. kovuşturma evresinde, hakim veya mahkeme tarafından atanan bilirkişinin adı ve soyadı, engel bulunmadıkça, ret hakkına sahip olanlara bildirilir.

soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısına görevlendirilen bilirkişinin de reddedilmesi mümkündür.

Teknik Müşavir-Uzman Mütalaası

Cumhuriyet savcısı, katılan, vekili, şüpheli veya sanık, müdafii veya yasal temsilci yargılama konusu olayla ilgili olarak veya bilirkişi raporunun hazırlanmasında değerlendirilmek üzere ya da bilirkişi raporu hakkında, uzmanından bilimsel mütalâa alabilir. sadece, bu nedenle ayrıca süre istenemez (CMk m.67/6). Belirtelim ki, soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısı bilirkişi tayin edeceği için uzman bir kişiyi kendisi zaten atayacaktır. diğer kişiler, soruşturma evresinde uzman mütalâası alabilirler ve soruşturma dosyasına koyabilirler. yasa'da bu kişi, bilirkişi, uzman kişi (CMk m.178,179), hazırlayacağı rapor ise uzman mütalâası, bilimsel mütalâa (CMk m.67), olarak adlandırılmıştır.

CEZA MUHAKEMESİ

KEŞİF

keşif, beş duyu organı aracılığıyla, yani görerek, duyarak, koklayarak tadarak ve dokunarak belirti delilinin incelenmesi faaliyetidir. keşifle belirti delilleri anlaşılandırılır. kişiler, nesneler, örneğin bir belge, ses ve görüntü tespit eden aletlerle yapılan kayıtlar, kişiler ve olgular bu faaliyetin konusunu oluşturabilir.

Keşfe Yetkili Olanlar.

keşif faaliyeti, kural olarak yargı (hakim) faaliyetidir. soruşturma evresinde ancak gecikmede tehlike olan hallerde savcının keşif faaliyetini yapması kabul edilmiştir.

Keşif Tutanaklarının Delil Değeri

keşif faaliyeti soruşturma evresinde veya kovuşturma evresinde duruşma dışında yapılmış ise bu faaliyetin sonuçlarını içeren tutanak belge delili olarak duruşmada okunur.

Sanığın Keşif Talebi

soruşturma evresinde ifadesi alınan veya sorgusu yapılan şüpheli, keşif konusu olabilecek şeyin kaybolmasından korkuyorsa veya kendi üzerindeki şüphenin kalkmasına yardım edecekse, ifadesini alan savcıdan veya sorgusunu yapan sulh ceza hakiminden keşif yapılmasını talep edebilir (CMk m.147/1-f). şüphelinin sorguda kendi lehine olan delillerin toplanmasını isteme hakkı vardır.

CEZA MUHALEMESİ**4. Koruma Tedbirleri-I****KORUMA TEDBİRLERİNE İLİŞKİN TEMEL BİLGİLER****Koruma Tedbiri Kavramı**

Ceza muhakemesinde yargılamanın yapılabilmesi veya ileride verilecek hükmün yerine getirilebilmesi amacıyla bazı önlemlere başvurulması gerekebilir. Bu amaçlar arasında, şüpheli veya sanığın hazır bulunmasını veya delillerin karartılmamasını güvencelemek başta gelir. Bu amaçları gerçekleştirme ise, ceza muhakemesi sùjelerine, özellikle bir suç işlemiş olmakla suçlanan kişiye ya da eşyaya karşı zor kullanılmasını zorunlu kılar. her biri bir ya da daha çok temel hakka müdahale teşkil eden bu tedbirlere koruma tedbirleri denir.

Koruma Tedbirlerinin Özellikleri

koruma tedbirleri geçicidir ve muhakeme hukuku açısından araç (vasıta) olma özelliği gösterirler. koruma tedbirlerinin geçici olması, haklı bir neden kalmadığında ya da hüküm verildiğinde veya öngörülen üst süre dolduğunda koruma tedbirinin sona ermesi demektir. Örneğin gözaltı süresi, yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilmesi için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre on iki saatten fazla olamaz.

Koruma Tedbirlerinin Ön Şartları

- 1) koruma tedbirinin kanunla düzenlenmiş olması, 2) suçun işlendiğine dair belirli derecede suç şüphesinin bulunması, 3) gecikmede tehlike bulunması, 4) tedbire başvurulmasının haklı görünmesi ve 5) koruma tedbiri ile işin önemi veya muhtemel ceza arasında orantı bulunması.

Bütün koruma tedbirlerine suçun işlendiğine dair şüphe üzerine başvurulabilir. Bu şüphe birçok koruma tedbirinde "kuvvetli şüphe sebepleri" olarak gösterilmiştir.

YAKALAMA-GÖZALTI

yakalama idari (önleyici) veya adli nitelikte olabilir. idari yakalama (önleme yakalaması), polisin kişilerin huzurunu, güvenliğini, canını ve malını korumak amacıyla yaptığı yakalamadır. Örneğin polisin sarhoşları, akıl hastalarını yakalaması gibi. idari yakalama halinde gözaltına alma söz konusu olmayıp muhafaza altına alma söz konusudur.

adli yakalama, suç işlediği yönünde hakkında kuvvetli iz, eser, emare ve delil bulunan kişinin gözaltına alınma işleminden önce özgürlüğünün geçici olarak ve fiilen kısıtlanarak denetim altına alınmasını ifade eder.

Fiili Yakalamanın Koşulları**Resmi Sıfatı Bulunmayan Kişilere Özgü Koşullar**

- 1) kişiye suç işlerken (suçüstünde) rastlama (gerçek suçüstü hali), 2) suçüstü bir fiilden dolayı izlenen bir kişinin kaçma olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması (CMk m.90/1).

suçu işlerken rastlanma hali, failin suç tamamlanır tamamlanmaz, suçun akabinde olay yerinden ayrılmadığı örneğin mağduru bıçakladıktan sonra elinde bıçakla mağdurun başında bulunduğu hali de kapsar.

suçüstü bir fiilden dolayı izlenen bir kişinin yakalanabilmesi o kişinin kaçma

olasılığının bulunması veya hemen kimliğini belirleme olanağının bulunmaması koşuluna bağlanmıştır (CMk m.90/1).

Resmi Sıfatı Bulunanlara Özgü Koşullar

- 1) Tutuklama kararı (CMk m. 100) veya yakalama emri (CMk m.98) verilmesini gerektiren bir hal bulunması, 2) gecikmesinde sakınca olması ve 3) Cumhuriyet savcısına veya amirlerine derhal başvurma olanağının bulunmaması. Bu üç şart bir arada bulunduğunda kolluk doğrudan doğruya yakalamaya başvurabilir.

Yakalamanın Yerine Getirilmesi ve Hakların Hatırlatılması

yakalama, kişinin denetim ve gözetim altına alınmasıdır. yakalamanın belli bir şekli yoktur. kişinin hareket özgürlüğünün kaldırılması yeterlidir. ayrıca yakalamaya başvurulacağının kişiye önceden tebliği gerekmez. ancak, yakalanan kişi ne gibi bir önlemlerle karşı karşıya kaldığını da bilmelidir.

kolluk, yakalandığı sırada kaçmasını, kendisine veya başkalarına zarar vermesini önleyecek tedbirleri aldıktan sonra, yakalanan kişiye derhal yasal haklarını bildirir (CMk m.90/4).

Yakalama İşleminin Tutanağa Bağlanması

yakalama işlemi bir tutanağa bağlanır. Bu tutanağa yakalananın, hangi suç nedeniyle, hangi koşullarda, nerede ve ne zaman yakalandığı, yakalamayı kimlerin yaptığı, haklarının tam olarak anlatıldığı açıkça yazılır.

Gözetimine Alma

kolluk, resmi sıfatı bulunmayanlar tarafından yakalanıp kendisine teslim edilen veya doğrudan doğruya kendisinin yakaladığı kişi ve olay hakkında Cumhuriyet savcısına hemen bilgi vermek ve onun emri doğrultusunda işlem yapmakla yükümlüdür (CMk m.90/5). durum kendisine bildirilen Cumhuriyet savcısı, yakalananın serbest bırakılmasına karar verebileceği gibi; soruşturmanın tamamlanması için yakalananın gözetimine alınmasına da karar verebilir (CMk m.91/1). gözetimine almada da orantılılık koşulu aranmıştır.

Gözetim Süresi ve Hakim Önüne Çıkarma

gözetim süresi, bireysel olarak işlenen suçlarda, yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre hariç, yakalama anından itibaren yirmi dört saati geçemez. yakalama yerine en yakın hakim veya mahkemeye gönderilme için zorunlu süre, on iki saatten fazla olamaz (CMk m.91/1, ay m.19). o halde kişinin yakalanmasıyla başlayan süreç, gözetim ve yol süresiyle birlikte en fazla otuz altı saate kadar uzayabilir.

gözetim süresi, toplu olarak işlenen suçlarda daha uzun olabilir. Toplu suçlarda gözetim, delillerin toplanmasındaki güçlük veya şüpheli sayısının çokluğu nedeniyle, her defasında bir günü geçmemek üzere, üç gün süreyle uzatılabilir. Bunun için Cumhuriyet savcısı tarafından yazılı emir verilmesi gerekir. kolluk, gözetim süresini uzatamaz. gözetim süresinin uzatılması emri, gözetimine alınana derhal tebliğ edilir (CMk m.91/3, ay m.19). Toplu suçlarda gözetim süresi çekirdek süre ve uzatmalarla birlikte en fazla dört gün olabilir.

Tekrar Yakalama Yasağı

gözetim süresinin dolması veya sulh ceza hakiminin kararı üzerine serbest bırakılan kişi hakkında, yakalamaya neden olan fiille ilgili yeni ve yeterli delil

CEZA MUHALEMESİ

elde edilmedikçe ve Cumhuriyet savcısının kararı bulunmadıkça tekrar aynı nedenle yakalama işlemi uygulanamaz.

Çocukların Yakalanması ve Gözaltına Alınması

Fiili işlediği sırada on iki (sağır-dilsizlerde on beş) yaşını doldurmamış olanlar suç nedeniyle yakalanamaz ve hiçbir şekilde suç tespitinde kullanılamazlar. ancak, diğer faillerin yakalanması ve kendilerine tedbir uygulanacaksa bunun sağlanması amacıyla, çocuklardan bilgi alınabilir. kimlik ve suç tespitinden hemen sonra, bu çocuklar serbest bırakılırlar.

on iki yaşını doldurmuş, ancak on sekiz yaşını doldurmamış çocukların ceza sorumluluğu bulunduğundan, yakalanmaları mümkündür.

çocuklarla ilgili soruşturmada şu kurallara uyulur:

gözaltına alınan çocuklar kolluğun çocuk biriminde tutulur (çkk m. 16).

çocuğun gözaltına alındığı ana-baba veya vasisine bildirilir.

kendi talebi olmasa bile, çocuk müdafiden yararlandırılır (CMk m. 150/2). Müdafii, ana-baba veya vasi de seçebilir (CMk m.149/1).

şüpheli çocuğun ifadesi, müdafii hazır bulundurulur alınıp.

çocuğun yararına aykırı olduğu saptanmayan veya yasal bir engel bulunmayan durumlarda, ana- baba veya vasi ifade alınırken hazır bulunabilir.

çocuk, yetişkinlerden ayrı yerde tutulur (çkk m.16).

3.7.2005 gün ve 5395 sayılı çocuk koruma yasası m.17'ye göre, çocukların büyüklerle birlikte suç işlemesi halinde soruşturma evresinde çocuklarla ilgili evrak ayrılır, soruşturma ayrı yürütülür.

çocukların kimlikleri ve eylemleri mutlaka gizli tutulur.

işlenen suç şikâyete bağlı olsa da, suçun mağduru çocuk ve suçüstü hali söz konusu ise, şüphelinin yakalanması ve soruşturma yapılması için şikâyet beklenmez.

çocuklarla ilgili işlemler mümkün olduğu ölçüde sivil kıyafetli görevliler tarafından yerine getirilir.

çocuklara zincir, kelepçe ve benzeri aletler takılamaz. ancak; zorunlu hallerde çocuğun kaçmasını, kendisinin veya başkalarının yaşamı veya beden bütünlüğü açısından doğabilecek tehlikelerin önlenmesi için kolluk tarafından gerekli önlem alınır (ygy m.19).

Bazı Özel Yakalama ve Gözaltı Halleri

Yakalama Emri Üzerine Yakalama

kural olarak, soruşturma evresinde çağrı üzerine gelmeyen veya çağrı yapılamayan şüpheli hakkında, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından yakalama emri düzenlenebilir. ayrıca, tutuklama isteminin reddi kararına itiraz halinde, itiraz mercii tarafından da yakalama emri düzenlenebilir (CMk m.98/1).

kovuşturma evresinde ise mahkeme, sanığın hazır bulunmasına ve zorla veya yakalama emriyle getirilmesine her zaman karar verebilir (CMk m. 199). kolluk, zorla getirme kararının veya yakalama emrinin bir gereği olarak yakalama işlemi yapar. kovuşturma evresinde kaçak sanık hakkında mahkeme (veya hakim) re'sen veya Cumhuriyet savcısının istemi üzerine yakalama emri düzenler.

Belirtelim ki, hakim veya mahkeme tarafından verilen yakalama emri üzerine soruşturma veya kovuşturma evresinde yakalanan kişi, en geç yirmi dört saat içinde yetkili hakim veya mahkeme önüne çıkartılır. aksi takdirde, aynı süre içinde en yakın sulh ceza hakimi önüne çıkarılır; serbest bırakılmadığı takdirde, yetkili hakim veya mahkemeye en kısa zamanda gönderilmek üzere tutuklanır (CMK m.94). Bu tutuklamaya sevk veya yol tutuklaması denir.

Yakalama ve İhzar (Zorla Getirme) Kararlarının Yerine Getirilmesi: Durdurma

polis hakkında yakalama emri ya da zorla getirme kararı verilmiş olan kişileri tespit etmek amacıyla durdurma yetkisi yanında şu amaçlarla da durdurma yapma yetkisi vardır: polis, kişi ve araçları 1) bir suç veya kabahatin işlenmesini önlemek, 2) kişilerin hayatı, vücut bütünlüğü veya malvarlığı bakımından ya da topluma yönelik mevcut veya muhtemel bir tehlikeyi önlemek, 3) suç işlendikten sonra kaçan faillerin yakalanmasını sağlamak, işlenen suç veya kabahatlerin faillerinin kimliklerini tespit etmek. görüldüğü amaca göre durdurma önleyici veya adli nitelik gösterebilmektedir.

TUTUKLAMA

Tutuklama, suçlu olduğu konusunda henüz kesin hüküm bulunmayan, ancak suç işlediği şüphesi kuvvetli olan kişinin özgürlüğünün hakim kararıyla geçici olarak kaldırılmasıdır. Bu durumdaki kişiye, tutuklu (mevkuf), içinde bulunulan yasal duruma ise tutukluluk (mevkufiyet) denilmektedir.

Tutuklamanın Maddi Koşulları

- kuvvetli suç şüphesinin varlığı
- Özel Tutuklama nedeninin varlığı
- 1) şüpheli veya sanığın kaçması, saklanması veya kaçacağı şüphesini uyandıran somut olguların varlığı, 2) şüpheli veya sanığın davranışlarıyla delilleri yok edeceğine, gizleyeceğine, değiştireceğine veya tanık, mağdur ve başkaları üzerinde baskı girişiminde bulunacağına dair kuvvetli şüphe uyandırması.

Yasal Karineler

- 1) soykırım ve insanlığa karşı suçlar 2) kasten öldürme 3) işkence 4) cinsel saldırı 5) çocukların cinsel istismarı 6) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti 7) suç işlemek amacıyla örgüt kurma 8) devletin güvenliğine karşı suçlar 9) anayasal düzene ve bu düzenin işleyişine karşı suçlar
 - ateşli silahlar ve bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa'da tanımlanan silah kaçakçılığı suçları,
 - Bankalar yasası m.22/2,4'de tanımlanan zimmet suçu,
 - kaçakçılıkla Mücadele yasası'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,
 - kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74'de tanımlanan suçlar,
 - orman yasası m. 110/4,5'te tanımlanan kasten orman yakma suçları.
 - Tutuklamanın Biçimsel koşulları Tutuklama yasağının Bulunmaması
- yasa koyucu, sadece adli para cezasını gerektiren veya hapis cezasının üst sınırı iki yıldan fazla olmayan suçlarda tutuklama yasağı öngörmüştür. Basit suçlardan dolayı böylesine ağır sonuçlar doğuran yani özgürlüğü kısıtlayan bir tedbire başvurulamaz. suç karşılığında hem adli para cezası hem de hapis cezası öngörüldüğü halde, tutuklama kararı verilebilmesi için hapis cezasının tutuklama yasağı kapsamında kalmaması gerekir. on beş yaşını doldurmamış çocuklar hakkında üst sınırı beş yılı aşmayan hapis cezasını gerektiren fiillerinden dolayı tutuklama kararı verilemez (çkk m.21).

CEZA MUHALEMESİ**Tutuklamanın Orantılı Olması****Hakim veya Mahkeme Kararı Bulunması**

soruşturma evresinde şüphelinin tutuklanmasına Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi tarafından karar verilir (CMk m.101/1, 162). gecikmesinde tehlike varsa sulh ceza hakiminin de talep olmaksızın yani re'sen tutuklama kararı vermesi mümkündür (CMk m.163).

kovuşturma evresinde sanığın tutuklanmasına, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine veya re'sen mahkemece karar verilir (CMk m. 101/1).

Şüpheli ve Sanığın Yokluğunda Tutuklama Kararı Verilmesi**Tutuklananın Durumunun Yakınlarına Bildirilmesi****Tutukluluk Süresi**

Ceza Muhakemesi yasası'nda, tutuklukta geçecek süreler suçun ağırlığına göre farklı belirlenmiştir. ağır ceza mahkemesinin görevine girmeyen işlerde tutukluluk süresi en çok bir yıldır. ancak, bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek altı ay daha uzatılabilir (CMk m.102/1). Toplam süre en çok bir yıl altı ay olacaktır. ağır ceza mahkemesinin görevine giren işlerde ise tutukluluk süresi en çok iki yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde, gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam üç yılı geçemez (CMk m.102/2). ağır ceza mahkemesinin görevine giren suçlarda toplam süre en çok beş yıl olacaktır.

Türk Ceza yasası'nın (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332. maddeleri hariç) ikinci kitap dördüncü kısmın dört, Beş, altı ve yedinci Bölümünde tanımlanan suçlarda, CMk m.102/2'de öngörülen 2+3=5 yıllık tutukluluk süresi iki kat olarak uygulanır (TMk m.10/5). Bölge ağır ceza mahkemesinin görevine giren bu suçlarla ilgili olarak tutukluluk süresi en çok dört yıldır. Bu süre, zorunlu hallerde gerekçesi gösterilerek uzatılabilir; uzatma süresi toplam altı yılı geçemez. o halde, bu suçlarda toplam tutukluluk süresi en çok on yıl olabilir. Bölge ağır ceza mahkemelerinin görev alanına giren diğer suçlar yani Terörle Mücadele kanunu'nun kapsamına giren suçlar bakımından, CMk m. 102/2'de öngörülen toplam beş yıllık tutukluluk süresi geçerlidir.

Tutuklamaya İlişkin Kararlara Karşı Kanun Yolu

kişi özgürlüğünü kaldırmaya yönelik çok ağır bir önlem olması nedeniyle tutuklamaya karşı kanun yoluna başvurulabilir (ay m. 19/8). Tutuklama kararına (CMk m. 101/5), tutukluluğun devamına, tutukluluğun kaldırılmasına veya tutuklama yerine adli kontrol uygulanmasına ilişkin kararlara karşı itiraz edilebilir.

itiraz, ilgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde yapılır. kararı veren mercie itirazı gösteren bir dilekçe verilir. kararına itiraz edilen hakim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde, itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir. (

Tutukluluğun Denetlenmesi ve Sona Ermesi

Cumhuriyet savcısı soruşturma evresinin en etkin süjesidir. soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı tutuklamanın artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, şüpheliyi re'sen serbest bırakır. Bu evrede sulh ceza hakiminin re'sen şüphelinin serbest bırakılmasına karar vermesi kural olarak söz konusu değildir. ancak, sulh ceza hakiminin zorunlu savcı olarak görev yaptığı hallerde tüm soruşturma işlemlerini yapmaya yetkisi vardır.

soruşturma evresinde şüphelinin tutukevinde bulunduğu süre içinde en geç

CEZA MUHAKEMESİ

otuzar günlük sürelerle Cumhuriyet savcısının veya şüphelinin istemi üzerine tutukluluk halinin devamının gerekip gerekmeyeceği sulh ceza hakimi tarafından incelenir (CMk m.108/1,2).

kovuşturma evresinde, tutukluluk halinin devam edip etmeyeceğini hakim veya mahkeme inceler. Bu inceleme her oturumda yapılabileceği gibi; koşullar gerektirdiğinde oturumlar arasında veya otuzar günlük süreler içinde re'sen yapılabilir. Mahkeme tutuklamanın gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, re'sen sanığı serbest bırakabilir (CMk m.108/3). dosya bölge adliye mahkemesi veya yargıtay'da ise bölge adliye mahkemesi veya yargıtay ilgili dairesi veya yargıtay Ceza genel kurulu re'sen dosya üzerinden sanığın serbest bırakılmasına karar verebilir (CMk m. 104/3)

soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı veya müdafisi sulh ceza hakiminden şüphelinin tutukluluğuna son verilip adli kontrol altına alınarak serbest bırakılmasını da isteyebilirler. aynı hakka şüphelinin kendisi de sahiptir.

ADLİ KONTROL**Kavram**

Tutuklama gibi ağır bir tedbir yerine, daha hafif tedbirlerle şüphelinin veya sanığın kaçmasını veya delilleri karartmasını önlemenin mümkün olması durumunda, tutuklamaya başvurulmaz. Tutuklamanın işlevini görecektir alternatif tedbirlere adli kontrol adı verilmiştir.

Adli Kontrol Uygulanabilmesinin Koşulları

adli kontrol, tutuklama koruma tedbiri yerine uygulanan bir tedbirdir. Bu nedenle, tedbirin uygulanabilmesi için gerekli olan tek şart tutuklamanın koşullarının gerçekleşmiş olmasıdır.

Adli Kontrol Tedbirinin Kapsayabileceği Yükümlülükler

- 1) yurt dışına çıkamama (ay m.23/5), 2) hakim tarafından belirlenen yerlere, belirtilen süreler içinde düzenli olarak başvurma, 3) hakim tarafından belirtilen mercii veya kişilerin çağrılarına ve gerektiğinde mesleki uğraşlarına ilişkin veya eğitime devam konularındaki kontrol tedbirlerine uyma, 4) her türlü taşıtları veya bunlardan bazılarını kullanamama ve gerektiğinde kaleme, makbuz karşılığında sürücü belgesini teslim etme, 5) özellikle uyuşturucu, uyarıcı veya uçuşu maddeler ile alkol bağımlılığından arınmak amacıyla, hastaneye yatmak dahil, tedavi veya muayene tedbirlerine tabi olma ve bunları kabul etme, 6) şüphelinin parasal durumu göz önünde bulundurularak, miktarı ve bir defada veya birden çok taksitlerle ödeme süreleri, Cumhuriyet savcısının isteği üzerine hakimce belirlenecek bir güvence miktarını yatırma, 7) silah bulunduramama veya taşıyamama, gerektiğinde sahip olunan silahları makbuz karşılığında adli emanete teslim etme, 8) Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hakim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynı veya kişisel güvenceye bağlama, 9) aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence verme, 10) konutunu terk etmeme, 11) belirli bir yerleşim bölgesini terk etmeme, 12) belirlenen yer veya bölgelere gitmeme.

Taşıt kullanmama ve gerektiğinde sürücü belgesini teslim etme yükümlülüğünün söz konusu olduğu hallerde hakim veya Cumhuriyet savcısı şüphelinin mesleki uğraşlarında araç kullanmasına sürekli veya geçici olarak izin verebilir (CMk m.109/5).

Tedavi veya muayene tedbirlerine tâbi olma halinde tedavi ve tedbir süreleri

CEZA MUHAKEMESİ

mahkum olunan cezadan mahsup edilir. Bunların dışındaki yükümlülüklerde, adli kontrol altında geçen süre cezadan mahsup edilemez.

Adli Kontrol Kararı Vermeye Yetkili Merciler

adli kontrol tedbirine, soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi karar verir (CMk m.110/1,162). kovuşturma evresinde adli kontrol tedbirine, gerekli görüldüğünde mahkeme karar verir (CMk m.110/3). Mahkeme bu tedbire Cumhuriyet savcısının talebi üzerine veya talep olmadan yani re'sen karar verebilir.

Adli Kontrol Kararının Kaldırılması

soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısı adli kontrolün artık gereksiz olduğu kanısına varacak olursa, re'sen adli kontrolü kaldırarak şüpheliyi serbest bırakır.

Adli Kontrol Kararına Karşı Kanun Yolu

adli kontrole ilişkin kararlara itiraz edilebilir (CMk m. 11/2). kararın hangi merciden verildiği önem taşımamaktadır. soruşturma evresinde sulh ceza hakimince, kovuşturma evresinde mahkemece verilen adli kontrole ilişkin tüm kararlara karşı itiraz kanun yolu açıktır.

Adli Kontrol Kararın İçerdiği Yükümlülükler Uymamanın Yaptırımı

adli kontrolün içerdiği yükümlülüğü isteyerek yerine getirmeyen şüpheli veya sanık hakkında, hükmedilebilecek hapis cezasının süresi ne olursa olsun, yetkili yargı mercii hemen tutuklama kararı verebilir. Tutuklama yasağının olduğu hallerde adli kontrole başvurulmuş olsa bile, yükümlülükler yerine getirilmezse tutuklama kararı verilebileceği kabul edilmiştir.

CEZA MUHALEMESİ

5. Koruma Tedbirleri-II

ARAMA Kavram

arama, şüpheli kişi veya delillerin ya da müsadere edilecek eşyanın ele geçirilmesi amacıyla ev veya diğler yerlerde araştırma yapılması demektir. anayasa'da gösterilen belli nedenlerden bir veya birkaçına bağılı olarak, usulüne göre verilmiş hakim kararı olmadıkça, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde de yasayla yetkili kılınmış mercin yazılı emri bulunmadıkça kimsenin üstü, özel kağıtları, eşyası ve konutu aranamaz ve buralarda bulunan eşyaya el konulamaz. anayasaya göre, arama ve elkoyma şu sebeplerle mümkündür: 1) Milli güvenlik, 2) kamu düzeni, 3) suç işlenmesinin önlenmesi, 4) genel sağlık ve genel ahlakın korunması, 5) başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması.

Şüpheli ve Sanık Açısından

şüphelinin veya sanığın üstü, eşyası, konutu, işyeri veya ona ait diğler yerler şüpheli veya sanığın ele geçirilmesi veya suç delillerinin elde edilmesi amacıyla aranabilir. Bu aramanın iki koşulu vardır: 1) üstü, eşyası, konutu, işyeri veya diğler yerleri aranacak olan kişinin aramaya sebep olan suçu işlediğine dair somut olaya dayanan şüphe bulunması, 2) şüpheli veya sanığın veya delilin aranacak yerde olduğu konusunda mâkul şüphe bulunması (CMk m.116).

Şüpheli Olmayan Kişiler Açısından

suç işleme şüphesi altında olmayan kişilerin de üstü, eşyası, konutu, işyeri veya kendisine ait diğler yerleri, şüphelinin veya sanığın yakalanabilmesi veya suç delillerinin elde edilebilmesi amacıyla aranabilir. Bu hallerde aramanın yapılması, aranan kişinin veya suçun delillerinin belirtilen yerlerde bulunduğunu gösteren olayların varlığına bağılıdır.

Arama Kararı ve Emri Vermeye Yetkili Merciler

konutta, işyerinde ve kamuya açık olmayan kapalı alanlarda, hakim kararı veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle arama yapılabilir. kamuya açık alanlarda ise arama hakim kararıyla, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının yazılı emriyle, Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hallerde ise kolluk amirinin yazılı emriyle arama yapılabilir. kolluk amirinin yazılı emriyle yapılan arama sonuçları, Cumhuriyet başsavcılığına derhal bildirilir .

şu hallerde arama kararı veya emrine ihtiyaç olmadan arama işlemi doğrudan doğruya kollukça yerine getirilebilir:

- hakkında yakalama emri, zorla getirme kararı veya gıyabî tutuklama kararı verilen kişi yakalandığında üstünde arama yapılması,
- kolluk memurlarınca doğrudan yapılan yakalama halinde yakalanan kişinin, kendisine, başkalarına veya yakalama işlemi yapan kolluk görevlilerine zarar vermesini önlemek amacıyla kaba üst araması yapılması.
- suçüstü yakalaması yapılabilmesi için konuta, işyerine ve kapalı alanlara girilmesi.
- gözaltına alınan kişinin, nezarethaneye konulmadan önce üstünün aranması.
- herhangi bir nedenle hukuka uygun şekilde yakalandıktan sonra kolluk güçlerinin elinden kaçmakta olan kişilerin veya işlenmekte olan veya henüz işlenmiş olan veya pek az önce işlendiğini gösteren belirtilerin olduğu suçun failinin yakalanması amacıyla, takibi sırasında girilen araç, bina ve eklentilerinde arama yapılması.

Arama Kararı ve Emrinin Unsurları

arama talep, karar veya emrinde, 1) aramanın nedenini oluşturan fiil, 2) aranılabacak kişi, aramanın yapılacağı konut veya diğler yerin adresi ya da eşya, 3) karar veya emrin geçerli olacağı zaman süresi açıkça gösterilir. Cumhuriyet başsavcılıklarınca, arama ile ilgili kararları vermek üzere, yirmi dört saat süreyle

nöbetçi Cumhuriyet savcısı görevlendirilir (CMk m. 119/2, arama y. m.7).

Aramanın Yapılacağı Zaman

kural olarak arama işlemi gündüz yapılır. konutta, işyerinde veya diğer kapalı yerlerde gece vaktinde arama yapılamaz (CMk m.118/1).

gece vakti, güneşin batmasından bir saat sonra başlayan ve doğmasından bir saat evvele kadar devam eden süredir (TCk m.6/1-e). Belirtelim ki, gündüz başlamış olan arama işlemi, gece devam edebilir.

suçüstü veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerle yakalanmış veya gözaltına alınmış olup da kaçan kişi, tutuklu veya hükümlünün tekrar yakalanması amacıyla, geceleyin de arama yapılabilir (CMk m.118/2).

Arama İşleminin Tutanağa Bağlanması

arama işlemi tutanağa bağlanır. arama tutanağına işlemi yapanların açık kimlikleri yazılır.

askeri mahallerde yapılacak arama, Cumhuriyet savcısının istem ve katılımıyla askeri makamlar tarafından yerine getirilir (CMk m. 119/5)

Aramada Hazır Bulunabilecek Olan Kişiler

aranacak yerlerin sahibi veya eşyanın zilyedi aramada hazır bulunabilir. Bu kişiler bizzat aramada hazır bulunamazsa, temsilcisi veya ayırt etme gücüne sahip hısımlarından biri veya kendisiyle birlikte oturmakta olan bir kişi veya komşusu aramada hazır bulundurulur.

konut, işyeri veya diğer kapalı yerlerde Cumhuriyet savcısının önünde ve denetiminde bir arama yapılamıyorsa, kolluğun yanında işleme tanıklık yapmak üzere o yer ihtiyar heyetinden veya komşulardan iki kişi bulundurulur.

Aramanın Sonucu

arama sonucunda, koruma altına alınan veya elkonulan eşyanın tam bir defteri yapılır ve bu eşya resmî mühürle mühürlenir veya bir işaret konulur (CMk m.121/3).

Aramanın Sonunda Yapılacak Bildirimler ve Aramanın Belgelenmesi

aramanın sonunda hakkında arama işlemi uygulanan kimseye istemi üzerine bir belge verilir. Bu belge şunları içerir: 1) aramanın şüpheli veya sanığın yakalanması için mi yoksa delillerin ele geçirilmesi amacıyla mı yapıldığı ve aramanın aranan objenin aranan yerde bulunduğu dair makûl şüphe üzerine yapıldığı, 2) üpheli veya sanığın evinde, işyerinde, üstünde ve ona ait diğer yerlerde arama işlemi yapılmışsa, soruşturma veya kovuşturma konusu fiilin niteliği, 3) arama sonucunda elkonulan veya koruma altına alınan eşyanın listesi, şüpheyi haklı kılan bir şey elde edilmemişse, bunun belirtilmesi (CMk m. 121/1). Bu belgelerde, hakkında arama işlemi uygulanan kimsenin, elkonulan eşyanın mülkiyetine ilişkin görüş ve iddialarına da yer verilir (CMk m.121/2).

Aramada Rastlantı Sonucunda Elde Edilen Delillere Elkonulması

arama koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse, bu delil koruma altına alınır ve durum Cumhuriyet savcılığına derhal bildirilir (CMk m.138).

Avukat Bürolarında Arama

avukat büroları, soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakiminin vereceği kararla aranabilir. kovuşturma evresinde arama kararını re'sen veya istem üzerine mahkeme verebilir. aramada, Cumhuriyet savcısı ve Baro başkanı veya onu temsil eden bir avukat hazır bulundurulur.

CEZA MUHALEMESİ

Önleme Araması

kolluğun bir tehlikeyi veya suçı önlemek için arama yapması mümkündür. Önleme aramasına idari arama da denilmektedir. polis, milli güvenlik ve kamu düzeninin, genel sağlık ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması, suç işlenmesinin önlenmesi, taşınması veya bulundurulması yasak olan her türlü silah, patlayıcı madde veya eşyanın tespiti amacıyla usulüne göre verilmiş hakim kararı veya bu sebeplere bağlı olarak gecikmesinde sakınca bulunan hallerde mahallin en büyük mülkî amirinin vereceği yazılı emirle, aşağıda belirtilen yerlere kontrol noktası kurulabilir ve arama yapılabilir.

Önleme araması yapılabilecek olan yerler; 1)2911 sayılı Toplantı ve gösteri yürüyüşleri kanunu kapsamına giren toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin yapıldığı yer veya yakın çevresi, 2) özel hukuk tüzel kişileri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşları veya sendikaların genel kurul toplantılarının yapıldığı yerin yakın çevresi, 3) halkın topluca bulunduğu veya toplanabileceği yerler, 4) öğretim ve eğitim özgürlüğünün sağlanması için her derecede öğretim ve eğitim kurumlarının ve belli koşullarla girilebilecek olan üniversite, bağımsız fakülte veya bağlı kurumların içi, bunların yakın çevreleri ile giriş ve çıkış yerleri, 5) genel veya kamuya açık yerler veya öğrenci yurtları veya eklentileri, 6) yerleşim yerlerinin giriş ve çıkışları.

ELKOYMA

Kavram

elkoyma, ceza muhakemesinde delil olabilecek ya da ileride müsadere edilebilecek eşya üzerinde zilyedin tasarruf yetkisinin kaldırılması demektir

Elkoymanın Konusu

- 1) ispat aracı olarak yararlı görülen malvarlığı değerleri, başka bir anlatımla deliller,
- 2) eşya veya kazanç müsaderecinin konusunu oluşturan malvarlığı değerleri.
- 3) kasıtlı bir suçun işlenmesinde kullanılan eşya veya 4) suçun işlenmesine tahsis edilen eşya 5) suçtan meydana gelen veya suçun işlenmesinde kullanılmak üzere hazırlanan eşya, müsadereye konu olan eşyadır (TCk m.54/1).

suçun işlenmesiyle elde edilen veya suçun konusunu oluşturan ya da suçun işlenmesi için sağlanan maddi menfaatlerle bunların değerlendirilmesi veya dönüştürülmesi sonucunda ortaya çıkan ekonomik kazançlar da müsadereye konu olan malvarlığı değerleridir (TCk m.55).

Belgeler de elkoymaya konu olabilir. devlet sırrı niteliğindeki bilgileri içeren belgelere de elkonulması mümkündür.

Taşınmazlara, Hak ve Alacaklara Elkonulması

Taşınmazlara, hak ve alacaklara elkonulmasına sadece hakim karar verebilir. soruşturma evresinde gecikmede tehlike olsa dahi Cumhuriyet savcısının veya kolluk amirinin bu tür bir elkoymaya karar vermesi mümkün değildir.

Bu tedbirin uygulanabileceği suçlar şunlardır (CMk m.128/2):

- 1) soykırım ve insanlığa karşı suçlar 2) göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti 3) hırsızlık, 4) yağma 5) güveni kötüye kullanma 6) dolandırıcılık 7) hileli iflas 8) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti 9) parada sahtecilik 10) suç işlemek amacıyla örgüt kurma 11) ihaleye fesat karıştırma 12) edimin ifasına

CEZA MUHALEMESİ

fesat karıştırma 13) zimmet 14) irtikâp 15) rüşvet 16) devletin güvenliğine karşı suçlar 17) silahlı örgüt veya bu örgütlere silah sağlama suçları, 18)devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk

ateşli silahlar ve Bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa'da tanımlanan silah kaçakçılığı (m.12) suçları,

Bankalar yasası m.22/3,4'de tanımlanan zimmet suçu (5411 sayılı Bankacılık k. m.160),

kaçakçılıkla Mücadele yasası'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74'de tanımlanan suçlar.

yasa'da bu tedbire konu olacak mal, hak ve alacaklar da belirlenmiştir (CMk m.128/1). şüpheli ve sanığa ait 1) taşınmazlara, 2) kara, deniz veya hava ulaşım araçlarına, 3) banka veya diğer mali kurumlardaki her türlü hesaba, 4) gerçek veya tüzel kişiler nezdindeki her türlü hak ve alacaklara, 5) kıymetli evraka, 6) ortağı bulunduğu şirketteki ortaklık paylarına, 7) kiralık kasa mevcutlarına, 8) diğer malvarlığı değerlerine, elkonulabilir.

Muhafaza (Koruma) Altına Alma ve Elkoyma

kişi yanında bulundurduğu ispat aracı olabilecek bir şeyi, ya da eşya veya kazanç müsadereğine konu olacak malvarlığı değerlerini istem üzerine göstermek ve teslim etmekle yükümlüdür.

zorlama hapsi hüküm verilinceye kadar ve her halde üç ayı geçemez. kişi, elkonulacak eşyayı verdiğinde derhal serbest bırakılır (CMk m.60).

Elkoyma Karar ve Emrinin Verilmesi, Denetlenmesi

elkoyma tedbirine, soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimince karar verilir. gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının, Cumhuriyet savcısına ulaşamayan hallerde ise kolluk amirinin yazılı emriyle kolluk görevlileri, elkoyma işlemini gerçekleştirirler (ay m.20, 21; CMk m.127/1).

hakim kararı olmaksızın yapılan elkoyma işlemi, yirmi dört saat içinde görevli hakimın onayına sunulur. hakim, kararını elkoymadan itibaren kırk sekiz saat içinde açıklar; aksi halde elkoyma kendiliğinden kalkar (ay m.20,21; CMk m.127/3). zilyedliğinde bulunan eşya veya diğer malvarlığı değerlerine elkonulan kimse de hakimden her zaman bu konuda bir karar verilmesini isteyebilir (CMk m.127/4). kanaatimizce, hakimın vereceği bu karara karşı itiraz yoluna gidilebilir.

Elkonulamayacak Eşya

- Mektuplar, Belgeler
- Basın araçları
- elkonulan eşyanın iadesi

şüpheliye, sanığa veya üçüncü kişilere ait elkonulmuş eşya veya diğer malvarlığı değerleri, soruşturma ve kovuşturma açısından elde tutulmasına gerek kalmaması veya müsadere edilmeyeceğinin anlaşılması halinde, geri verilir.

Rastlantı Sonucunda Elde Edilen Deliller

elkoyma koruma tedbirlerinin uygulanması sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmaya ilgisi olmayan ancak, diğer bir suçun işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil koruma altına alınır ve durum Cumhuriyet başsavcılığına derhal bildirilir (CMk m.138).

CEZA MUHALEMESİ**Özel Elkoyma Şekilleri****Postada Elkoyma**

suçun delillerini oluşturduğundan şüphe edilen ve gerçeğin ortaya çıkarılması için soruşturma ve kovuşturmada adliyenin eli altında olması zorunlu sayılıp, posta hizmeti veren her türlü resmi veya özel kuruluştaki bulunan gönderilere, sulh ceza hakiminin veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararıyla elkonulabilir.

- zorlama amaçlı elkoyma
- zorlama amaçlı elkoymanın Önşartı: sanığın kaçaklığına karar verilmesi
- zorlama amaçlı elkoymaya karar vermeye yetkili Mercii
- zorlama amaçlı elkoyma tedbirine, sadece kovuşturma evresinde mahkemece karar verilebilir. Mahkeme kaçak olduğuna karar verdiği sanığın duruşmaya gelmesini sağlamak amacıyla sanığın Türkiye'de bulunan mallarına, hak ve alacaklarına amaçla orantılı olarak elkonulmasına karar verebilir.

Zorlama Amaçlı Elkoyma Tedbirinin Süresi

kaçak yakalandığında veya kendiliğinden gelerek teslim olduğunda, elkoymanın kaldırılmasına karar verilir.

Basılmış Eserlere Elkoyma

Basılmış eserlere elkonulması basın özgürlüğünü yakından ilgilendirdiğinden anayasa'da düzenlenmektedir (ay m.28). Basılmış eserlere, ya delil elde etme amacıyla ya da müsadereyi mümkün kılmak için elkonulur. delil elde etmek için basılmış eserlerin tümüne elkoymaya gerek yoktur. Bu tür bir elkoyma basın özgürlüğünü de etkilemez.

Cumhuriyet başsavcılığının istemi üzerine sulh ceza hakiminin kararıyla yasaklanabilir. gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet başsavcılığının kararı da yeterlidir. Bu karar en geç yirmi dört saat içinde hakimnin onayına sunulur. kırk sekiz saat içinde hakim tarafından onaylanmaması halinde Cumhuriyet başsavcılığının kararı hükümsüz kalır.

Bilgisayarlarda, Bilgisayar programlarında ve kütüklerinde arama, kopyalama ve elkoyma

Tedbirin Koşulları

Bu tedbir için tek bir şart öngörülmüştür: suç dolayısıyla yapılan soruşturmada, başka surette delil elde etme olanağının bulunmaması. Tedbire başvurulabilmesi için suçun işlendiğine dair şüphe derecesi belirlenmemiştir.

Tedbire Karar Vermeye Yetkili Olan Merciler

Cumhuriyet savcısının istemi üzerine şüphelinin kullandığı bilgisayar ve bilgisayar programlarıyla bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına, bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına, bu kayıtların çözülerek metin haline getirilmesine hakim tarafından karar verilir (CMk m.134/1).

Tedbirin Uygulanma Şekli

kural olarak tedbir bilgisayar ve bilgisayar programlarıyla bilgisayar kütüklerinde arama yapılmasına ve bilgisayar kayıtlarından kopya çıkarılmasına olanak sağlamaktadır. Bilgisayarınveyabilgisayarkütüklerinin kendisineelkoymaksızın, sistemdeki verilerin tamamının veya bir kısmının kopyası alınabilir. kopyası

CEZA MUHAKEMESİ

alınan veriler kâğıda yazdırılarak, bu husus tutanağa kaydedilir ve ilgililer tarafından imza altına alınır (CMk m.134/5).

Bilgisayar veya bilgisayar kütüklerine elkoyma işlemi sırasında, sistemdeki tüm veriler yedeklenir (CMk m.134/3).

istememesi halinde, bu yedekten bir kopya çıkarılarak şüpheliye veya vekiline verilir ve bu husus tutanağa geçirilerek imza altına alınır (CMk m.134/4).

Tedbir Kararına İtiraz

soruşturma evresinde sulh ceza hakimince verilen tedbir kararına karşı itiraz kanun yolu açıktır (CMk m.267).

ŞİRKET YÖNETİMİ İÇİN KAYYIM TAYİNİ**Tedbirin Hukuki Niteliği ve Tedbirin Uygulanabileceği Suçlar**

“şirket yönetimi için kayyım tayini” tedbiri yasa’da sayılan belli suçlar için başvurulabilen özel bir koruma tedbidir. Bu tedbire yasa’da arama ve elkoyma tedbirlerine ilişkin bölümde yer verilmiştir. Bu yönüyle tedbir elkoymanın sonuçlarını doğurmaktadır. Tedbiri özel bir elkoyma olarak nitelendirmek mümkündür.

Bu tedbire yasa’da sayılmış olan şu suçların soruşturulması ve kovuşturulması sürecinde başvurulabilir (CMk m.133/4):

Türk Ceza yasası’nda yer alan, 1) göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (TCk m.79-80), 2) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCk m.188), 3) parada sahtecilik (TCk m.197),

fuhuş (TCk m.227), 5) kumar oynanması için yer ve imkân sağlama (TCk m.228), 6) zimmet (TCk m.247), 7) suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (TCk m.282), 8) silahlı örgüt (TCk m.314) veya bu örgütlere silah sağlama (TCk m.315), 9) devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (TCk m.328-331, 333-337) suçları,

ateşli silahlar ve Bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa’da tanımlanan silah kaçakçılığı (m.12) suçları,

Bankalar yasası m.22/3,4’de tanımlanan zimmet suçu (5411 sayılı Bankacılık k. m.160),

kaçakçılıkla Mücadele yasası’nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74’de tanımlanan suçlar.

Tedbirin Koşulları ve Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercî

Tedbire başvurulması için öngörülen iki temel koşul bulunmaktadır. 1) yukarıda sayılan suçlardan birinin veya birçoğunun bir şirketin faaliyeti çerçevesinde işlendiği veya işlenmekte olduğu hususunda kuvvetli şüphe sebeplerinin (kuvvetli delilin) varlığı, 2) maddi gerçeğin ortaya çıkarılabilmesi için bu tedbire başvurunun gerekli olması (CMk m. 133/2). Maddi gerçeğin başka tedbirlere başvurularak ortaya çıkartılması mümkünse, tedbirin bu şartı gerçekleşmemiş demektir.

soruşturma evresinde tedbire Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimi karar verebilir (CMk m. 162).

kovuşturma evresinde, yargılamayı yapan mahkeme tedbire karar verebilir (CMk m.133).

CEZA MUHALEMESİ

Tedbirin Uygulanma Şekli ve Süresi

şirket işlerinin yürütülmesiyle ilgili olarak kayyım atanmasına karar veren merci atama kararında, yönetim organının karar ve işlemlerinin geçerliliğinin kayyımın onayına bağlı kıldığını veya yönetim organının yetkilerinin tümüyle kayyımına verildiğini açıkça belirtir. kayyım tayinine ilişkin karar, ticaret sicili gazetesıyla ve diğer uygun vasıtalarla ilan olunur (CMk m.133).

kayyım atanmasına karar veren merci atama kararında ayrıca kayyım hakkında bir ücret takdir eder.

Tedbir için bir uygulanma süresi öngörülmemiştir. gerekli olduğu sürece ve her halükarda hükmün kesinleşmesine kadar uygulanabilir. ilgililer, kararı veren mercilerden tedbirin şartlarının ortadan kalktığını belirterek tedbirin kaldırılmasını isteyebilirler.

Tedbir Kararına Karşı Başvurulacak Kanun Yolu

soruşturma evresinde sulh ceza hakimliğince bu tedbire karar verileceğini belirtmiştir. hakimlik kararlarına karşı itiraz yolu açıktır (CMk.267).

TELEKOMÜNİKASYON YOLUYLA YAPILAN İLETİŞİMİN DENETLENMESİ

Tedbirin Hukuki Niteliği ve Uygulanabileceği Suçlar

“Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi” yani “iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi” tedbiri, belli suçlar için başvurulabilen özel/gizli bir koruma tedbidir. iletişimin tespiti, dinlenmesi, kayda alınması ve sinyal bilgilerinin değerlendirilmesi iletişimin denetlenmesi koruma tedbirinin görünüm şekilleridir.

yasa'daki suç kataloğunda gösterilmiş olan şu suçlarla ilgili olarak başvurulabilir (CMk m.135/1,6):

Türk Ceza yasası'nda yer alan, 1) göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (Tck m.79-80), 2) kasten öldürme (Tck m.81-83), 3) işkence (Tck m.94-95), 4) cinsel saldırı (birinci fıkrası dışında Tck m. 102), 5) çocukların cinsel istismarı (Tck m. 103), 6) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (Tck m.188), 7) parada sahtecilik (Tck m.197), 8) suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkraları dışında Tck m.220), 9) fuhuş (Tck m.227/3), 10) ihaleye fesat karıştırma (Tck m.235), 11) rüşvet (Tck m.252), 12) suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (Tck m.282), 13) silahlı örgüt (Tck m.314) veya bu örgütlere silah sağlama (Tck m.315), 14)devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (Tck m.328-331, 333337) suçları,

ateşli silahlar ve Bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa'da tanımlanan silah kaçakçılığı (m.12) suçları.

Bankalar yasası m.22/3,4'de tanımlanan zimmet suçu (5411 sayılı Bankacılık k. m.160),

kaçakçılıkla Mücadele yasası'nda tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74'de tanımlanan suçlar.

Tedbirin Uygulanma Koşulları ve Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercii

iletişimin denetlenebilmesi için şu koşullar gerçekleşmiş olmalıdır (CMk m. 135/1): 1)yukarıda sayılan suçların işlendiğini gösteren kuvvetli şüphe sebeplerinin (delillerin) varlığı, 2)başka suretle delil elde etme olanağının bulunmaması.

Tedbire soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza

CEZA MUHAKEMESİ

hakimi karar verebilir (CMk m.162). gecikmesinde sakınca bulunan hallerde, Cumhuriyet savcısının kararıyla da tedbire başvurulabilir (CMk m. 135/1). Bu halde savcının denetleme kararının hakim onayına sunulması gerekir . Makul süre içinde Cumhuriyet savcısının kararının hakim onayına sunulmaması halinde bu aşamadan sonra tedbirin hükümsüz sayılması ve elde edilen delillerin hukuka aykırı sayılması mümkündür.

Tedbir Kararına Karşı Başvurulacak Kanun Yolu

Bu tedbire, soruşturma evresinde sulh ceza hakimliğince karar verilir ve hakimlik kararlarına karşı itiraz kanun yolu açıktır.

Tedbirin Uygulanacağı Kişiler ve Tedbirin Süresi

Ceza Muhakemesi yasası'nda, şüphelinin (ve sanığın) telekomünikasyon yoluyla iletişiminin tespit edilebileceği, dinlenebileceği, kayda alınabileceği, sinyal bilgilerinin değerlendirilebileceği belirtilmiştir (CMk m.135/1).

şüpheli (ve sanığın) tanıklıktan çekinebilecek kişilerle arasındaki iletişimi kayda alınamaz. kayda alma gerçekleşikten sonra bu durumun anlaşılması halinde, alınan kayıtlar derhal yok edilir (CMk m.135/2).

Telekomünikasyon aracının şüphelinin evinde, işyerinde olması tedbirin uygulanması açısından bir önem taşımaz. denetleme kararı eve, işyerine girme yetkisi de verecektir.

şüpheliye (veya sanığa) yüklenen suç dolayısıyla müdafinin bürosu, konutu ve yerleşim yerindeki telekomünikasyon araçları hakkında, bu tedbir uygulanamaz (CMk m.136).

Tedbir kararı en çok üç ay için verilebilir; bu süre, bir kez uzatılabilir. ancak, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak, gerekli görülürse, hakim bir aydan fazla olmamak üzere sürenin tekrar tekrar uzatılmasına karar verebilir (CMk m.135/3). sürenin dolması veya hakim tarafından aksine karar verilmesi halinde, tedbir Cumhuriyet savcısı tarafından derhal kaldırılır (CMk m.135/1).

Mobil Telefonun Yerini Tespit

Mobil telefonun yeri, hakim veya gecikmesinde sakınca bulunan hallerde Cumhuriyet savcısının kararına dayanarak tespit edilebilir. Bu konuda verilen kararda, mobil telefon numarası ve tespit işleminin süresi belirtilir. Tespit işlemi en çok üç ay için yapılabilir; bu süre, bir kez uzatılabilir (CMk m.135/4).

İletişim İçeriklerinin Yok Edilmesi

Telekomünikasyonun denetlenmesi kararının uygulanması sırasında şüpheli hakkında kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilirse veya Cumhuriyet savcılığınca verilen tedbir kararını hakim onaylamazsa, tedbirin uygulanmasına Cumhuriyet savcısı tarafından derhal son verilir. Bu durumda, yapılan tespit veya dinlemeye ilişkin kayıtlar Cumhuriyet savcısının denetimi altında en geç on gün içinde yok edilerek, durum bir tutanakla tespit edilir.

İletişimin Denetlenmesi Sırasında Tesadüfen Elde Edilen Deliller

Telekomünikasyon yoluyla yapılan iletişimin denetlenmesi sırasında, yapılmakta olan soruşturma veya kovuşturmayla ilgisi bulunmayan, ancak,

CEZA MUHALEMESİ

telekomünikasyonun denetlenmesi tedbirine konu olan suçlardan birinin işlendiği şüphesini uyandırabilecek bir delil elde edilirse; bu delil koruma altına alınır. durum derhal Cumhuriyet savcılığına bildirilir (CMk m. 138/2). Bu hüküm, kolluğa, Cumhuriyet savcısının emri veya sulh ceza hakiminin kararı olmadan doğrudan elkoyma yetkisi veren bir hükümdür.

GİZLİ SORUŞTURMACI GÖREVLENDİRME

Tedbirin Hukuki Niteliği ve Uygulanabileceği Suçlar

“gizli soruşturmacı görevlendirilmesi” tedbiri, yasa’da sayılan suçlar için başvurulabilen özel/gizli bir koruma tedbiridir. Bu tedbire yasa’daki suç kataloğunda gösterilen şu suçlarla ilgili olarak başvurulabilir:

Türk Ceza yasası’nda yer alan, 1) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m.188),

suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar dışında TCK m.220), 3) silahlı örgüt kurma (TCK m.314) veya bu örgütlere silah sağlama (TCK m. 315) suçları,

ateşli silahlar ve Bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa m. 12’de tanımlanan silah kaçakçılığı suçları,

kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74’de tanımlanan suçlar.

Tedbirin Uygulanması

“gizli soruşturmacı görevlendirilmesi” tedbirine başvurulabilmesi için şu koşullar gerçekleşmiş olmalıdır (CMk m.139/1): 1) yukarıda sayılan suçların işlendiği konusunda kuvvetli şüphe sebeplerinin (kuvvetli deliller) bulunması, 2) başka surette delil elde edilememesi.

Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercii

Tedbire, hakim, gecikmede sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısı karar verir (CMk m.139/1). soruşturma evresinde Cumhuriyet savcısının talebi üzerine sulh ceza hakimince tedbire karar verilir (CMk m. 162). sulh ceza hakiminin zorunlu savcılık yaptığı hallerde (CMk m. 163), Cumhuriyet savcısının talebi olmadan da sulh ceza hakimi tedbire karar verebilir.

Gizli Görevlinin Yükümlülükleri

sadece kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir (CMk m.139/1). soruşturmacı, faaliyetlerini izlemekle görevlendirildiği örgüte ilişkin her türlü araştırmayı yapmak ve bu örgütün faaliyetleri çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili delilleri toplamakla yükümlüdür (CMk m.139/4).

Tedbirin Uygulanma Şekli

sadece kamu görevlileri gizli soruşturmacı olarak görevlendirilebilir. soruşturmacı görevlendirilmesine ilişkin karar ve diğer belgeler ilgili Cumhuriyet başsavcılığında saklanır. soruşturmacının kimliği, görevinin sona ermesinden sonra da gizli tutulur (CMk m.139/3).

TEKNİK ARAÇLARLA İZLEME

Tedbirin Hukuki Niteliği ve Uygulanabileceği Suçlar

“Teknik araçlarla izleme” tedbiri, yasa’da sayılan suçlar için başvurulabilen özel/gizli bir koruma tedbiridir. Bu tedbire yasa’daki suç kataloğunda gösterilen

CEZA MUHALEMESİ

şu suçlarla ilgili olarak başvurulabilir:

Türk Ceza yasasında yer alan, 1) göçmen kaçakçılığı ve insan ticareti (TCK m.79- 80), 2) kasten öldürme (TCK m.81-83), 3) uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti (TCK m.188), 4) parada sahtecilik (TCK m.197), 5) suç işlemek amacıyla örgüt kurma (iki, yedi ve sekizinci fıkralar dışında TCK m.220), 6) fuhuş (TCK m.227/3), 7) ihaleye fesat karıştırma (TCK m.235), 8) rüşvet (TCK m.252), 9) suçtan kaynaklanan malvarlığı değerlerini aklama (TCK m.282), 10) silahlı örgüt kurma (TCK m.314) veya bu örgütlere silah sağlama (TCK m.315), 11) devlet sırlarına karşı suçlar ve casusluk (madde 328-331, 333-337) suçları, ateşli silahlar ve Bıçaklar ile diğer aletler hakkında yasa m. 12’de tanımlanan silah kaçakçılığı suçları,

kaçakçılıkla Mücadele yasasında tanımlanan ve hapis cezasını gerektiren suçlar,

kültür ve Tabiat varlıklarını koruma yasası m.68 ve 74’de tanımlanan suçlar.

Tedbirin Uygulanacağı Yerler ve Uygulanma Koşulları

şüphelinin (veya sanığın) kamuya açık yerlerdeki faaliyetleri ve işyeri teknik araçlarla izlenebilir, ses veya görüntü kaydı alınabilir (CMk m. 140/1). Bu tedbir, kişinin konutunda uygulanamaz

Tedbire Karar Vermeye Yetkili Mercii

Teknik araçlarla izleme tedbirine, hakim, gecikmesinde sakınca bulunan hallerde ise Cumhuriyet savcısı karar verir. Tedbire soruşturma evresinde, Cumhuriyet savcısının istemi üzerine sulh ceza hakimi karar verir (CMk m. 162). sulh ceza hakiminin zorunlu savcılık yaptığı hallerde (CMk m. 163), Cumhuriyet savcısının talebi aranmaz.

gecikmesinde sakınca bulunması nedeniyle Cumhuriyet savcısının tedbire karar verdiği hallerde, bu karar yirmi dört saat içinde hakim onayına sunulur.

Tedbirin Süresi

Teknik araçlarla izleme kararı, en çok dört haftalık süre için verilebilir. Bu süre, gerektiğinde bir kez uzatılabilir. ancak, örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen suçlarla ilgili olarak, gerekli görülürse, hakim bir haftadan fazla olmamak üzere sürenin tekrar tekrar uzatılmasına karar verebilir (CMk m. 140/3).

CEZA MUHALEMESİ KANUNU DIŞINDAKİ KANUNLARDA YER ALAN BAZI KORUMA TEDBİRLERİ

İnternet Ortamında Yapılan Yayınların Erişimin Engellenmesi Tedbiri

Tanık Koruma Tedbiri-Gizli Tanık

KORUMA TEDBİRLERİ NEDENİYLE SEBEP OLUNAN HAKSIZLIKLARIN GİDERİLMESİ

Tazminat Nedenleri

Tazminat istenebilecek haller dört grupta toplanabilir. Birinci grupta yakalama, gözaltı ve tutuklama ile ilgili nedenler; ikinci grupta arama ile ilgili neden, üçüncü grupta elkoyma ile ilgili nedenler; dördüncü grupta yargılamanın yenilenmesi ile ilgili neden yer alır (CMk m.141,323/3).

Yakalama ve Gözaltı Tedbirleri İle İlgili Nedenler

yakalama ve gözaltı tedbirleriyle ilgili olarak soruşturma veya kovuşturma sırasında gerçekleşen şu hallerde maddi ve manevi tazminat istenebilir:

CEZA MUHAKEMESİ

- yasalarda gösterilen koşullar dışında yakalanma,
- yasal gözaltı süresi içinde hakim önüne çıkarılmama,
- 126
- yakalama nedenleri ve haklarındaki suçlamaların kendilerine, yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hallerde sözle açıklanmaması.

Tutuklama Tedbiri ile İlgili Nedenler

Tutuklamayla ilgili olarak soruşturma veya kovuşturma sırasında gerçekleşen şu hallerde maddi ve manevi tazminat istenebilir:

- yasalarda gösterilen koşullar dışında tutuklanma veya tutukluluğunun devamına karar verilmesi,
- yasal haklar hatırlatılmadan veya hatırlatılan haklardan yararlandırılma isteği yerine getirilmeden tutuklanma,
- yasaya uygun olarak tutuklanan kişinin makûl sürede yargılama mercii önüne çıkarılmaması ve bu süre içinde hakkında hüküm verilmemesi.

Bu hal, şüpheli veya sanığın yokluğunda tutuklama kararı verilebilen istisnai hallerde yakalandıktan sonra kararı veren yargılama mercii önüne çıkarılmaması durumunda söz konusu olabilir. ayrıca, tutukluluğun otuz günde bir gözden geçirilmesi kuralın uyulmaması halinde gerçekleşir.

- Tutuklama nedenlerinin ve suçlamanın yazıyla veya bunun hemen olanaklı bulunmadığı hallerde sözle açıklanmaması,
- Tutuklanmanın yakınlarla bildirilmemesi,

Arama Tedbiri ile İlgili Neden

ilgili kişinin hakkındaki arama kararının ölçüsüz bir şekilde gerçekleştirilmiş olması tazminat nedenidir.. Örneğin aranacak konuta çamurlu ayakkabılarla girilmesi, kapının kırılması gibi hallerde orantısızlık vardır.

Elkoyma Tedbiri ile İlgili Nedenler

elkoymayla ilgili olarak soruşturma veya kovuşturma sırasında gerçekleşen şu hallerde maddi ve manevi tazminat istenebilir:

- eşyaya veya diğer malvarlığı değerlerine, koşulları oluşmadığı halde elkonulması,
- elkonulan eşyanın korunması için gerekli tedbirlerin alınmaması,
- elkonulan eşyanın veya diğer malvarlığı değerlerinin amaç dışı kullanılması veya zamanında geri verilmemesi.

Kovuşturmayla Yer Olmadığı ve Beraat Kararına Bağlı Tazminat Nedenleri

kovuşturmayla yer olmadığı ve beraat kararı verilen şu hallerde maddi ve manevi tazminat istenebilir:

- yasaya uygun olarak yakalandıktan sonra kovuşturmayla yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi,
- yasaya uygun olarak tutuklandıktan sonra kovuşturmayla yer olmadığı veya beraat kararı verilmesi.

Mahkûmiyet Kararına Bağlı Tazminat Nedenleri

Mahkûmiyet kararı verildikten sonra şu hallerde maddi ve manevi tazminat istenebilir:

- gözaltı ve tutuklulukta geçirilen sürelerin, hükümlülük süresinden fazla olması,
- gözaltı ve tutuklama gerçekleşen bir olayda; işlenen suç için yasada öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu ceza ile cezalandırılmış olma.
- kovuşturmayla yer olmadığı, beraat ve mahkûmiyet kararlarında tazminat istemini gerektiren haller gerçekleşmiş ise kararda ilgilinin tazminat hakkı olduğu gösterilir (CMk m. 141/2).

Yargılamanın Yenilenmesi Halinde Tazminat Nedeni

yargılamanın yenilenmesi sonucunda beraat veya ceza verilmesine yer olmadığı kararı verildikten sonra önceki mahkûmiyet kararının tamamen veya kısmen infaz edilmiş olması halinde tazminat istenebilir (CMk m.323/3). diğer bir söyleyişle hükümlü sanığın lehine yargılamanın iadesi yoluna başvurulmuş ve önceki mahkûmiyetin kısmen veya tamamen infaz edilmiş olması halinde infaz edilen ceza bakımından tazminat talep edilebilir.

İlgiliyi Uyarma Yükümlülüğü

yasa, belli hallerde ilgiliyi uyarma yükümlülüğünü getirmiştir. gerçekten, şu hallerde karar veren merciin, ilgiliye tazminat hakkı bulunduğunu bildirme ve bu hususu karara geçirme yükümlülüğü bulunmaktadır (CMk m.141/2):

- kişinin yasaya uygun olarak yakalandıktan veya tutuklandıktan sonra hakkında kovuşturmayla yer olmadığına veya beraatine karar verilmesi,
- kişinin mahkûm olup da gözaltı ve tutuklulukta geçirdiği sürelerin, hükümlülük süresinden fazla olması veya işlediği suç için yasada öngörülen cezanın sadece para cezası olması nedeniyle zorunlu olarak bu ceza ile cezalandırılması.

Tazminat Talebinin Süresi

Tazminat davası açma süresi, üç aydır. süre, karar veya hükümlerin kesinleştiğinin ilgisine tebliğinden itibaren başlar ve davanın her halde kararın veya hükmün kesinleşme tarihini izleyen bir yıl içinde açılması gerekir.

Zarar Görenin Başvurusu

Tazminat talep edebilecek kişi, bizzat kanundışı yakalama veya tutuklama işlemiyle karşı karşıya kalan kişidir. ayrıca orantısız aramadan doğrudan doğruya zarar görenler veya elkoyma işleminden zarar gören malik ya da zilyet tazminat talep edebilirler.

uygulamada yargıtay, vasinin, vesayeti altındaki kişi lehine haksız tutuklamadan dolayı tazminat davası açabileceği görüşündedir. vasinin, sulh mahkemesinden izin almadan, vesayeti altındaki kişi adına dava açmış olması ve dava devam ederken küçüğün vesayeti gerektiren halinin sona ermiş bulunması, açılmış davanın varlığını ortadan kaldırmayacaktır.

CEZA MUHAKEMESİ**Ağır Ceza Mahkemesinin Kararı**

koruma tedbirleri nedeniyle uğranılan zararın giderilmesine ilişkin dava zarara uğrayanın oturduğu yer ağır ceza mahkemesinde görülür. ancak, o yer ağır ceza mahkemesi tazminat konusu işlemle ilişkili ise ve aynı yerde başka bir ağır ceza dairesi yoksa dava en yakın yer ağır ceza mahkemesinde görülür.

Kanun yolu

5271 sayılı CMK'da ağır ceza mahkemesinin kararına karşı başvurulabilecek kanun yolu istinaftır. Belirtelim ki, bölge adliye mahkemelerinin kuruluşu henüz tamamlanamamıştır. Bu mahkemelerin kuruluşu tamamlanıncaya kadar bu kararlara karşı temyiz kanun yoluna başvurulabilecektir.

Tazminatın Geri Alınması ve Kamu Görevlileri ile Diğer Kişilere Rücu

Bazı hallerde verilen tazminatın geri alınması söz konusu olacaktır. Bu haller şunlardır:

- kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin kararı sonradan kaldırılarak hakkında kamu davası açılan ve mahkûm edilenlere verilen tazminatlar,
- yargılamanın aleyhte yenilenmesiyle beraat kararı kaldırılıp mahkûm edilenlere ödenmiş tazminatların mahkûmiyet süresine ilişkin kısmı.

Bu konuda savcının yazılı istemi ile aynı mahkemeden alınacak kararlar kamu alacaklarının tahsiline ilişkin mevzuat hükümleri uygulanacaktır. Bu karara itiraz mümkündür.

devlet, koruma tedbirleri nedeniyle ortaya çıkan haksızlıkların giderilmesi için ödediği tazminattan dolayı, koruma tedbiriyle ilgili olarak görevini kötüye kullanan kamu görevlilerine; iftira konusunu oluşturan suç veya yalan tanıklık nedeniyle gözüaltına alınma ve tutuklama halinde ise iftira eden veya yalan tanıklıkta bulunan kişiye rücu eder.

Tazminat İstenemeyecek Haller

Bazı kişilerin tazminat istemesi mümkün değildir. Bu kişiler şunlardır (CMK m.144):

- gözaltı ve tutukluluk süresi başka bir hükümlülüğünden indirilenler,
- Tazminata hak kazanmadığı halde, sonradan yürürlüğe giren ve lehte düzenlemeler getiren kanun gereği, durumları tazminat istemeye uygun hale dönüşenler,
- Ölüm, genel veya özel af, şikâyetten vazgeçme, uzlaşma gibi nedenlerle hakkında kovuşturmaya yer olmadığına veya davanın ortadan kaldırılmasına veya düşmesine karar verilen veya kamu davası ertelenen veya düşürülenler,
- kusur yeteneğinin bulunmaması nedeniyle hakkında ceza verilmesine yer olmadığına karar verilenler,
- adli makamlar önünde gerçek dışı beyanla suç işlediğini veya suça katıldığını bildirerek gözüaltına alınmasına veya tutuklanmasına neden olanlar.

CEZA MUHAKEMESİ**6. Soruşturma ve Soruşturmadan Sonuç Çıkartılması****SORUŞTURMA EVRESİNİN BAŞLAMASI**

soruşturmayı başlatan şüphe basittir. Bu bağlamda soruşturmanın başlaması için suç işlendiği izlenimini veren bir halin yetkili mercilerce öğrenilmesi yeterlidir.

SORUŞTURMA EVRESİNİN İŞLEVİ

soruşturma evresinin görevi, delilleri arayıp bulmak ve koruma altına almaktır. Toplanan delillerden iddiaların asılsız olduğu kanaatine ulaşırsa, olay kovuşturma evresine, yani mahkeme önüne taşınmayacaktır. Bu nedenle, araştırmalar sonucunda, başlangıçtaki basit şüpheyi kuvvetlendirerek şüpheliye bir suç isnat etmek de bu evrenin görevidir. o halde, soruşturma evresinin görevi, delilleri bulma, koruma altına alma ve (suçun işlendiğini gösteren yeterli delile ulaşırsa) olayı mahkeme önüne götürmektir diyebiliriz.

SUÇUN ÖĞRENİLME ŞEKİLLERİ**Re'sen Öğrenme****İhbar Yoluyla Öğrenme**

ihbar, re'sen kovuşturulan bir suçtan haberdar olan kimsenin adli makamlara durumu bildirmesidir. ihbar eden, suçtan zarar gören kişi olabileceği gibi; suçla hiç ilgisi bulunmayan üçüncü bir kişi de olabilir. suçun şikâyetle bağlı olmadığı hallerde suçtan zarar görenin yaptığı bildirim şikâyet olmayıp bir ihbardır.

suça ilişkin ihbar, Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluk makamlarına, vali veya kaymakamlığa yapılabilir. yurt dışında işlenip de ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına ihbarda bulunulabilir.

Şikâyet Yoluyla Öğrenme

şikâyetle bağlı olan suçlarda ceza soruşturması ve kovuşturması, suçtan zarar gören kimsenin şikâyeti ile başlar (TCK m.73/1). şikâyet, hem bir muhakeme şartı hem de suçun öğrenilme şeklidir.

suça ilişkin şikâyetler de ihbarlar gibi Cumhuriyet başsavcılığına veya kolluk makamlarına, vali veya kaymakamlığa veya yurt dışında işlenip de ülkede takibi gereken suçlar hakkında Türkiye'nin elçilik ve konsolosluklarına, bir kamu görevinin yürütülmesiyle bağlantılı olarak ilgili kurum veya kuruluş idaresine yapılabilir. Cumhuriyet başsavcılığına yapılmayan şikâyetler, gecikmeksizin ilgili Cumhuriyet başsavcılığına gönderilir. şikâyet, yazılı veya tutanağa geçirilmek üzere sözlü olarak yapılabilir (CMK m.158).

suçtan zarar gören şikâyet hakkını altı ay içinde kullanmalıdır. zamanaşımı süresini geçmemek koşuluyla bu süre, şikâyet hakkı olan kişinin fiili ve failin kim olduğunu bildiği veya öğrendiği günden başlar.

Tutanakla Öğrenme

Bir kimse, duruşma sırasında bir suç işlerse, mahkeme olayı tespit eder ve bu hususta düzenleyeceği tutanağı yetkili makama gönderir..

Diğer Yollarla Öğrenme

Talep, yabancı devletin şikâyeti ve mütalâa da suçun öğrenilme şekilleridir.Örneğin, bir yabancı, Türk yasalarına göre, belli suçlar dışında, aşağı sınırı en az bir yıl hapsi gerektiren bir suçu yabancı ülkede Türkiye'nin zararına işleyip de Türkiye'ye gelirse, Türkiye'de ancak adalet Bakanı'nın

talebiyle yargılanır (TCk m. 12). Talep, hem belli suçların Türk soruşturma makamları tarafından öğrenilmesini sağlar, hem de gerçekleşmemesi halinde soruşturmaya geçilmesini engeller. Bu yönüyle talep bir muhakeme şartıdır. Talep üzerine savcılar, dava açıp açmamakta serbesttir. Cumhuriyet savcısı, suçun işlendiğine dair soruşturmayı başlatacak derecede bir şüpheyi ulaşamamışsa soruşturmayı; suçun işlendiğine dair yeterli delile ulaşamamışsa iddianameyi düzenlememelidir.

yabancı devletin şikâyeti, belli suçlarda söz konusu olur. yabancı devlet bayrağına hakaret (TCk m.341), yabancı devlet başkanına karşı şikâyetle bağlı suçlarda (TCk m.340) soruşturma, ilgili devletin şikâyeti üzerine yapılabilir. yabancı devlete tanınmış olan şikâyet süreye bağlanmamış ve yapılan şikâyetin geri alınması düzenlenmemiştir. yabancı devletin şikâyeti üzerine Cumhuriyet savcısı, soruşturma yapmak ve dava açmak mecburiyetinde değildir. yabancı devletin şikâyeti bir yönüyle de muhakeme şartıdır.

SORUŞTURMA EVRESİNİN ÖZELLİKLERİ

Soruşturmanın Gizliliği

savunma haklarına zarar vermemek koşuluyla soruşturma evresindeki usul işlemleri gizlidir. gizlilikle kastedilen, soruşturma işleminde ilgililerinden başka kimsenin hazır bulunamaması; işlemler tutanağa bağlandığında ise dosyanın üçüncü kişiler tarafından görülebilmesidir.

Soruşturmanın Yazıllığı

yazıllık, soruşturma evresinde yapılan sözlü veya hareketli tüm işlemlerin tutanağa geçirilmesini ifade eder.

Soruşturmanın Dağınıklığı

dağınıklık, soruşturma işlemlerinin hep aynı kişi veya kişiler tarafından yapılmasının gerekli olmadığı ifade eder. Bir yargı çevresindeki Cumhuriyet başsavcılığı, soruşturmanın kapsamlı olması halinde başsavcılık bünyesindeki birden fazla savcıyı bir olayı soruşturmakla görevlendirebilir.

Soruşturmanın Kurala Bağlı Olmaması

yasa'da, kovuşturma evresine ilişkin işlemlerin sırası ayrıntılı olarak gösterilmesine karşılık, soruşturma evresinde araştırmaların nasıl yapılacağı, hangi sırayla yürütüleceği düzenlenmemiştir. Örneğin, şüphelinin soruşturma evresinin başında mı, yoksa sonunda mı dinleneceği, soruşturmayı yapan makamların takdirine bağlıdır. savcılık ve kolluk, araştırma araçlarının seçiminde serbesttirler. suçun araştırılması her şekilde yapılabilir.

Soruşturmanın Kamusalılığı

devleti temsil eden adli makamlar kamu adına kendiliklerinden soruşturma başlatır ve yürütürler; kural olarak soruşturma tekeline sahiptirler. Türk hukukunda bireyin şahsi ceza davası açması ve takip etmesi yöntemi kabul edilmemiştir.

Soruşturmanın Mecburiliği

soruşturmanın mecburiliği (kanuniliği) ilkesi, soruşturma makamlarının basit suç şüphesi üzerine soruşturmayı başlatma yükümlülüğünü ifade eder.

SORUŞTURMADAN SONUÇ ÇIKARMA

İddianame Düzenlenmesi ve İddianamenin Denetlenmesi

soruşturma evresi sonunda toplanan deliller, suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturuyorsa; Cumhuriyet savcısı, bir iddianame düzenler (CMk m. 170/2). eldeki delillere göre, yapılacak muhakemede sanığın mahkûm olması ihtimali, beraat etmesi ihtimalinden daha kuvvetli ise "yeterli delilden" veya başka bir anlatımla yeterli şüpheden söz edilir.

CEZA MUHALEMESİ**İddianamenin Değerlendirilmesi**

Cumhuriyet savcısı başsavcılık makamı adına düzenlediği iddianameyi bu davanın görüleceği mahkeme dairesinin belirlenmesi için o mahkemenin nöbetçi dairesine verir. Bu daire iddianameyi 1) CMk m.170'de belirtilen hususlara uygun düzenlenip düzenlenmediği, 2) suçun ispatına etki edeceği mutlak sayılan mevcut bir delilin toplanıp toplanmadığı yani iddianamede sübuta etkili delillere yer verilip verilmediği, ön ödeme veya uzlaşmaya tabi bir suçtan dolayı ön ödeme veya uzlaşma usulünün uygulanıp uygulanmadığı noktalarında değerlendirir. Belirtilen bu hususlardaki değerlendirmeyi mahkeme, iddianamenin ve soruşturma evrakının kendisine verildiği tarihten itibaren on beş gün içinde soruşturma evresine ilişkin bütün belgeler incelendikten sonra yapar. on beş gün içinde iade edilmeyen iddianame kabul edilmiş sayılır. Buna zımnı kabul denir. on beş günlük süre hak düşürücü süre olmayıp düzenleyici süredir. Mahkeme eksik veya hatalı noktalar tespit ettiğinde bu noktaları belirtmek suretiyle iddianamenin Cumhuriyet başsavcılığına iadesine karar verilir. iade kararı itirazı kabil bir karardır. Bu karara karşı Cumhuriyet savcısı itiraz edebilir.

Cumhuriyet savcısı, iddianamenin iadesi üzerine, kararda gösterilen eksiklikleri tamamladıktan ve hatalı noktaları düzelttikten sonra, kovuşturmaya yer olmadığı kararı verilmesini gerektiren bir durumun bulunmaması halinde, yeniden iddianame düzenleyerek dosyayı mahkemeye gönderir. ilk kararda belirtilmeyen sebeplere dayanılarak yeniden iddianamenin iadesi yoluna gidilemez (CMk m.174/4).

Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararı

yeterli delile ulaşılamaması, yeterli delile ulaşılsa bile önödeme, uzlaşma veya iddianamenin düzenlenmesinin ertelenmesi söz konusu olduğunda veya kovuşturmanın mümkün olmadığı hallerde ya da Cumhuriyet savcısının takdir hakkını kullandığı hallerde soruşturma evresi, kovuşturmaya yer olmadığı (takipsizlik) kararı ile sona erer.

Kovuşturmaya Yer Olmadığı Kararına Karşı İtiraz Davası Açılması

kovuşturmaya yer olmadığı kararı, suçtan zarar gören ile önceden ifadesi alınmış veya sorguya çekilmiş şüpheliye bildirilir. kararda itiraz hakkı, süresi ve mercii gösterilir (CMk m. 172/1).

suçtan zarar gören, kovuşturmaya yer olmadığına dair kararın kendisine tebliğ edildiği tarihten itibaren on beş gün içinde, bu kararı veren Cumhuriyet savcısının yargı çevresinde görev yaptığı ağır ceza mahkemesine en yakın ağır ceza mahkemesine itiraz edebilir.

Önödeme

Önödeme, Cumhuriyet savcısının, soruşturma sonucunda şüphelinin suç işlediğine dair yeterli şüphe ortaya koyan delile ulaşmasına rağmen, iddianame düzenlemeyerek, sanığın para cezası ödemesi karşılığında, uyuşmazlığı ortadan kaldırmasına olanak tanıyan bir kurumdur. kovuşturma evresine geçilmiş ve bu evrede suçun önödemelik bir suç olduğu ortaya çıkmışsa bu evrede de önödeme önerilir.

uzlaşma kapsamındaki suçlar hariç olmak üzere, yalnız adli para cezasını gerektiren veya kanun maddesinde öngörülen hapis cezasının yukarı sınırı üç ayı aşmayan suçların failine önödeme önerilir. şüpheli, suç karşılığında, maktu adli para cezası gösterilmişse bu miktarı, adli para cezası alt ve üst sınırlı ise aşağı sınırını; suç karşılığında hapis cezası öngörülmüşse bu cezanın aşağı sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk lirası üzerinden bulunacak miktarı; suç karşılığında hapis cezası ile birlikte adli para cezası da öngörülmüşse ise, hapis cezası için bu cezanın alt sınırının karşılığı olarak her gün için yirmi Türk lirası üzerinden belirlenecek miktar ile adli para cezasının aşağı sınırını, soruşturma giderleri ile birlikte, Cumhuriyet savcılığınca yapılacak tebliğ

CEZA MUHADEMESİ

üzerine on gün içinde ödediği takdirde hakkında kamu davası açılmaz.

Uzlaşma

uzlaşma, şüpheli ve sanıkla mağdurun bir uzlaştıracının nezaretinde karşılıklı edimlerde anlaşarak ceza muhakemesini sona erdirmelerini ifade eder. soruşturma ve kovuşturma evrelerinde uzlaşma ile muhakeme sona erdirilebilir.

kanun'da uzlaşmaya tabi suçlar şu şekilde belirtilmiştir (CMk m.253/1): a) soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı suçlar, b) şikâyeteye bağlı olup olmadığına bakılmaksızın, Türk Ceza yasası'nda yer alan; 1) kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), 2) Taksirle yaralama (madde 89), 3) konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), 4) çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), 5) Ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239), suçları. diğer kanunlarda yer alan ve şikâyeteye bağlı olmayan suçlarda uzlaşmanın söz konusu olabilmesi için kanunda açık hüküm bulunması gerekir.

soruşturulması ve kovuşturulması şikâyeteye bağlı olsa bile, etkin pişmanlık hükümlerine yer verilen suçlar ile cinsel dokunulmazlığa karşı suçlarda, uzlaştırma yoluna gidilemez.

soruşturma evresinde soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tâbi olması halinde, Cumhuriyet savcısı veya talimatı üzerine adlî kolluk görevlisi, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunur. şüphelinin, mağdurun veya suçtan zarar görenin reşit olmaması halinde, uzlaşma teklifi kanunî temsilcilerine yapılır. Cumhuriyet savcısı uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla da yapabilir. şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören, kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan itibaren üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde, teklifi reddetmiş sayılır.

uzlaşma sürecince dava zamanaşımı süresi işlemez.

kovuşturma evresinde suçun uzlaşmaya tabi bir suç olduğunun anlaşılması halinde uzlaşma mahkeme tarafından yukarıda belirtilen usule göre gerçekleştirilir (CMk m.254). Mahkeme tarafından gerçekleştirilen uzlaşmada, uzlaşma bedelinin takside bağlanması halinde hiçbir koşul aranmaksızın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilir. geri bırakma süresince zamanaşımı işlemez.

7. Dar Anlamda Kovuşturma

DURUŞMA HAZIRLIĞI DEVRESİ

duruşma devresinde kural olarak soruşturma evresinde toplanan deliller hakim önünde iddia ve savunma makamlarınca tartışılır. hakim bu tartışma neticesinde suçluluk konusunda bir yargıya ulaşır. duruşma hazırlığı devresinde, duruşma devresinin en kısa zamanda ve kesintisiz yapılabilmesini sağlayacak işlemler yapılır; soruşturma evresinde eksik kalmış olan hususlar tamamlanır.

Duruşma Hazırlığı Devresinin Makamları ve İşlemleri

Bu devrede aktif olan makam, yargılama makamıdır. yargılama makamı da kural olarak bu devrede hakimlik makamı olarak görev yapar. Toplu mahkemelerde hakimlik makamını mahkeme başkanı temsil eder.

duruşma hazırlığı devresinde yapılan işlemler;

- duruşma gününün Belirlenmesi
- sanığa iddianamenin Tebliği
- sanığın davet edilmesi

Tutuklu olmayan sanığa tebliğ olunacak çağrı kâğıdına mazereti olmaksızın gelmediğinde zorla getirileceği yazılır (CMk m.176/2). Belirtelim ki, dava konusu suç, yalnız veya birlikte adli para cezasını veya müsadereyi gerektirmekteyse sanık gelmese bile duruşma yapılabilir. Bu nedenle sanığa gönderilecek davetiyede gelmese de duruşmanın yapılacağı yazılır (CMk m. 195) ve sanık, yapılan çağrıya uymadığı takdirde kolluk aracılığıyla zorla (ihzaren) duruşmaya getirilemez.

Müdafinin Davet Edilmesi

- Tanık ve Bilirkişilerin davet edilmesi
- suçtan zarar görenin davet edilmesi
- sanığın yasal Temsilcisinin ve eşinin davet edilmesi

Delillerin Toplanması

Cumhuriyet savcısı suçun ispatına yarayacak delilleri iddianame ile birlikte mahkemeye verir veya bildirir (CMk m.170/4). iddianame yeterli delili içerdiğinde kabul edilir (CMk m.174/1-b). ancak iddianamenin kabulünden sonra yeni delillerin ortaya çıkması mümkündür.

sanık, tanık veya bilirkişinin davetini veya savunma delillerinin (emare ve belge delillerinin) toplanmasını istediğinde, bunların ilişkin olduğu olayları göstererek bu konudaki dilekçesini duruşma gününden en az beş gün önce mahkeme başkanına verir. Mahkeme başkanı şu gerekçelerle delilin reddine karar verebilir: 1) delil, kanuna aykırı olarak elde edilmişse, 2) delil ile ispat edilmek istenilen olayın karara etkisi yoksa, 3) talep, sadece davayı uzatmak maksadıyla yapılmışsa (CMk m.206). Mahkeme başkanı, tanık ve bilirkişinin veya savunmanın araştırılarak duruşmaya getirilmesini istediği diğer delillerin duruşmaya getirilmesine veya reddine karar verir.

Erken Dinleme

Bu haller şunlardır: 1) hastalık veya malûllük veya giderilmesi olanağı bulunmayan başka bir nedenle uzun ve önceden bilinmeyen bir zaman için

CEZA MUHALEMESİ

duruşmada hazır bulunmalarının mümkün olmadığının anlaşılması, 2) bu kişilerin konutlarının yetkili mahkemenin yargı çevresi dışında bulunmasından dolayı duruşmaya getirilmelerinin zor olması.

Erken Keşif ve Muayene

Toplu mahkemelerde duruşma devresini beklemek sakıncalı olacaksa mahkeme salonunda veya mahkeme dışında mahkeme başkanının; tek hakimli mahkemelerde duruşma hakiminin naip hakim sıfatıyla duruşma hazırlığı evresinde erken keşif ve muayene yapma yetkisi kabul edilmiş ve bu işlemin usulü yasa'da gösterilmiştir (CMk m. 181/2,83). ancak belirtelim ki, bu işlemlerin kararını mahkeme verecektir. yani toplu mahkemelerde duruşma hazırlığı devresinde tüm hakimlerin katılımıyla bu karar alınacaktır.

Erken Sorgu

yurt dışında bulunan sanığın belirlenen duruşma gününde mahkemede hazır bulunmasının zor olduğu hallerde bu tarihten önce, yani duruşma hazırlığı evresinde de mahkeme tarafından duruşma açılarak veya istinabe suretiyle erken sorgusunun yaptırılması mümkündür (CMk m.196/6).

DURUŞMA DEVRESİ

Duruşmaya Hakim Olan İlkeler Duruşmanın Yoğunluğu

Duruşmanın Doğrudan Doğrualığı

duruşmanın doğrudan doğrualığı, hüküm verecek olan mahkeme üyelerinin, sanık, tanık ve olayın diğer tüm delilleri ile bire bir karşı karşıya gelmesini, onlarla doğrudan temas etmesini ve delil ikamesinin başka hakime bırakılamamasını ifade eder.

Duruşmanın Sözlülüğü

duruşmanın sözlülüğü, duruşmada kural olarak Türkçe dile getirilmiş ve tartışılmış hususların hükme esas alınmasını ifade eder. Bir delil tarafların bilgisi dahilinde olsa ve dosyadan varlığı anlaşılrsa da, duruşmada dile getirilip tartışılmadıkça, hüküm verilirken göz önünde tutulamayacaktır.

Duruşmanın Kamuya Açıklığı (Aleniliği)

Mahkemelerde duruşmalar herkese açıktır (CMk m. 182/1). duruşmanın kamuya açıklığı (aleniyet), gerek anayasa'da (ay m. 141) ve gerekse yasa'da (CMk m. 182) bir ilke olarak benimsenmiştir. aleniyet ilkesi, hem herkesin duruşma salonunda, fiziki koşulların elverdiği ölçüde, dinleyici olarak bulunabilmesini (doğrudan aleniyeti) güvenceler, hem de duruşma salonunda bulunan kişilerin görüp duyduklarını duruşma dışında açıklayabilmesine (dolaylı aleniyeti) olanak tanır. kamuya duyurma kitle haberleşme araçlarıyla da gerçekleştirilebilir.

kural duruşmanın aleni olması ise de şu hallerde aleniyetin kaldırılmasına ve duruşmanın kamuya kapatılmasına karar verilebilir: 1) genel ahlâkın veya 2) kamu güvenliğinin kesin olarak gerekli kıldığı hallerde. Bu hallerde duruşmanın bir kısmının veya tamamının kapalı yapılmasına mahkemece karar verilebilir.

sanık, onsekiz yaşını doldurmamış ise duruşma kapalı yapılır; hüküm de kapalı duruşmada açıklanır

Tanık ve bilirkişinin naip veya istinabe olunan hakimle dinlenmesi hali ile sanığın istinabe yoluyla sorguya çekilmesi hali hariç, adliye binası içerisinde ve duruşma başladıktan sonra duruşma salonunda her türlü sesli veya görüntülü kayıt veya nakil olanağı sağlayan aletler kullanılamaz.

Duruşmanın İdaresi ve Düzeni

duruşmanın düzeni mahkeme başkanı tarafından sağlanır. Mahkeme başkanı, duruşmanın düzenini bozan kişinin, savunma hakkının kullanılmasını engellemek koşuluyla salondan çıkarılmasını emreder. Kişi dışarı çıkarılması sırasında direnç gösterir veya karışıklıklara neden olursa yakalanır ve mahkeme tarafından, avukatlar hariç, verilecek bir kararla derhal dört güne kadar disiplin hapsine konulabilir.

Duruşma İşlemlerinin Tutanağa Bağlanması

duruşmanın nasıl yapıldığı, kanunda belirtilen usul ve esaslara uygun olarak yapıp yapılmadığı, ancak duruşma tutanağı ile ispat olunabilir. Tutanağa karşı yalnız sahtecilik iddiası yöneltilebilir.

Delillerin Ortaya Konulması**Tanık ve Bilirkişinin Dinlenmesi ve Soru Sorulması**

Tanıklar dinlenmek üzere tek tek duruşma salonuna alınırlar. dinlenen tanık duruşma salonunda kalır.

Bilirkişiler genellikle görüşlerini adli makamlara rapor olarak iletirler. ancak dinlenmeleri gerektiğinde bilirkişiler de tanıklar gibi dinlenebilirler (CMk m.62).

Belge Delillerinin Okunması

Bir açıklamayı ve görüşü içeren rapor, belge ve diğer yazılar duruşmada okunur (CMk m.214). naip veya istinabe yoluyla sorgusu yapılan sanığa ait sorgu tutanakları, naip veya istinabe yoluyla dinlenen tanığın ifade tutanakları ile muayene ve keşif tutanakları gibi delil olarak kullanılacak belgeler ve diğer yazılar, adli sicil özetleri ve sanığın kişisel ve ekonomik durumuna ilişkin bilgilerin yer aldığı belgeler, duruşmada okunur (CMk m.209/1). sanığa veya mağdura ait kişisel verilerin yer aldığı belgelerin, açıkça istemeleri halinde, kapalı oturumda okunmasına mahkemece karar verilebilir (CMk m.209/2).

Belirti Delillerinin Ortaya Konulması

keşif hükümlerine göre, keşif tutanağa bağlanır; ilgililer tutanağı okuyarak imzadan kaçınma hakkına sahiptirler (CMk m.169). yasa'da belirti delillerine ilişkin tespitlere tarafların diyeceğinin sorulacağı açıkça belirtilmemişse de bu hükme göre ilgililerin diyeceklerini tutanağa geçirtme imkânına sahip olmaları aynı sonucu sağlar.

Sanığa Ek Savunma Hakkı Verilmesi

deliller ortaya koyulurken suçun hukuki niteliğinin değişmesini veya cezanın artırılmasını veya cezaya ek olarak güvenlik tedbirlerinin uygulanmasını gerektirecek bir hal ortaya çıktığında sanığın bu konuda savunması alınmadıkça iddianamede belirtilen hükümden başkasıyla mahkûm edilemez.

Esas Hakkındaki Görüşlerin Alınması ve Duruşmaya Son Verilmesi

yasa koyucu, duruşmada ortaya konan tüm delillerin bir bütün olarak bir kez daha taraflarca tartışılmasını öngörmüştür. ortaya konulan delillerle ilgili tartışmada söz sırasıyla katılana veya vekiline, Cumhuriyet savcısına, sanığa ve müdafine veya yasal temsilcisine verilir. Cumhuriyet savcısı, katılan veya vekili, sanığın, müdafinin veya kanuni temsilcisinin açıklamalarına; sanık ve müdafii ya da yasal temsilcisi de Cumhuriyet savcısının ve katılanın veya vekilinin açıklamalarına cevap verebilir. hükümden önce son söz hazır bulunan sanığa verilir (CMk m.216).

CEZA MUHALEMESİ

HÜKMÜN OLUŞTURULMASI DEVRESİ

Müzakere ve Oy Verme

duruşmanın sona erdiği bildirildikten hemen sonra, toplu mahkemelerde duruşmaya katılmış olan hakimler, aralarında delilleri tartışmak ve oy vermek üzere duruşma salonundan çekilirler. hakimler müzakere, duruşmaya getirilmiş ve huzurlarında tartışılmış delillerden hareketle vardıkları sonuçları tartışır.

hüküm oluşturulması sırasında gerçekleştirilen müzakerelerde sadece hükme katılacak hakimler bulunur. ancak, mahkeme başkanı, deneyim kazanmalarını sağlamak üzere, avukat ve hakim stajyerlerinin müzakereye hazır bulunmasına da izin verebilir. savcı müzakerelere katılamaz.

Tek hakimli mahkemelerde tartışma (müzakere) ve oy verme işi olmayacağı için, gereği düşünüldü, denilerek hemen karar verilmekte ve karar tutanağa geçirilmektedir. Tek hakimli mahkemelerde, sanığın son sözü ile gerekçeli hüküm veya sadece hüküm fıkrasının (kısa karar) açıklanması arasında, gereğinin düşünülmesine olanak tanıyacak kadar bir sürenin geçmesi kabul edilir. hakim dilerse odasına da çekilebilir.

Müzakere Sonucu Oluşturulacak Hüküm Çeşitleri

hüküm ancak iddianamede unsurları gösterilen suça ilişkin fiil ve faili hakkında verilir (CMk m.225/1). Beraat, ceza verilmesine yer olmadığı, mahkûmiyet, güvenlik tedbirine hükmedilmesi, davanın reddi ve düşmesi kararı, hükümdür (CMk m.223). Bu kararlarla mahkeme uyuşmazlıktan elini çeker.

Beraat kararı, 1) yüklenen fiilin kanunda suç olarak tanımlanmamış olması, 2) yüklenen suçun sanık tarafından işlenmediğinin sabit olması, 3) yüklenen suç açısından failin kast veya taksirinin bulunmaması, 4) yüklenen suçun sanık tarafından işlenmesine rağmen, olayda bir hukuka uygunluk nedeninin bulunması, 5) yüklenen suçun sanık tarafından işlendiğinin sabit olmaması, hallerinde verilir (CMk m.223). Beraat kararının gerekçesinde belirtilen bu sebeplerden hangisine dayanıldığına gösterilmesi gerekir (CMk m.230/2).

Ceza verilmesine yer olmadığı kararı, 1) yüklenen suçla bağlantılı olarak yaş küçüklüğü, akıl hastalığı veya sağır ve dilsizlik hali ya da geçici nedenlerin bulunması, 2) yüklenen suçun hukuka aykırı fakat bağlayıcı emrin yerine getirilmesi suretiyle veya zorunluluk hali ya da cebir veya tehdit etkisiyle işlenmesi, 3) meşru savunmada sınırın heyecan, korku ve telaş nedeniyle aşılması, 4) kusurluluğu ortadan kaldıran hataya düşülmesi, hallerinde, kusurun bulunmaması dolayısıyla verilir.

işlenen fiilin suç olma özelliğini devam ettirmesine rağmen, 1) etkin pişmanlık, 2) şahsî cezasızlık sebebinin varlığı, 3) karşılıklı hakaret, 4) işlenen fiilin haksızlık içeriğinin azlığı hallerinde de ceza verilmesine yer olmadığına karar verilir (CMk m.223/4). Ceza verilmesine yer olmadığına dair kararın gerekçesinde, belirtilen bu hallerden hangisine dayanıldığına gösterilmesi gerekir (CMk m.230/3).

Mahkûmiyet kararı, yüklenen suç işlendiğinin sabit olması halinde verilir (CMk m.223/5). Mahkûmiyet kararının gerekçesinde şu hususlar gösterilir: 1) iddia ve savunmada ileri sürülen görüşler, 2) delillerin tartışılması ve değerlendirilmesi, hükme esas alınan ve reddedilen delillerin belirtilmesi, 3) ulaşılan kanaat, sanığın suç oluşturduğu sabit görülen fiili ve bunun nitelendirilmesi, 4) cezanın ertelenmesine, hapis cezasının adli para cezasına veya tedbirlerden birine çevrilmesine veya ek güvenlik tedbirlerinin uygulanmasına veya bu hususlara ilişkin istemlerin kabul veya reddine ait dayanaklar gösterilir (CMk m.230/1).

CEZA MUHALEMESİ

güvenlik tedbirine, yüklenen suçun işlediğinin sabit olması halinde, belli bir cezaya mahkûmiyet yerine veya mahkûmiyetin yanı sıra hükmolunur. Bu kararın verilme sebebi gerekçesinde gösterilir (CMk m.230/4).

davanın reddine, aynı sanık için önceden verilmiş bir hüküm veya açılmış bir dava varsa karar verilir (CMk m.223/7). Bu kararın verilme sebebi gerekçesinde gösterilir (CMk m.230/4).

davanın düşmesine, Türk Ceza kanununda öngörülen düşme sebeplerinin varlığı ya da soruşturma veya kovuşturma şartının gerçekleşmeyeceğinin anlaşılması hallerinde, karar verilir (CMk m.223/8). Bu kararın verilme sebebi gerekçesinde gösterilir (CMk m.230/4).

davanın durmasına, soruşturmanın veya kovuşturmanın yapılması şartına bağlı tutulmuş olup da şartın henüz gerçekleşmediği anlaşılırsa; gerçekleşmesini beklemek üzere, durma kararı verilir. Bu karara itiraz edilebilir. Bu kararın verilme sebebi gerekçesinde gösterilir (CMk m.230/4). Belirtelim ki, bu karar çeşidi son karar (hüküm) niteliğinde değildir. çünkü kovuşturma şartı gerçekleştiğinde muhakeme kaldığı yerden devam eder. dolayısıyla durma kararı mahkemenin son kararı değildir.

Gerekçeli Hüküm, Hüküm Fıkrası ve Bunların Duruşmada Açıklanması

Mahkeme, müzakere sonunda kısa kararını ve gerekçesini birlikte oluşturabileceği gibi önce hüküm fıkrasını oluşturup gerekçesinin hazırlanmasını sonraya da bırakabilir. hüküm fıkrasında, verilen kararın ne olduğu, uygulanan kanun maddeleri, verilen ceza miktarı, kanun yollarına başvurma ve tazminat isteme olanağının bulunup bulunmadığı, başvuru olanağı varsa süresi ve mercinin tereddüde yer vermeyecek şekilde açıkça gösterilmesi gerekir (CMk m.232/6).

hüküm fıkrası (kısa hüküm), veya hazırlanmışsa gerekçeli hüküm aleni oturumda açıklanır. eğer hükmün gerekçesi hazırlanamamışsa hüküm fıkrası, gerekçenin ana çizgileriyle duruşmada bildirilir ve tutanağa geçirilir (CMk m.231/1). ayrıca, hazır bulunan sanığa başvurabileceği kanun yolları, mercii ve süresi bildirilir. Beraat eden sanığa, tazminat isteyebileceği bir hal varsa bu da bildirilir. hüküm fıkrası herkes tarafından ayakta dinlenir (CMk m.231/2-4). duruşma gizli yapılmış olsa da hüküm aleni duruşmada açıklanır (CMk m.182/2).

hükmün gerekçesi, tümüyle tutanağa geçirilmemişse açıklanmasından itibaren en geç onbeş gün içinde dava dosyasına konulur (CMk m.232/3). gerekçeli hüküm ilâm adı altında ayrı bir formatta yeniden hazırlanır. hükmün başına, "Türk Milleti adına" verildiği yazılır. hükmün başında, 1) hükmü veren mahkemenin adı, 2) hükmü veren mahkeme başkanının ve üyelerinin veya hakimnin, Cumhuriyet savcısının ve zabıt kâtibinin, katılanın, mağdurun, vekilinin, yasal temsilcisinin ve müdafiin adı ve soyadı ile sanığın açık kimliği, 3) beraat kararı dışında, suçun işlendiği yer, tarih ve zaman dilimi, 4) sanığın gözaltında veya tutuklu kaldığı tarih ve süre ile halen tutuklu olup olmadığı, yazılır (CMk m.232/1-2). karar ve hükümler bunlara katılan hakimler tarafından imzalanır. hakimlerden biri hükmü imza edemeyecek hale gelirse, bunun nedeni mahkeme başkanı veya hükümde bulunan hakimlerin en kıdemlisi tarafından hükmün altına yazılır (CMk m.232/3-5).

HÜKMÜN AÇIKLANMASININ GERİ BIRAKILMASI

hükmün açıklanmasının geri bırakılması, iki yıldan az hapis cezasına veya adli para cezasına ilişkin hükümlerin açıklanmasının daha sonraya ertelenmesine

CEZA MUHALEMESİ

imkan tanıyan bir muhakeme kurumudur. yargıtay verdiği değişik kararlarda, hükmün açıklanmasının geri bırakılması kurumunun maddi hukuk boyutunun da bulunduğunu ve bu nedenle çift yönlü bir hukuki statü arzettiğini ifade etmektedir. hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararının verilmesi halinde, kural olarak mahkûmiyet hükmü, ilgili kişi hakkında hiçbir hukuki sonuç doğurmaz.

hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; 1) sanığa yüklenen suçtan dolayı yapılan yargılama sonunda hükmolunan ceza, iki yıl veya daha az süreli hapis veya adli para cezası olmalı, 2) sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûmiyeti bulunmamalı, 3) mahkeme, sanığın kişilik özellikleri ile duruşmadaki tutum ve davranışlarını göz önünde bulundurarak yeniden suç işlemeyeceği hususunda kanaate varmış olmalı, 4) suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zarar, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmeli, 5) sanık hükmün açıklanmasının geri bırakılmasını kabul etmelidir.

geri bırakma kararına itiraz edilebilir (CMk m.231/12).

uzlaşmaya ilişkin hükümler saklıdır. uzlaşma ile muhakemenin sona erdirilmesi imkânı varsa, uzlaşmaya ilişkin hükümler uygulanmalıdır.

Geri Bırakmanın Sonuçları

geri bırakmanın bir sonucu, kurulan hükmün sanık hakkında hiç bir hukukî sonuç doğurmamasıdır (CMk m.231/5). yani hüküm temyiz edilemez, infaz edilemez.

geri bırakmanın diğer bir sonucu sanığın beş yıl süreyle çocuklarda üç yıl süreyle denetim süresine tâbi tutulmasıdır (CMk m.231/8; çocuk kk m.23). denetim süresi içinde dava zamanaşımı durur (CMk m.231/8). denetim süresi içinde sanığa bir yıldan fazla olmamak üzere mahkemenin belirleyeceği süreyle, denetimli serbestlik tedbiri uygulanabilir. denetimli serbestlik tedbiri kapsamında uygulanabilecek yükümlülükler şunlar olabilir: 1) sanığın bir meslek veya sanat sahibi olmaması halinde, meslek veya sanat sahibi olmasını sağlamak amacıyla bir eğitim programına devam etmesine, 2) Bir meslek veya sanat sahibi olması halinde, bir kamu kurumunda veya özel olarak aynı meslek veya sanatı icra eden bir başkasının gözetimi altında ücret karşılığında çalıştırılmasına, 3) Belli yerlere gitmekten yasaklanmasına, belli yerlere devam etmek hususunda yükümlü kılınmasına ya da takdir edilecek başka yükümlülüğü yerine getirmesine karar verilebilir. Bu yükümlülüğü derhal yerine getiremediği takdirde sanık hakkında, mağdura veya kamuya verdiği zararı denetim süresince aylık taksitler halinde ödemek suretiyle tamamen gidermesi koşuluyla da hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilir (CMk m.231/9).

hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı, bunlara mahsus bir sisteme kaydedilir. Bu kayıtlar, ancak bir soruşturma veya kovuşturmayla bağlantılı olarak Cumhuriyet savcısı, hâkim veya mahkeme tarafından istenmesi halinde, bu maddede belirtilen amaç için kullanılabilir (CMk m.231/12).

denetim süresi içinde kasten yeni bir suç işlemesi veya denetimli serbestlik tedbirine ilişkin yükümlülükler aykırı davranması halinde, mahkeme hükmü açıklar. ancak mahkeme, kendisine yüklenen yükümlülükleri yerine getiremeyen sanığın durumunu değerlendirerek; cezanın yarısına kadar belirleyeceği bir kısmının infaz edilmemesine ya da koşulların varlığı halinde hükümdeki hapis cezasının ertelenmesine veya seçenek yaptırımlara çevrilmesine karar vererek yeni bir mahkûmiyet hükmü kurabilir.

CEZA MUHAKEMESİ

8. KanunYolları

KanunYollarının Sınıflandırılması

kesinleşmemiş kararlara karşı gidilen kanunYollarına dar anlamda kanunYolu veya olağan kanunYolu; kesinleşmiş kararlara karşı gidilen kanunYollarına ise geniş anlamda kanunYolu veya olağanüstü kanunYolu denir. Birinci grubu itiraz, istinaf ve temyiz; ikinci grubu ise yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın itirazı (olağanüstü itiraz), kanun yararına bozma (yazılı emir) ve yargılamanın yenilenmesi oluşturur.

kanunYoluna başvurabilecek kişiler

Cumhuriyet Savcısı

savcı, sanığın lehine veya aleyhine olarak kanunYollarına başvurabilir.

Şüpheli/Sanık

kanun'da şüpheli ve sanığın hakim ve mahkeme kararlarına karşı kanunYollarına başvurabileceği belirtilmiştir

Avukat

avukat, müdafiliğini veya vekilliğini üstlendiği kişilerin açık arzusuna aykırı olmamak koşuluyla kanunYollarına başvurabilir (CMk m.261). 20.10.1975 gün ve 7/9 sayılı yargıtay içtihadı Birleştirme kararına göre, kanunYoluna başvurabilmesi için, müdafinin vekaletnamesinin bulunması şart değildir

Şüpheli veya Sanığın Yasal Temsilcisi ve Eşi

şüpheli veya sanığın yasal temsilcisi ve eşi, şüpheli ile sanığın başvurabileceği kanunYollarına onlardan bağımsız olarak başvurabilirler (CMk m.291). yasal temsilciler, veli ve vasisdir. şüpheli veya sanığın eşi, Medeni kanun hükümlerine göre şüpheli veya sanığın karısı veya kocasıdır.

Katılan/Suçtan Zarar Gören

yasa'ya göre katılan sıfatını almış bulunanlar kanunYollarına başvurabilirler (CMk m.260/1). ayrıca, katılma istekleri karara bağlanmamış, reddedilmiş veya katılan sıfatını alabilecek surette suçtan zarar görmüş bulunanlar da kanunYollarına gidebilirler.

KanunYolunun Belirlenmesinde Hata

kanunYoluna başvurmada yapılan bu tür hatalar, başvuranın hakkını ortadan kaldırmaz. kanunYoluna başvuru yanlış mercie yapıldığında, bu merci başvuruyu derhal görevli ve yetkili olan mercie gönderir.

KanunYolu Başvurusundan Vazgeçme veya Başvuruyu Geri Alma

kanunYoluna başvurma hakkı olanlar başvuru süresi henüz dolmadan kanunYolunabaşvurmayacaklarını açıklayarak başvuru hakkından vazgeçilebilir veya süresi içinde geçerli bir başvuru yapmışlarsa bu başvurularını geri alabilirler.

Aleyhe Değiştirme Yasağı

aleyhe değiştirme yasağına (reformatio in peius ilkesine) göre, hükme karşı sadece sanık lehine kanunYoluna başvurulup hükmün yargıtay'ca bozulması halinde, verilecek yeni hüküm artık önceki hükümde gösterilen cezadan daha ağırını içeremez.

OLAĞAN KANUNYOLLARI

İtiraz

itiraz, bir hakim veya yasada açıkça gösterilen hallerde mahkeme kararının, bu karardan zarar gören ilgili kişinin başvurusu üzerine, kural olarak başka bir

CEZA MUHAKEMESİ

mercide hukuken ve maddi yönden yeniden incelenmesine olanak tanıyan bir kanun yoludur.

İtiraz kanun yoluna kural olarak hakimlik kararlarına, istisnaen de mahkemenin son kararına esas oluşturmayan ara kararlarına karşı başvurulur.

Hakimlik kararları şunlardır: 1) soruşturma evresinde hakimlik yargılama makamı olarak sadece sulh ceza hakimliği görev yapar. soruşturma evresinde sulh ceza hakiminin kararları hakimlik kararıdır. 2) naip hakim kararları ve 3) Mahkeme başkanının verdiği kararlar hakimlik kararıdır.

İtiraz Mercileri

İtiraz, itiraz edilen kararı veren makama yapılır. ancak kararına itiraz edilen makam itirazı yerinde görürse kararını düzeltir; yerinde görmezse en çok üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili olan mercie gönderir.

İtirazı incelemeye yetkili merciler şunlardır:

- sulh ceza hakiminin kararlarına karşı yapılan itirazları, yargı çevresi içinde bulundukları asliye ceza mahkemesi hakimi,
- sulh ceza işleri asliye ceza hakimi tarafından görülüyorsa, ağır ceza işlerini gören mahkeme başkanı,
- asliye ceza mahkemesi hakiminin kararlarına karşı yapılan itirazları, yargı çevresinde bulundukları ağır ceza mahkemesi,
- ağır ceza mahkemesi ile başkanı tarafından verilen kararlara karşı yapılan itirazları, o yerde ağır ceza mahkemesinin birden çok dairesinin bulunması halinde, numara olarak kendisini izleyen daire, son numaralı daire için birinci daire, o yerde ağır ceza mahkemesinin tek dairesi varsa, en yakın ağır ceza mahkemesi.

İtiraz Süresi ve İtiraz Usulü

İlgililerin kararı öğrendiği günden itibaren yedi gün içinde yapılmalıdır. (Tefhim veya tebliğ)

İtirazın İncelenmesi

kararına itiraz edilen hakim veya mahkeme, itirazı yerinde görürse kararını düzeltir, yerinde görmezse en çok üç gün içinde itirazı incelemeye yetkili olan üst mercie gönderir.

İstinaf

İstinaf, ceza muhakemesinde ikinci derecede yer alan bir kanun yoludur. Bu kanun yolunun en önemli özelliği, maddi meselenin (olayın gerçekleşip gerçekleşmediğinin veya gerçekleşme şeklinin) ceza muhakemesinde ikinci dereceyi oluşturan ve üst dereceli bir mahkeme olan bölge adliye mahkemelerinde yeniden incelenmesine imkân sağlamasıdır. Bu kanun yolunda da ilk derece yargılamasında duruşmanın özelliklerinden olan doğrudan doğruyalık ve sözlülük prensiplerine bağlı bir inceleme yapılır.

İstinaf Denetimine Konu Olan Kararlar

İstinaf, suçluların geri verilmesi talebine ilişkin kararlar hariç ilk derece ceza mahkemelerinden verilen hükümlere ve hükümden önce verilip hükme esas teşkil eden veya başkaca kanun yolu öngörülmemiş olan mahkeme kararlarına karşı gidilecek kanun yoludur.

CEZA MUHALEMESİ**Otomatik İstinaf**

Ceza muhakemesine davasız (talepsiz) yargılama olmaz ilkesi hakimdir. ancak on beş yıl ve daha fazla hapis cezalarına ilişkin hükümler bölge adliye mahkemesince talep olmaksızın re'sen (kendiliğinden) istinaf incelemesine konu olur.

İstinaf Yasağı Kapsamında Kalan Kararlar

- hapis cezasından çevrilen adli para cezaları hariç olmak üzere, sonuç olarak belirlenen üçbin Türk lirası dahil adli para cezasına mahkûmiyet hükümlerine,
- üst sınırı beş yüz günü geçmeyen adli para cezasını gerektiren suçlardan beraat hükümlerine,
- kanunlarda kesin olduğu yazılı bulunan hükümlere, karşı istinaf yoluna başvurulamaz.

Bir kişi hakkında hükmolunan her bir ceza diğerinden bağımsız olarak varlığını korur.

İstinaf Başvurusunun Süresi ve Başvurunun İçeriği

istinaf istemi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gün içinde yapılır (CMk m.273/1). hüküm istinaf kanun yoluna başvurma hakkı olanların yokluğunda açıklanmışsa süre tebliğ tarihinden itibaren başlar.

İstinaf Başvurusunun Etkisi

süresi içinde yapılan istinaf başvurusu, hükmün kesinleşmesini engeller.

istinaf Başvurusunun hükmü veren Mahkemece değerlendirilmesi

hükmü veren mahkeme istinaf başvurusunu bir kararla şu hallerde kabul etmeyip reddeder:

- istinaf istemi kanuni süresi içinde yapılmamışsa,
- hüküm, aleyhine istinaf başvurusu yapılamayacak bir hüküm ise,
- istinaf yoluna başvuranın buna hakkı yoksa.

Dosya Üzerinden Esasa İlişkin İnceleme

Bölge adliye mahkemesi, Cumhuriyet başsavcılığının tebliğnamesini, dosyayı ve dosyayla birlikte sunulmuş olan delilleri inceler ve bu inceleme sonunda başvurunun 1) esastan reddine, 2) ilk derece mahkemesinin hükmünün bozularak dosyanın ilk derece mahkemesine gönderilmesine, 3) ilk derece mahkemesinin hükmünün kaldırılarak davanın bölge adliye mahkemesinde yeniden görülmesine.

esastan ret kararı, ilk derece mahkemesinin kararında usule veya esasa ilişkin herhangi bir hukuka aykırılığın bulunmadığı, delillerde veya işlemlerde herhangi bir eksiklik olmadığı, ispat bakımından değerlendirmenin yerinde görüldüğü hallerde verilir.

hükmün bozulması kararı, ilk derece mahkemesinin kararında kesin hukuka aykırılık nedenlerinden birinin bulunması halinde verilir ve dosya yeniden incelenmek ve hükmolunmak üzere hükmü bozulan ilk derece mahkemesine veya kendi yargı çevresinde uygun göreceği diğer bir ilk derece mahkemesine gönderilir.

davanın yeniden görülmesi kararı, ilk derece mahkemesinin kararında kesin hukuka aykırılık hallerinden başka bir aykırılığın tespit edildiği hallerde verilir.

Aleyhe Bozma ve Direnme Yasağı

aleyhe bozma yasağı gereğince, istinaf yoluna sanık lehine başvurulmuşsa, yeniden verilen hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz (CMk m.283).

direnme yasağı gereğince, bölge adliye mahkemesi karar ve hükümlerine karşı direnilemez; itiraz ve temyize ilişkin hükümler hariç bunlara karşı herhangi bir kanun yoluna gidilemez.

3. Temyiz**Temyiz Edilebilen Kararlar**

Temyize konu olan kararlar şunlardır: 1) istinafta verilen başvurunun reddi (ilk derece mahkemesinin kararını onama) kararı, 2) istinafta duruşma sonunda verilen hükümler (CMk m.286), 3) TCk m.18 gereğince verilen kararlar.

Bölge adliye mahkemesinin ara kararları ancak hükümle birlikte temyiz edilebilir. Bunun için ara kararın hükme esas alınmış veya bu ara karara karşı başkaca kanun yolu öngörülmemiş olmalıdır (CMk m.287).

Temyize Edilemeyen Kararlar

Temyiz edilemeyecek kararlar şunlardır (CMk m.286/2):

- ilk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarıyla miktarı ne olursa olsun adli para cezalarına karşı istinaf başvurusunun esastan reddine dair bölge adliye mahkemesi kararları,
- ilk derece mahkemelerinden verilen beş yıl veya daha az hapis cezalarını artırmayan bölge adliye mahkemesi kararları,
- sulh ceza mahkemesinin görevine giren suçlarla ilgili olarak ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin her türlü bölge adliye mahkemesi kararları,

adli para cezasını gerektiren suçlarda ilk derece mahkemelerinden verilen hükümlere ilişkin suç niteliğini değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları, sadece eşya veya kazanç müsadereğine veya bunlara yer olmadığına ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarını değiştirmeyen bölge adliye mahkemesi kararları,

on yıl veya daha az hapis cezasını veya adli para cezasını gerektiren suçlardan, ilk derece mahkemesince verilen beraat kararlarıyla ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen beraat kararlarıyla istinaf başvurusunun esastan reddine dair kararları,

davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine ilişkin ilk derece mahkemesi kararlarıyla ilgili olarak bölge adliye mahkemesince verilen davanın düşmesine, ceza verilmesine yer olmadığına, güvenlik tedbirine veya istinaf başvurusunun reddine dair kararlar,

yukarıda gösterilen sınırlar içinde kalmak koşuluyla, aynı hükümde, cezalardan ve kararlardan birden fazlasını içeren bölge adliye mahkemesi kararları.

Temyiz Nedeni

Temyiz, ancak hükmün hukuka aykırı olması nedenine dayanır. Bir hukuk kuralının uygulanmaması veya yanlış uygulanması hukuka aykırılıktır (CMk m.288). Temyiz sebebi, ancak hükmün hukuki yönüne ilişkin olabilir (CMk m.294/2). Bir hukuka aykırılığın aynı zamanda bozma sebebi yapılabilmesi için, kural olarak, o hukuka aykırılığın hükmü etkileyecek nitelikte olması gerekir.

CEZA MUHALEMESİ

hukuka kesin aykırılık halleri şunlardır (CMk m.289):

- Mahkemenin yasaya uygun biçimde kurulmamış olması,
- hakimlik görevini yapmaktan yasal olarak yasaklanmış hakimin hükme katılması,
- geçerli şüphe nedeniyle hakkında ret istemi öne sürülmüş olup da bu istem kabul olunduğu halde hakimin hükme katılması veya bu istemin yasaya aykırı olarak reddedilip hakimin hükme katılması,
- Mahkemenin yasaya aykırı olarak davaya bakmaya kendini görevli veya yetkili görmesi,
- Cumhuriyet savcısı veya duruşmada yasal olarak mutlaka hazır bulunması gereken diğer kişilerin yokluğunda duruşma yapılması,
- duruşmalı olarak verilen hükümde açıklık kuralının ihlâl edilmesi,
- hükmün gerekçesiz olması,
- hüküm için önemli olan hususlarda mahkeme kararıyla savunma hakkının sınırlandırılmış olması,
- hükmün hukuka aykırı yöntemlerle elde edilen delile dayanması.

Temyiz Nedenlerinin Belirtilmesi

Bu nedenle temyiz eden, hükmün hangi hukuk kurallarına aykırı olduğunu göstermek zorundadır. Temyiz başvurusunda temyiz nedenleri gösterilmemişse, temyiz başvurusu için belirlenen sürenin bitmesinden veya gerekçeli kararın tebliğinden itibaren yedi gün içinde hükmü temyiz olunan bölge adliye mahkemesine bu nedenleri içeren bir ek dilekçe verilir.

Temyize Başvuru Süresi ve Temyiz Talebinin Etkisi

Temyiz süresi, hükmün açıklanmasından itibaren yedi gündür.

Temyiz İncelemesi Sonunda Verilecek Karar Türleri

Temyiz talebi esas alınarak karar türleri adlandırıldığında, temyiz talebinin esastan reddedilmesinden ve esastan kabul edilmesinden söz edilebilir. hükmü temyiz edilen bölge adliye mahkemesi esas alınarak karar türleri adlandırıldığında, bölge adliye mahkemesinin kararının onanmasından veya bozulmasından söz edilebilir.

Bölge adliye mahkemesinin temyiz olunan hükmünün yargıtay'ca hukuka uygun bulunması halinde, temyiz isteminin esastan reddine karar verilir (CMk m.302/1). uygulamada bu karar türü onama kararı olarak da adlandırılmaktadır. yargıtay, bölge adliye mahkemesinin kararını hukuka uygun bulur.

yargıtay, temyiz edilen hükmü, temyiz başvurusunda gösterilen, hükmü etkileyecek nitelikteki hukuka aykırılıklar nedeniyle bozar. yasa koyucu, temyiz isteminin esastan kabulüne ilişkin kararı "bozma" kararı olarak adlandırmıştır. Bozma kararı, bölge adliye mahkemesinin kararının hukuka aykırı olduğunu tespit eden bir karar çeşididir. Bozma nedenleri, ilâmda ayrı ayrı gösterilir (CMk m.302/2).

hüküm temyiz dilekçesinde gösterilen nedenlerle bozulduğunda, dilekçede açıklanmış olmasa bile saptanan bütün diğer hukuka aykırılık halleri de ilâmda gösterilir (CMk m.302/3). hükmün bozulmasına neden olan hukuka aykırılık, bu hükme esas olarak saptanan işlemlerden kaynaklanmışsa, bunlar da aynı zamanda bozulur (CMk m.302/4).

CEZA MUHAKEMESİ

hükümün bozulmasını gerektiren bazı hukuka aykırılıkların tespit edilmesi halinde yargıtay önce hükümü bozar (CMk m.303/1) sonra düzelterek yeniden kurar (ıslah-iyileştirme kararı). hükümün düzeltilerek yeniden kurulmasını gerektiren hukuka aykırılıklar şunlardır (CMk m.303/1):

- olayın daha fazla aydınlanması gerekmeden beraate veya davanın düşmesine ya da alt ve üst sınırı olmayan sabit bir cezaya hükmolunmasının gerekmesi,
- yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın iddiasına uygun olarak, sanığa yasada yazılı cezanın en alt derecesinin uygulanmasının uygun görülmesi,
- Mahkemece sabit görülen suçun unsurları, niteliği ve cezası hükümde doğru gösterilmiş olduğu halde, sadece yasanın madde numarasının yanlış yazılmış olması,
- hükümden sonra yürürlüğe giren yasa, suçun cezasını azaltmış ve mahkemece sanığa verilecek cezanın belirlenmesinde artırma nedeni kabul edilmemiş veya yeni bir yasayla eylem suç olmaktan çıkarılmışsa, ilk durumda daha az bir cezanın hükmolunmasının ve ikinci durumda hiç ceza verilmemesinin gerekmesi,
- sanığın açıkça saptanmış olan doğum ve suç tarihlerine göre verilecek cezanın belirlenmesinde gerekli indirimin yapılmamış veya yanlış indirim yapılmış olması,
- artırma veya indirim sonucunda verilecek ceza süresi veya miktarının belirlenmesinde maddî hata yapılmış olması,
- Türk Ceza yasası m.61'deki sıralamanın gözetilmemesi yüzünden eksik veya fazla ceza verilmiş olması,
- harçlar yasası ile yargılama giderlerine ilişkin hükümlere ve avukatlık kanunu'na göre düzenlenen ücret tarifesine aykırılık bulunması.

Temyiz Kanun yolu ile İstinaf Kanun yolu Arasındaki Farklar

Temyiz kanun yolu denetimi yargıtay'ca, istinaf kanun yolu denetimi ise bölge adliye mahkemelerince yapılır. yargıtay tüm ülkede tek iken bölge adliye mahkemeleri bölgelerde kurulduğundan birden fazladır.

Temyiz talebinde bulunan taraflar temyiz dilekçelerinde temyiz sebebi göstermek zorundadır. yargıtay kural olarak gösterilen temyiz sebepleriyle bağlı bir denetim yapar. istinafta ise Cumhuriyet savcısı dışındaki şüpheli istinaf sebebi göstermek zorunda değildir. Bölge adliye mahkemeleri istinaf nedeni olarak gösterilsin gösterilmesin dosyadaki tüm hukuka aykırılıkları denetler. yargıtay tek, bölge adliye mahkemeleri ise birden fazladır.

Bölge adliye mahkemelerinin ağır cezayı içeren bazı hükümleri otomatik olarak temyiz denetimine tabi tutulurken; ilk derece mahkemelerinin tüm kararları davasız yargılama olmaz ilkesi gereğince talep üzerine temyiz denetimine tabi tutulabilir.

Temyiz mahkemesi olan yargıtay'ın kararlarına karşı bölge adliye mahkemeleri ve doğrudan doğruya kararları temyiz edilebilen ilk derece mahkemeleri direnebilir. oysa ilk derece mahkemeleri bölge adliye mahkemelerinin kararlarına karşı direnemezler.

CEZA MUHAKEMESİ

OLAĞANÜSTÜ KANUNYOLLARI

Yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı'nın İtirazı

yargıtay ceza dairelerinden verilen kararlara karşı yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, re'sen veya istem üzerine itiraz yoluna gidebilir. Başvuru süresi otuz gündür (CMk m.308). süre, ilâmın yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'na verildiği tarihten başlar. ancak, sanığın lehine itirazda süre aranmaz. yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı dairesinin kararındaki hukuki hatayı göstererek bu kanunyoluna başvurabilir.

kanunda açık hüküm bulunmamakla birlikte kanunyolunun özelliği nedeniyle yargıtay Başsavcılığı'nın itirazı, hükmün infazını engellemez.

Kanun Yararına Bozma (Yazılı Emir)

kanun yararına bozma, istinaf ve temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşen kararlara karşı başvurulana olağanüstü bir kanunyoludur.

yazılı emre başvurulabilmesi için; 1) hakim veya mahkeme tarafından verilen bir karar veya hüküm bulunmalı, 2) kararda hukuka aykırılık bulunmalı, 3) karar istinaf veya temyiz incelemesinden geçmeksizin kesinleşmiş olmalı.

yargıtay Cumhuriyet Başsavcısı, adalet Bakanlığınca belirtilen nedenleri içeren tebliğnamesini yargıtay'ın ilgili ceza dairesine verir (CMk m.309/2). yargıtay ceza dairesi incelemesini dosya üzerinden yapar ve ileri sürülen nedenleri yerinde görürse karar veya hükmü kanun yararına bozar.

Bozma nedeni davanın esasını çözmeyen bir karara ilişkin ise kararı veren diğer bir söyleyişle kararına karşı bu kanunyoluna başvurulana hakim veya mahkeme, gerekli inceleme ve araştırma sonucunda yeniden karar verir.

Bozma nedeni, mahkûmiyete ilişkin hükmün, davanın esasını çözmeyen yönüne veya savunma hakkını kaldırma veya kısıtlama sonucunu doğuran usul işlemlerine ilişkin ise kararı veren hakim veya mahkemece yeniden yapılacak yargılama sonucuna göre gereken hüküm verilir. Bu hüküm, önceki hükümle belirlenmiş olan cezadan daha ağır olamaz.

Bozma nedeni, davanın esasını çözen, ancak mahkûmiyet dışındaki hükümlere ilişkin ise aleyhte sonuç doğurmaz ve yeniden yargılamayı gerektirmez.

Yargılamanın Yenilenmesi

olağan kanunyolları sona erip hüküm kesinleştikten, hatta hüküm infaz edildikten sonra dahi bir hükmün hatalı olduğu anlaşılabilir. hatanın başka türlü giderilmesinin imkânı kalmadığı hallerde hata yargılamanın yenilenmesi yolu ile giderilebilir.

dava zaman aşımı ve genel af davanın lehe olarak yenilenmesine engel olmaz. ancak aleyhe yenilemeye engel olur. çünkü hükmünün itibarının iadesini sağlamak da bu kanunyolunun amaçlarındandır.

Başvurabilecek Kişiler

yargılamanın yenilenmesini hükümlü, hükümlü ölmüşse, eşi, üst soyu ile alt soyu, kardeşleri ve Cumhuriyet savcısı isteyebilir. hükümlü veya beraat etmiş sanık, kendi aleyhine yargılamanın yenilenmesini isteyemez.

hükümlünün avukatı, muhakemenin lehte yenilenmesini isteyebilir. Cumhuriyet savcı ise hem lehte hem de aleyhte yenilenme talebinde bulunabilir.

Yargılamanın Yenilenmesinde Süre

İlehte yargılamanın yenilenmesinde her hangi bir süre aranmaz. Mahkûmiyet kararından sonra ne kadar süre geçerse geçsin, lehte yenilenme istenebilir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin kararından sonra yargılamanın yenilenmesinin istenmesi için ise bir yıllık süre öngörülmüştür.

Yargılamanın Yenilenmesi Talebinin Etkisi

- yargılamanın yenilenmesi istemi hükmün infazını ertelemez.

Yargılamanın Yenilenmesi Sebepleri**Lehte Yenilenme Sebepleri**

- duruşmada kullanılan ve hükmü etkileyen bir belgenin sahteliğinin anlaşılması,
- yemin verilerek dinlenmiş olan bir tanık veya bilirkişinin hükmü etkileyecek biçimde hükümlü aleyhine kasıt veya ihmal ile gerçek dışı tanıklıkta bulunduğu veya oy verdiği anlaşılması,
- hükme katılmış olan hakimlerden birinin, hükümlünün neden olduğu kusur dışında, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek biçimde görevlerini yapmada kusur etmesi,
- Ceza hükmünün hukuk mahkemesinin bir hükmüne dayandırılmış olması ve bu hükmün kesinleşmiş diğer bir hüküm ile ortadan kaldırılması,
- yeni olaylar veya yeni deliller ortaya konulması ve bunların yalnız başına veya önceden sunulan delillerle birlikte göz önüne alındıklarında sanığın beraatini veya daha hafif bir cezayı içeren kanun hükmünün uygulanması ile mahkûm edilmesini gerektirecek nitelikte olması,
- Ceza hükmünün, insan haklarını ve ana hürriyetleri korumaya dair sözleşmenin veya eki protokollerin ihlâli suretiyle verildiğinin ve hükmün bu aykırılığa dayandığının, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin kesinleşmiş kararıyla tespit edilmiş olması. İhâM kararları nedeniyle yargılamanın yenilenmesi yoluna başvurulabilmesi için İhâM kararında belirtilen aykırılığın yeniden yargılama yoluyla giderilebilecek olması gerekir. Örneğin İhâM makul sürede yargılanma hakkının somut olayda ihlal edildiğini tespit etmişse, bu aykırılık yeniden yargılanma ile giderilemeyeceğinden iade sebebi oluşturmaz.

Aleyhte Yenilenme Sebepleri

- duruşmada sanığın veya hükümlünün lehine ileri sürülen ve hükme etkili olan bir belgenin sahteliğinin anlaşılması,
- hükme katılmış olan hakimlerden birinin, aleyhine ceza kovuşturmasını veya bir ceza ile mahkûmiyetini gerektirecek nitelikte olarak görevlerini yapmada sanık veya hükümlü lehine kusur etmiş olması,
- sanığın, beraat ettikten sonra suçla ilgili olarak hakim önünde güvenilebilir nitelikte ikrarda bulunması.